

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

**KANG YOUWEI'NİN REFORM DÜŞÜNCEİ VE II.
MEŞRUTİYET'E BAKIŞI**

Sedanur SARIKAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara,2024

KANG YOUWEI'NİN REFORM DÜŞÜNCESİ VE II. MEŞRUTİYET'E BAKIŞI

Sedanur SARIKAN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Sedanur SARIKAN tarafından hazırlanan "Kang Youwei'nin Reform Düşüncesi ve II. Meşrutiyet'e Bakışı" başlıklı bu çalışma, 26 Temmuz 2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prf. Dr. Gürhan KİRİLEN (Başkan)

Doç Dr. Erkin EKREM (Danışman)

Prf. Dr. Konuralp ERCİLASUN (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Sedanur SARIKAN

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Doç. Dr. Erkin EKREM** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Sedanur SARIKAN

TEŞEKKÜR

Üniversiteye başladığım tarihten itibaren derslerimden büyük keyif aldığım, Çin tarihine ve Çinceye karşı merakımı harlayan, anlayışını, sabrını esirgemeyen, çalışmamı hazırlarken yol gösteren ve tavsiye ettiği kaynaklarla çalışmam için bir yol haritası çizmemi sağlayan değerli danışman hocam Doç. Dr. Erkin Ekrem'e teşekkür ederim.

Lisans dönemimden beri kapısını her çaldığımda hem akademik hayatımda hem de özel hayatımda önerileri ve tecrübesiyle bana yol gösteren ve beni cesaretlendiren sevgili hocam Prof. Dr. Emine Erdoğan Özünlü'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca, Ankara Üniversitesi Sinoloji Anabilim Dalı Başkanı olan Prof. Dr. Gürhan Kirilen'e beni derslerine misafir öğrenci olarak kabul ettiği ve Çin tarihine farklı bir pencereden bakmamı sağladığı için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Konuralp Ercilasun'a ise savunma sınavında ve daha sonrasında tezime verdiği katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Son olarak, hayatımda her daim desteklerini hissettiğim dostlarıma ve hayatım boyunca maddi manevi desteklerini üzerimde hissettiğim aileme sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

SARIKAN, Sedanur. *Kang Youwei'nin Reform Düşüncesi ve II.Meşrutiyet'e Bakışı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

Çin'in son hanedanı olan Qing (Mançu) Hanedanı, 19.yüzyılda ülkesinde sahip olduğu egemenliği hem içeride yaşanan isyanlar hem de dışarıdan gelen tehditler sebebiyle kaybetmeye başlamıştır. 1840-42 yıllarında İngiltere ile yaşanan ilk Afyon Savaşının sonucunda yenilen Qing Hanedanlığı, 1856-60 yılları arasında gerçekleşen II.Afyon Savaşında da aynı sonuçla karşılaşmış ve başkent Pekin yabancılar tarafından işgal edilmiştir. Yaşanan bu savaşların ardından Batı etkisinde kalan ve yarı bir sömürge durumuna gelen Çin, 1894'te ise küçük gördüğü Japonlar tarafından ağır bir yenilgiye uğratılmıştır. Çin tarihinde yaşanan bu kırılma noktaları ile başını Kang Youwei'nin çektiği reformcu aydın kesim, reform çalışmaları için imparatora baskı yapmaya başlamış ve dilekçeler sunmuşlardır. Bunun sonucunda, Batılı ve komşu ülkelerde gerçekleşen reformların örnek alındığı “Yüz Gün Reformları” 1898 yılında meydana gelmiştir. Kang Youwei'nin liderliğini yapmış olduğu bu reformlar ile siyasi, idari, askeri, ekonomi, sanayi ve eğitim alanında yenilikler gerçekleştirmek istemiştir ancak Yüz Gün Reformları İmparatoriçe Cixi ve yönetimde bulunan diğer muhafazakârlar tarafından engellenmiştir. Bu durum üzerine idam ile karşı karşıya kalan Kang Youwei, 16 yıl sürecek olan bir sürgün hayatına adım atmıştır. Sürgün hayatında çeşitli ülkeleri gezen Kang Youwei, 1908 yılının Temmuz ayında İstanbul'a gelmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanına şahitlik etmiş ve Jön Türklerden etkilenmiştir. Buradaki izlenimlerini ise Türkiye Seyahatnamesi (Tujue Youji) adıyla kaleme almıştır. Ayrıca Kang Youwei Çin'de yönetimdeki çalışmalarının yanı sıra sanat, ahlak ve sosyal konular üzerinde durmuş ve geleneksel Çin düşüncesinde var olan Datong'a radikal bir yaklaşım getirmiştir.

Anahtar Sözcükler

Osmanlı, Jön Türkler, Çin, II. Meşrutiyet, Reform

ABSTRACT

SARIKAN Sedanur. *Kang Youwei's Reform Thought and His View of the Second Constitutional Monarchy*, Master's Thesis, Ankara, 2024.

The Qing (Manchu) Dynasty, China's last imperial dynasty, began to lose its sovereignty in the 19th century due to both internal rebellions and external threats. Defeated by the First Opium War with Britain in 1840-42, the Qing Dynasty faced a similar outcome in the Second Opium War from 1856 to 1860, during which Beijing was occupied by foreign powers. Following these wars, China, now heavily influenced by the West and semi-colonized, suffered a heavy defeat at the hands of the Japanese, whom it had underestimated, in 1894. In the wake of these pivotal moments in Chinese history, a reformist intellectual class led by Kang Youwei began to pressure the emperor and submit petitions for reform. As a result, the "Hundred Days' Reform," inspired by reforms happening in Western and neighboring countries, took place in 1898. Kang Youwei aimed to introduce innovations in military, administrative, economic, industrial, and educational sectors through these reforms. However, the Hundred Days' Reform was thwarted by Empress Dowager Cixi and other conservatives in power. Facing the threat of execution, Kang Youwei embarked on a 16-year exile. During his exile, Kang Youwei traveled to various countries, including Türkiye, where he arrived in Istanbul in July 1908. He witnessed the proclamation of the Second Constitutional Era (II. Meşrutiyet) and was influenced by the Young Turks. He documented his impressions in a travelogue titled "Tujue Youji" (Travelogue of the Türkiye). Additionally, besides his efforts in governance in China, Kang Youwei focused on art, morality, and social issues, advocating for a radical approach to the traditional Chinese concept of Datong.

Keywords

Ottoman, Jön Turks, China, Constitutional Monarchy II, Reform

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
TABLolar DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: KANG YOUWEI'NİN HAYATI VE AİLESİ.....	14
1.1. BİR ÜTOPYA: DATONG SHU.....	25
2. BÖLÜM: REFORM DÖNEMİ (1860-1911).....	35
2.1. KALKINMA HAREKETİ (1860-1895).....	35
2.2. YÜZ GÜN REFORMLARI (1898)	39
2.2.1. Siyasi Reformlar.....	46
2.2.2. İdari Reformlar.....	49
2.2.3. Ekonomik Reformlar.....	51
2.2.4. Eğitim Reformları	53
2.2.5. Askeri Reformlar.....	55
2.3. İMPARATORİÇE CİXİ'NİN REFORMLARI (1901-1911)	58
3. BÖLÜM: KANG YOUWEI'NİN İSTANBUL SEYAHATI VE II. MEŞRUTİYET'E BAKIŞI.....	62
3.1. İSTANBUL SEYAHATI.....	66

3.2. KANG YOUWEI'NİN II. MEŞRUTİYET'E VE JÖN TÜRLERİNE	
BAKIŞI.....	70
SONUÇ.....	78
KAYNAKÇA.....	82
EK 1. FOTOĞRAFLAR.....	88
EK 2. ORJİNALİK RAPORU.....	91
EK 3. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU.....	93

KISALTMALAR DİZİNİ

A.g.e: Adı geçen eser

Bkz: Bakınız

C: Cilt

Ed: Editör

Sy: Sayı

T.T.K: Türk Tarih Kurumu

Trc: Tercüman

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Afyon İthalatı.....	8
-------------------------------------	---

GİRİŞ

“Kang Youwei’nin Reform Düşüncesi ve II. Meşrutiyet Bakışı” başlığını taşıyan bu çalışma, Kang Youwei (康有為 1858-1927)’nin hayatını, lideri olduğu Yüz Gün Reformlarını diğer adıyla Wuxubianfa (戊戌變法) ve 1908 yılında gerçekleştirdiği İstanbul seyahati ele almaktadır. Çin modernleşmesinde önemli bir figür olan Kang Youwei, uzun yıllar ülkesinin hastalığına çare aramış fakat başarısız reform girişiminin ardından on altı yıllık bir sürgün hayatı yaşamıştır. Sürgün yaşamı sırasında yolu İstanbul’a düşen Kang’ın hem Çin modernleşmesi hem de bir Çinli olarak diğer ülkeler ile ilgili yazmış olduğu eserler bugün birçok araştırmacı tarafından okunmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu ve Mançu İmparatorluğu (1644-1911), modernleşme sürecinde benzer durumları yaşayan ve “Hasta adam” olarak adlandırılan iki uzak imparatorluktur. Bu iki imparatorluk, Batılı Devletler tarafından baskı altına alınmış ve bir reform yapma ihtiyacı duymuşlardır. 1898 yılında gerçekleşen Yüz Gün Reformlarının sürgündeki lideri Kang Youwei, Amerika ve Avrupa seyahatlerinin ardından 29 Haziran 1908’de Romanya’dan gemiye binmiş ve Karadeniz üzerinden İstanbul’a gelmiştir. Onun İstanbul karşılaşmasıyla gördüğü manzara fakirlik ve çöküntü olmuş, bu durum ona memleketinin bir benzeriyle karşılaştığı izlenimini vermiştir. Ayrıca, Jön Türklere ve II. Meşrutiyet’e tanıklık etmek onu şaşırtmıştır. Kang, Türkiye Seyahatnamesinde (Tujue Youji 突厥遊記), İstanbul’a vardığında ilk gözlemlerini şu şekilde aktarmıştır: “arabalardan ve teknelerden tezahüratlar duydum. Tüm sokak hilal bayraklar ve şarkı söyleyip, dans eden insanlarla doluydu.”¹ Kang’ın notlarından anlaşıldığı üzere, kendisi Osmanlı İmparatorluğunda anayasanın ilanı karşısında şaşırmış ve kendi ülkesinde hala bir anayasanın ilan edilmiş olmamasına üzülmüştür. Daha sonra İstanbul’da, Jön Türklerle tanışan Kang, ordunun gücünden de etkilenmiştir.

¹ Youwei Kang, *Kang Youwei Yigao Lieguo Youji* 康有为遗稿列国游记, (Shanghai: Shanghai Renmin Chubanshe, 1995), 562

Osmanlının, Orta Asya ve Uzakdoğu siyaseti ilk defa 19. yüzyılda başlamasa da yükselişi bu yüzyılda gerçekleşmiştir. Bu yüzyıldan önce Osmanlı ve bu bölgeler arasında Müslüman hacılar sebebiyle bir ilişkinin kurulduğu bilinmektedir. Ayrıca bu döneme bakıldığında Sultan Abdülaziz ve Sultan II. Abdülhamid zamanında Yakub Bey Hanlığı ile olan ilişkiler dikkat çekicidir. Osmanlı İmparatorluğu, 1873 yılında Türkistan coğrafyasında Rus işgaline karşı Hokand, Buhara ve Hive'den gelen yardım isteklerine karşılık vermiş ve burada daha aktif politikalar izlemiştir.² Osmanlının bu coğrafyada bulunmasında İngiltere'nin payı büyüktür. İngilizler Rusların Hindistan'a yayılmasını engellemek amacıyla, Osmanlı İmparatorluğuna Yakub Han'a destek vermesi konusunda telkinlerde bulunmuşlardır.³

Osmanlı İmparatorluğunun Uzakdoğu ile yakınlaşması 19.yüzyılda meydana gelen bir isyan sebebiyle olmuştur. Bu isyan, Boksörler olarak bilinen ve kendilerini "Yihetuan" (義和團) yani Adalet ve Uyum Yumrukları olarak tanıtan, yabancıların Çin üzerindeki etkisine karşı çıkan gizli bir topluluk tarafından çıkarılmıştır. Aslında isyan, ilk olarak Mançulara, diğer bir deyişle Çin'in son hanedanı olan Qing Hanedanına karşı çıkarılrsa da hanedanın çabaları doğrultusunda isyancılar, Çin'deki yabancılarla karşı yönlendirilmiştir. "Qing'i destekle, yabancıların kökünü kazı" sloganı ile hareket eden isyancıların hedeflerinde yabancıların yanı sıra sonradan Hıristiyan olan Çinliler de bulunmaktadır.⁴ Osmanlı İmparatorluğunun bu isyan ile bağlantısı, isyanın yabancılarla yönelmesinin ardından Alman Kralı II. Wilhelm'in Çin'deki sömürgelerini kaybetme ihtimaliyle 1900 yılında II. Abdülhamid'den yardım istemesiyle olmuştur. II. Wilhelm, II. Abdülhamid'in Halife unvanını kullanarak Çinli Müslümanların Boksör İsyanına katılmalarını engellemek istemiştir. Bu doğrultuda, II. Abdülhamid'den bir fetva ve Çin'e bir heyet gönderilmesi talep edilmiştir. II. Wilhelm'in bu isteğini kabul eden II. Abdülhamid'in kararı karşısında İttihat ve Terakki Cemiyeti, Batının isteklerine ve çıkarlarına uygun

² Barış Adıbelli, *Osmanlı'dan Günümüze Türk-Çin İlişkileri*, (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2016), 60

³ Mehmet Saray, *Rus işgali devrinde Osmanlı Devleti ile Türkistan Hanlıkları Arasındaki Siyasi Münasebetler (1775-1875)*, (Ankara: T.T.K, 2017), 116

⁴ Wolfram Ederhard, *Çin Tarihi*, (Ankara: T.T.K, 2019), 331; Michael Dillon, *Modernleşen Çin'in Tarihi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2016), 140-142

davrandığı gerekçesiyle sultanı eleştirmişlerdir.⁵ Son olarak, 1902 yılında Çin'in iç kesiminde bulunan Müslümanlardan haber almak, Avrupalı devletlerin faaliyetleri ve Japonya hakkında istihbarat toplamak için Sultan II. Abdülhamid, Muhammed Ali isminde bir ajanı, dindaşlarını ziyaret eden bir kimse gibi Çin'e göndermiştir.⁶

Bu çalışma, Kang Youwei'nin Çin modernleşmesindeki rolü ile reform düşüncesini ve II. Meşrutiyet'e bakışını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde Kang Youwei'nin hayatı ele alınmış, ailesinden, eğitim hayatından ve karakterinden bahsedilmiştir. İlk bölümün alt başlığında ise Kang'ın ütopyasından yani Datong (大同)'dan bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise Çin'de 19.yüzyıl itibarıyla gerçekleşen üç reform girişimi ele alınmış ve bu reformlar içinde bulunan Kang Youwei'nin lideri olduğu 1898 Yüz Gün Reformlarına odaklanılmıştır. Son olarak da üçüncü bölümde, Kang'ın İstanbul seyahati, Jön Türkler ve II. Meşrutiyet dair gözlemleri aktarılmış ve Jön Türkler ile II. Meşrutiyet'in onun üzerinde bir etkisi olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır.

Kaynak ve Araştırmalar: Çalışmada, Çin tarihini genel olarak anlamlandırmanın açısından önem arz eden Wolfram Eberhard'ın "Çin Tarihi", Michael Dillon'un "Modernleşen Çin'in Tarihi" ve J.K. Fairbank editörlüğünde derlenen "The Cambridge History of China" adlı eserlerden faydalanılmıştır.

Bu çalışmanın temel kaynağını ise, Kang Youwei'nin 1882-1927 yılları arasında kaleme aldığı yazıların toplu halde bulunduğu on iki ciltlik Kang Youwei Quanji 康有为全集 ve yaptığı seyahatnameleri içeren Kang Youwei Yigao Lieguo Youji 康有为遗稿列国游记 adlı eserler oluşturmaktadır.

Bunlara ek olarak, Kang Youwei hakkında İngilizce literatürde yapılan çalışmalara göz attığımızda ise, Hsiao'nun 1975 yılında yayınladığı A Modern China and a New World: K'ang Yu-wei, Reformer and Utopian, 1858–1927 adlı eseri ilk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eserde Hsiao, Kang Youwei'nin reform ve ütöpik düşüncelerine

⁵ İ. Süreyya Sırma, *II. Abdülhamid'in İslam Birliği Siyaseti*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 1990), 87-88

⁶ İ. S. Sırma, "Sultan II. Abdülhamid'in Uzakdoğu'ya Gönderdiği Ajana Dair", *Birinci Milli Türkoloji Kongresi, İstanbul 6-9 Şubat 1978*, (İstanbul: Kervan Yayınları, 1980), 323-325

odaklanmaktadır. Kitap, Kang Youwei'nin hayatını, gerçekleştirmek istediği reformları detaylı olarak ele almaktadır. Reformların ele alındığı kısımda, siyasi, idari, ekonomi ve eğitim alanlarına değinilse de Kang'ın askeri alandaki reformlar üzerindeki düşüncelerine değinilmemiştir.

Thompson'un Ta T'ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei adlı eseri ise, Kang Youwei'nin eserlerinden biri olan Da Tongshu'ya odaklanmaktadır. Ayrıca bu eserde, Kang'ın biyografisine yer verilmekte ve dünya barışı ve birliği hakkındaki ütopyik vizyonunu detaylı bir şekilde açıklanmaktadır.

Lo Jung-pang'ın editörlüğünde yayınlanan "K'ang Yu-wei A Biography and A Symposium" ise, Kang Youwei'nin hayatını ve fikirlerini ele alan bir biyografi ve sempozyum koleksiyonudur. Kitap, farklı yazarların katkılarıyla Kang Youwei'nin çeşitli yönlerini inceler. Çalışmanın ilk kısmında Kang Youwei'nin otobiyografisi ve biyografisi bulunmaktadır. Kang'ın otobiyografisi, 1858 yılında doğumundan, reform girişiminin ardından Japonya'ya gittiği tarih olan 1898 yılları arasını kapsamaktadır. Lo, bu otobiyografiyi İngilizceye çevirmiş ve o yıldan Kang'ın öldüğü yıl olan 1927'e kadar olan biyografisini tamamlayarak okurlara sunmuştur.

Hsiao, Thompson ve Lo Jung-pang'ın çalışmaları, Kang Youwei'nin Çin tarihindeki yerini ve onun Çin'e olan etkisini anlamak için önemli kaynaklardır. Her bir yazarın farklı bakış açıları ve analizleri, Kang Youwei'nin çok yönlü bir şekilde değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Kang hakkında Türkçe literatürü taradığımızda ise karşımıza ilk çıkan isim Giray Fidan'dır. 2013 yılında kaleme aldığı "Çinli Düşünür ve Devlet Adamı Kang You Wei'ye Göre Osmanlı Modernleşme Süreci" ve 2019 yılında İngilizce olarak yayınlanan "Chinese Witness of The Young Turk Revolution Kang Youwei's Turk Travelogue" adlı eserleri ile Kang Youwei'nin yazdığı Türkiye Seyahatnamesinin Çince'den yapılan çevrileri bizlere sunmaktadır. Bu eserlerin içinde Kang'ın Türkler hakkında yazdığı "Türklerin Zayıflaması Üzerine Notlar" adlı çalışmasının çevirisi de bulunmaktadır. Bunlar dışında Fidan'ın "Çinli Düşünür ve Devlet Adamı Kang You Wei'ye Göre Osmanlı Modernleşme Süreci" ve "The Turk Travelogue: Kang Youwei's Journey to the Ottoman

Empire” başlıklı eserleri de bulunmaktadır. Bu eserler daha çok tanıtıcı nitelikte olmakla beraber Kang Youwei'nin reform çalışmalarında Osmanlıyı uygun bir model olarak gördüğünü söylemektedir.⁷

Literatürde karşımıza çıkan bir diğer isim ise, Gürhan Kirilen'dir. Kirilen'in “Reformcu Kişiliğiyle Kang Youwei ve Türkiye Seyahatnamesi” başlıklı bir makalesi bulunmaktadır. Bu makalede, Kang Youwei'nin Çin'in modernleşme sürecindeki rolüne, 1898 yılında gerçekleşen Yüz Reformlarına, Türkiye Seyahatnamesine, Kang'ın Jön Türkler ile olan etkileşimine odaklanılmaktadır. Bunların yanı sıra Kirilen, Giray Fidan'ın Kang'ın reform çalışmalarında Osmanlıyı uygun bir model olarak görmesi için yeterli verilerin olmadığını ve Kang'ın Osmanlı reform çabalarını başarısız bir örnek olarak gösterdiğini söylemektedir.⁸

Kang'ın reform faaliyetleri, Çin'in modernleşme sürecinin anlaşılması için önemlidir. Bu açıdan, Kang Youwei'nin reform düşüncesini ve İstanbul seyahatini ele aldığım bu çalışma ile Çin'in modernleşme tarihine bir pencere aralanmıştır. Kang'ın Batı ülkelerine ve İstanbul'a gerçekleştirdiği seyahatler ise, Kang'ın Batı düşüncesiyle nasıl etkileşimde bulunduğunu ve bu etkileşimin reform fikirlerini nasıl şekillendirdiğini anlamak açısından önemlidir. Bu çalışma ile 19.yüzyılda gerçekleşen reform hareketlerinden sonra modernleşmeye çabalayan Çin'i ve Çin'in Osmanlıya olan bakışının daha iyi anlaşılması noktasında katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kavramsal bir çerçeve: 19.yüzyılda Çin:

Son Hanedanlık dönemi olan Qing Hanedanlığı Eberhard'ın tarafından: “Dış siyaset bakımından bu devir, Batı kavimlerinin, gittikçe daha ziyade Çin'i kendi müstemlekeleri yapmak gayesiyle, Çin üzerindeki nüfuzlarını arttırmalarıyla tanınmıştır. Kültür

⁷ Giray Fidan, “Çinli Düşünür ve Devlet Adamı Kang You Wei'ye Göre Osmanlı Modernleşme Süreci”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy. 31, (2012), 193-204; Giray Fidan, *Çin'den Görünen Osmanlı-Çinli Düşünür Kang You Wei'in Türk Seyahatnamesi*, (Yeditepe Yayınevi, 2013); Giray Fidan, *Chinese Witness of The Young Turk Revolution Kang Youwei's Turk Travelogue*, (İstanbul: Kopernik, 2019); Giray Fidan, “The Turk Travelogue: Kang Youwei's Journey to the Ottoman Empire”, *Bilig*, sy. 76, (2016), 227-243

⁸ Gürhan Kirilen, “Reformcu Kişiliğiyle Kang Youwei ve Türkiye Seyahatnamesi”, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 3, sy. 6, (2013), 121-160

bakımından ise bu devir, Çin’de, Batı medeniyetinin yavaş yavaş nüfuz ettiği zamandır; Çin’de Batıdan birçok şeylerin öğrenilmesi icap ettiği görülmektedir. İç siyaset bakımından bu devir bir inkıraz devridir. Dört dahili harp çıkmıştır, bunların biri hemen hemen sülalenin nihayetlenmesine sebep verecekti.”⁹ şeklinde tarif edilmiştir.

Çin, Asya’nın etki alanı büyük güçlerinden biri olmasına rağmen, uzun bir dönem boyunca batı dünyasıyla olan temasını sınırlı tutmuş ve bilinçli bir şekilde Batılılara karşı sınırlarını kapatmıştır. Dolayısıyla, Çin ve Batı dünyası arasında iletişim geç gerçekleşmiştir. Batı ile Çin’in ilk teması 13. Yüzyılda Yuan Hanedanlığı (元朝 1280?-1368) döneminde Marco Polo ile başlamıştır. 16.yüzyılda ise Ming Hanedanlığı (明朝 1368-1644) döneminde Kanton limanında Portekizliler ile devam etmiştir.¹⁰ Çin, dünya üzerinde gördüğü kendi konumundan dolayı diğer ülkelerle temas kurmaktan kaçınmıştır. Çünkü Çinliler, diğer ülkeleri askeri, siyasi ve ekonomik güç açısından kendilerine eşit görmemişlerdir. Kendilerini dünyanın merkezinde sayan ve kendilerini “Orta Krallık 中國 zhonguo” olarak adlandıran Çinliler, diğer ülkelere genellikle yukarıdan bakmış ve Çin’in kendilerine her açıdan yeten bir zenginliğe sahip olmasıyla övünmüşlerdir. Ancak, 1557’de Portekiz ile oluşan ticari ilişkilerin ardından 1575’te İspanya, 1604’te Hollanda, 1637’de İngiltere ve 1787’de Amerika Birleşik Devletleri ile ticari ilişkiler başlatılmış ve Batılı devletler Çin limanlarına gelmişlerdir. Rusya ise diğer devletlere kıyasla Çin ile sınır komşusu olması sebebiyle daha avantajlı bir konumda olmuştur. Çin ve Rusya arasında 1689’da Nertschinsk Antlaşması (尼布楚條約 Nibuchu Tiaoyue) imzalanmıştır.¹¹

Çin, sınırladığı ticari faaliyetlerini “Co-hong” (公行) olarak adlandırılan Çinli tüccarlar ile gerçekleştirmiştir. Bu Çinli tüccarlar, Batı ile ticaretin düzenlenmesi, vergilerin tahsis edilmesi gibi işlevleri üstlenmiştir. Bu durumdan batılı devletler şikayetçi olmasına rağmen onlar aracılığıyla ticaret yapmak zorunda kalmışlardır.¹²

⁹ Eberhard, *Çin Tarihi*, 315

¹⁰ Charles Holcome, *Doğu Asya Tarihi Çin Japonya Kore Medeniyetin Köklerinden 21. Yüzyıla Kadar*, trc. Muhammed Murtaza Özeren, (İstanbul: Dergah Yayınları, 2019), 233

¹¹ Eberhard, *Çin Tarihi*, 307

¹² Gürhan Kırilen, *Çinde Afyon Savaşları*, (Gece Kitaplığı, 2015), 58

18. yüzyıla gelindiğinde ise batılı devletlerden biri olan İngiltere ve Çin arasındaki ticari ilişkiler artmıştır. Bu iki devlet arasındaki gelişmelerin artmasında baş aktör çay ticareti olmuştur. Çay, Avrupa'ya ilk olarak 17.yüzyılda, Hollanda Doğu Hindistan Kumpanyası aracılığıyla getirilmiştir. İngiltere ise çay ile ilk defa 1660 yılında tanışmış ve kısa sürede bu ürüne karşı büyük bir ilgi doğmuştur. 1667'de Doğu Hindistan Kumpanyası ilk çay siparişini almış ve 18.yüzyılın sonlarına kadar çay ticareti kumpanya tarafından artan bir oranla sürdürülmüştür.¹³

İngiltere, Çin ile ticaret yapma fırsatını artırmak ve daha geniş bir ticari erişim elde etmek istemiş fakat Çin'in dışarıya kapalı olması İngilizlerin ticaret açığı yaşamalarına sebep olmuştur. Çinliler, İngiliz mallarına pek ilgi göstermemiş, buna karşın İngiltere, Çin'den büyük miktarlarda çay ithal etmiştir. Bunun sonucunda, Co-hong'lar aracılığıyla yapılan sınırlamalar ve ticaret açığının artmasıyla Lord Macartney, iki ülke arasındaki ticareti geliştirmek, Dostluk ve İttifak Antlaşması imzalamak için 1792 yılında Londra'dan yola çıkmış ve bir yıl sonra Pekin'e ulaşmıştır. Elçilik heyeti, İngiliz tüccarların daha serbest ticaret yapabilmeleri için taleplerini İmparatora sunmuştur.¹⁴ Ancak, "Çin, diplomasiyi ve uluslararası ticareti egemenliğinin tanınmasının bir biçimi olarak idrak etmekteydi"¹⁵ ve bu taleplere karşı İmparator, Kral III.George'a hitaben bir mektup göndermiştir.¹⁶

"Siz yüce kral nice denizlerin çizdiği sınırların ötesinde yaşarsınız buna rağmen medeniyetimizin nimetlerinin tevazuuyla paylaşma isteğiniz doğrultusunda değerli mektubunuzu taşıyan saygıdeğer bir heyet gönderdiniz. Elçiniz denizleri aştı ve doğum günümde divanıma saygılarınızı ilettiler. Bağlılığınızı göstermek adına siz de ülkenizde üretilen hediyeler göndermişsiniz... Koca dünyaya hükmederken ortada yalnızca bir amacım var o da mükemmel bir yönetim sağlamak ve devlet işlerini yerine getirmek: Yabancı ve pahalı nesnelere beni ilgilendirmiyor, şayet saygı nişanesi olarak gönderdiklerinizin kabulü için emir vermişsem Sayın Kral bu

¹³ Abdülkadir Erçin, "İngiliz Doğu Hindistan Kumpanyası ve Kumpanyanın Ticari Faaliyetleri (1600-1858)", *Bartın Üniversitesi Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları* 4, sy. 2, (2017), 127; Taha İ. Özel, *İngiliz Doğu Hindistan Şirketi*, (İstanbul: Vadi Yayıncılık, 2021), 300

¹⁴ Tefik Orçun Özgün, "Çin'de İlk İngiliz Diplomat: George Macartney'nin Çin Seyahati", *APAM Çin Çalışmaları-I*, ed: Prof. Dr. A. Merthan Dündar-Doç. Dr. Gürhan Kirilen, (Ankara: APAM Yayınları, 2021), 358

¹⁵ Henry Kissinger, *Çin Düünden Bugüne Yeni Çin*, trc. Nalan Işık Çeper, (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2020), 87

¹⁶ Dillon, *Modernleşen Çin'in Tarihi*, 53

yalnızca sizi onları bu kadar uzaktan göndermeye iten ruhun karşılığıdır. Ülkemizin muhteşem faziletleri Gök'ün altında bulunan her ülkeye doğru nüfuz etmiş ve büyük milletlerin Kralları kıymetli hediyelerini kara ve deniz yoluyla takdim etmiştir. Büyükelçiniz kendi gözleriyle gördüğü üzere her şeye sahibiz. Ben tuhaf ve incelikli şeylere değer vermem ve ülkenizde üretilen şeylere ihtiyacım yoktur.”

Elçilik heyetinin, getirdiği hediyeler ise imparatorluk sarayında haraç gibi algılanmıştır. Ayrıca, hediyeler teknik eşyalardan oluşmasına rağmen pek fazla ilgi çekmemiştir. Elçilik heyeti hem taleplerin gerçekleşmemesi hem de elçinin, kowtow¹⁷ adı verilen ritüeli gerçekleştirmemesi sebebiyle başarısız olarak görülmüştür.¹⁸ 1816 yılında ise Çin ile tekrar diplomatik ilişki kurmak için Lord Amherst başkanlığında bir heyet görevlendirilmiş ancak sonuç değişmemiştir.¹⁹

Doğu Hindistan Kumpanyası, Avrupa'da talep edilen çay, ipek ve porselen gibi ürünler karşılığında Çin'e büyük bir gümüş akımını sağlamaktaydı. Batı'dan Doğu'ya olan bu talebe karşın ters yönlü bir talep bulunmamaktaydı. Dolayısıyla, kumpanyanın Çin ile yürüttüğü ticaret İngiltere'nin gümüş stoklarının erimesine sebep olmaktaydı. Bu durum karşısında İngiltere, Çinlilerin para ödeyeceği tek ürünü piyasaya sürdü: Afyon. Kumpanyanın Hindistan'daki tekeli altında yetiştirilen afyon, özel tüccarlar için açık artırmaya çıkartılıyor, bunlar da afyonu Çin'e kaçak yollarla sokarak Kumpanyanın talep ettiği malların yanında Hindistan'daki hâkimiyeti korumanın maliyeti için ihtiyaç duyduğu gümüşü sağlıyordu.²⁰

19. yüzyılın ilk yarısında afyon ve çay ticareti birbirine bağlı hale gelmiştir. Bu ticaret bağının merkezinde ise Doğu Hindistan Kumpanyası yer almaktadır. Afyonu, Güney Çin

¹⁷ Çin İmparatoru tarafından huzura kabul edildiğinde veya İmparator'un emri alındığında yapılır. İmparator onuruna törenlerde saygı ifade etmek için de kullanılır. Bu hürmet gösterişine “san-kuei chiu-k'ou shou” da denir ve "üç diz çöküş ve dokuz baş vuruş" anlamını taşır. Her iki diz üzerine üç kez diz çökerek ve her diz çöktüğünde başını yere üç kez eğerek gerçekleştirilir.

¹⁸ Özgün, “Çin'de İlk İngiliz Diplomat: George Macartney'nin Çin Seyahati”, 360-361

¹⁹ Yasir Yılmaz, “Sömürgecilik Bağlamında İngilizler'in Çin'i İnşa Etme Süreci: I. Afyon Savaşı”, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 5, sy. 13, (2018), 325

²⁰ Steve Tsang, *A Modern History of Hong Kong 1841-1997*, (New York: I.B. TAURIS, 2005), 5

sahillerine yaymayı başaran Kumpanya, 1839 yılına gelindiğinde toplam ithalatı 40.000 sandığa ulaşmıştır.²¹

Tablo 1. Afyon İthalatı²²

Yıl	Sandık Sayısı
1800	2.000
1820	5.000
1824	12.000
1831	19.000
1833	24.000
1839	40.000
1844	48.000
1859	58.000
1879	105.000

1729'dan beri afyon ticaretini engellemeye çalışan Qing Hanedanı, 1796, 1800, 1813 ve 1815 yıllarında imparatorluk fermanları ile sınırlandırmalara gitmiştir. Ancak, bu sınırlandırmalar bir sonuç vermemiştir. 1839-1840 yılları arasında ticaret hacmi kontrol altına alınamayacak seviyeye ulaşmıştır.²³ Kırılma anı ise 1839 yılının mart ayında Qing İmparatorunun afyon ticaretini durdurmak için görevlendirdiği Lin Zexu (林則徐 / 1785-1850)'nun Kanton'a gelmesiyle başlamıştır. Afyon satıcıları ile kaçakçılığa adı karışmış memurlar hakkında soruşturma başlatan Lin, yabancı tüccarlara haber göndererek ellerindeki afyonu yetkililere teslim ederlerse Çin'de ticaret izni verileceğini bildirmiştir. Böylece Nisan başlarından Mayıs ortasına kadar 20 bin sandık afyon Lin'e teslim edilmiş ve Haziran ayı boyunca ele geçirilen afyon imha edilmiştir. Lin'in faaliyetleri ve Qing yönetiminin aldığı kararlar karşısında İngiltere bu yasağa karşı çıkmıştır. Çünkü bu yasak hem Çin ile gerçekleştirdiği ticareti hem de elde ettiği büyük karlarla beraber Hindistan'daki hâkimiyeti engellemektedir.²⁴ Lin'in bu cesur hamlesi işgalin ve afyon

²¹ Dillon, *Modernleşen Çin'in Tarihi*, 57

²² Özel, *İngiliz Doğu Hindistan Şirketi*, 319

²³ Kırılın, *Çin'de Afyon Savaşları*, 59

²⁴ Leo Qu-fan Lee, *City Between Worlds: My Hong Kong*, (Harvard University Press, 2008), 25-26

savaşının gerekçesi olarak gösterilmiştir. Ayrıca Lin Zexu, konu ile ilgili olarak İngiltere Kraliçesi Victoria'ya ulaşmadığı bilinen bir mektup göndermiştir.²⁵

“...Çin'in serveti barbarlara kar sağlanmak üzere kullanılmakta. Bu barbarların elde ettiği büyük karın tümü Çin'in yasal payından elde edilmektedir. Hangi hakla bunun karşılığında Çin halkına zarar vermek için zehirli uyuşturucuları satıyorlar? Barbarların mutlak olarak bize zarar vermek gibi bir niyetleri olmasa da kara gözünü dikmekte ve insanlara verdikleri zararları umursamamaktadırlar. Nerede sizin vicdanınız? Ülkenizde afyon içiminin, afyonun sebep olduğu zararın açıkça anlaşılmasından ötürü sıkı bir şekilde yasaklandığını duydum. Ülkenizdeki kötülük nasıl yasaklanmışsa diğer ülkelere Çin'e de zarar gelmesini engelleyin. Bunun yanı sıra Çin'in yabancı ülkelere ihraç ettiği mallar içinde insanların yararına olmayan tek bir mal bile yoktur: her biride yendiğinde, kullanıldığında veya yeniden satıldığında yarar sağlayan şeylerdir. Çin'den olup da yabancı ülkelerin zararına dokunmuş bir tek mal bile var mıdır?”

Lin'in afyonu imha faaliyetlerinin ardından İngiliz donanması 1840 Haziran'ında Çin'e gelir. İki yıl süren savaş sonucunda Qing Hanedanı ağır bir yenilginin ardından 29 Ağustos 1842'te Nanjing Antlaşmasını (南京條約 Nanjing Tiaoyue) imzalamıştır. Antlaşma özellikle, Hong Kong adasının İngiltere'ye bırakılması, Guangzhou, Xiamen, Fuzhou, Ningbo ve Shanghai limanlarının ticarete açılmasını, İngilizlerin daimî temsili için Pekin'de konsolosluk açması gibi maddeleri kapsamaktadır. 1844 yılında yapılan İngiltere Ticaret Limanları Gümrük Antlaşması ve Humen Antlaşması (虎門條約 HumenTiaoyue) ile gümrük tarifeleri ve ticaret yönetmeliği yeniden düzenlenmiştir. Bu antlaşmalara göre İngiltere'ye daha fazla ayrıcalıklar tanınmıştır. Ayrıca bu antlaşma ile Çin'in diğer ülkelere verdiği imtiyazlar doğrudan İngiltere'yi de kapsayacak hale getirilmiştir.²⁶

Ancak, imzalanan antlaşmalar İngiltere'nin ticari beklentileri karşılamamıştır. Bu sebeple, antlaşma şartlarını tekrar görüşmek istemiş ama Qing yönetimi tarafından reddedilmiştir. İngiltere'nin aradığı fırsat 1856 yılında doğmuştur. Hong Kong Limanı'na kayıtlı Çinli

²⁵ Kırilen, *Çin'de Afyon Savaşları*, 62-64

²⁶ Kırilen, *Çin'de Afyon Savaşları*, 67; Eberhard, *Çin Tarihi*, 317

mürettebatı ve İngiliz bayrağına sahip olan ‘Arrow’ adlı geminin Çinli askerler tarafından mühürlenmesi üzerine, İngilizler Kanton’da bir kaleyi ele geçirmişlerdir. Buna karşın Çinliler İngilizlere savaş ilan etmiş ve bu durum II. Afyon Savaşını doğurmuştur. Bu savaşta Fransızlar, İngilizlerin yanında hareket etmişlerdir ve Çin hezimete uğramıştır. 1860’da Tianjin görüşmeleri başlamış ve Ekim ayında Nanjing Antlaşması hükümlerini kabul eden, daimi elçilik, misyonerlik faaliyetleri ve Çin’in iç bölgelerine ticari seyahatleri içeren Pekin Antlaşması (北京條約 Beijing Tiaoyue) imzalanmıştır.²⁷ İngiltere bu antlaşmanın imzalanmasının ardından, Avrupalı rakiplerinin Çin topraklarını kiralama hamleleri karşısında Çin ile 1898’de ikinci bir Pekin Antlaşması ile daha önce işgal ettiği Kowlon Yarımadasının kalan kısmını ve New Territories adı verilen Hong Kong’un kuzey kısmını 99 yıllığına kiralamıştır. İngiltere bu hamlesi ile rakiplerinin önüne geçerek, Hong Kong’u bir ticaret merkezi haline getirmiştir.²⁸

Qing Hanedanlığı, 1840 ile 1860 yılları arasında Avrupalı güçlere karşı savaşla uğraşırken, aynı dönemde çeşitli iç isyanlarla da mücadele ediyordu. Bu isyanlardan biri, yıkıcı etkileriyle dikkat çeken Taiping İsyanı (太平天國之亂 Taiping Tianguo Zhiluan 1850-1864)²⁹ idi. Bu isyanın kaynağı, Çin’in güneydoğu sahilindeki yabancıların faaliyetleri ve Guangzhou bölgesinin ilk Afyon Savaşı (1840-1842)’ydi.

Taiping İsyanı’nın lideri Hong Xiuquan (洪秀全 1814-1864), aslında 1827 ile 1843 arasında memuriyet sınavlarına katılmak için yaptığı yolculuklar sırasında Hıristiyan metinleriyle tanışmış bir Çinlidir. Hong, Tanrı ve İsa Mesih’in kendisini seçtiğine inanarak, Guangzhou’da Hıristiyanlık mesajını yaymaya başlamıştır. 1849’a kadar yüzlerce kişiyi Hıristiyanlığa çekmeyi başarmış ve Tanrı’ya Tapanlar Topluluğunu oluşturmuştur. Hong, 1851’de Guangzi Eyaleti’nde Taiping Krallığını ilan etmiştir ve böylece isyan başlamıştır. Hong, kendisini “Yüce Barışın Semavi Krallığının Kutsal Kralı”

²⁷ Kırilen, *Çin’de Afyon Savaşları*, 115

²⁸ Tsang, *A Modern History of Hong Kong 1841-1997*, 56-57

²⁹ İsyanı karşı görev alan İngiliz Subaylardan biri Charles George Gordon’dır, kendisi Osmanlı İmparatorluğunda Gordon Paşa olarak bilinir. Gordon 1884 yılında Mısır Hıdivliği ile beraber Sudan’da çıkan Mehdi Ayaklanmasını durdurmakla görevlendirilmiştir. Ancak bu görev Gordon Paşa’nın ölümünü getirmiştir. Gordon Paşa hakkında bir çalışma bkz: Sungur Doğançay, “Mehdi Ayaklanmasında Charles George Gordon’un Rolü”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9, sy.26, (2020), 399-414

olarak ilan etmiş ve sahip olduğu Taiping Ordusu ile 1853'te Nanjing'i ele geçirerek burayı başkent ilan etmiştir. Ancak 1856'da iç isyanlar ve Qing İmparatorluğunun karşı saldırılarıyla Taiping Ordusu dağılmıştır. 1864'te Nanjing'in Qing Hanedanı tarafından tekrar ele geçirilmesiyle Taiping İsyanı sonlandırılmıştır.³⁰

Qing Hanedanlığı, şaşkıncu bir şekilde 19. yüzyılında içinde bulunduğu savaşlar ve isyanlara rağmen varlığını sürdürmüştür. Hatta bu dönemde, yönetim altındaki bir canlanma yaşandı ve bu dönem, devrin yöneticisi Tongzhi (同治 saltanatı 1861-1875)'nin liderliğinde restorasyon çalışmalarına başlanmıştır.³¹ 1861 yılında, Çin'in dış işlerinden sorumlu ilk yönetim birimi olan Zongli Yamen (總理衙門) kurulmuştur. Ayrıca Batı teknolojisinin etkisiyle yeni silah depoları ve tersaneler inşa edilmeye başlanmıştır. Bu dönemde, bazı Çinli reformcular, Batı'nın askeri üstünlüğünü matematik ve bilim temelinde yattığını fark ederek, bu konulara önem vermeye başlamışlardır. Böylece, geleneksel memurluk sınavlarına hazırlanmak yerine, beşerî bilimlere odaklanan bir yaklaşımı benimsemişlerdir. Ayrıca 1862'de kurulan Yabancı Diller Okulu (Tongwen Guan 同文館), İngilizce, Fransızca, Rusça ve Almanca gibi çeşitli dilleri öğretmek amacıyla açılmıştır.³²

İmparator Tongzhi'nin 1874'teki genç yaşta ölümü ile siyasette faal bir rol oynayan ve nihayete ermekte olan yüzyılın en kuvvetli şahsiyetlerinden biri olan İmparatoriçe Cixi (慈禧 /saltanatı1861-1908), tahtta daha uysal bir figür olan yiyeni İmparator Guang Xu (光緒 /saltanatı 1875-1908)'u, Tongzhi'nin yerine tahta geçirdi.³³ Ancak, tahtın arkasındaki gerçek güç, imparatoriçenin elindeydi. Temel amacı hanedanlığın devamını sağlamak olan İmparatoriçe, başlangıçta muhafazakâr ve reformcu güçleri dengelemeyi başarmıştır. Tongzhi Restorasyonu sırasında atılan "kalkınma hareketi" adımlarına rağmen, Qing Hanedanlığı, 1894-1895 yıllarında Japonya'ya karşı Kore'de gerçekleşen bir savaşta mağlup olmuş ve askerî açıdan itibar kaybına uğramıştır. Japonya, savaşın bir

³⁰ Dillon, *Modernleşen Çin'in Tarihi*, 79-96

³¹ Dillon, *Modernleşen Çin'in Tarihi*, 21-23

³² Çile Maden Kalkan – Aylin Yılmaz Şaşmaz, “Çin çeviri tarihinde Batı etkisi ve modernleşme girişimleri: “Tongwen Guan (同文館)” çeviri okulu örneği”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, sy.25, (2021), 894

³³ Eberhard, *Çin Tarihi*, 327

sonucu olarak Çin'den önemli bir tazminat almıştır ve bu mağlubiyet, Çin toplumunda büyük bir şok etkisi yaratmıştır. Bu olay, Qing Hanedanlığının güçsüzlüğünü ve gerilemesini daha da vurgulayarak, içeride ve dışarıda reform çağrılarında olan ihtiyacı artırmıştır.

1894-1895 yılında gerçekleşen Japon yenilgisinin ardından imzalanan Şimonoseki Barış Antlaşması'na (馬關條約 Maguan Tiaoyue) göre Japonya, Kore üzerindeki Çin tahakkümünü ilk maddede belirtilen ifadelerle resmen ve tamamen ortadan kaldırmış ve yaklaşık yirmi senedir Kore özelinde iki ülke arasındaki mücadelenin kendi lehine sonlandığını ilan etmiştir. Buna göre; “Çin, Joseon (Kore)’nin tamamen bağımsız ve özerk bir ülke olduğunu kabul eder; Joseon’ın bu durumuna halel getirecek geleneksel haraç ödeme ve Çin Sarayı’na bağlılığını gösteren herhangi bir resmî tören ve benzeri faaliyetlerden kaçınacaktır.”³⁴

Yüzyıl sonuna doğru yabancıların, Çin’in birçok yerinde sömürü faaliyetlerinde bulunması, Çinliler arasında giderek yabancı karşıtlığının artmasına sebep olmuştur. 20.yüzyılın hemen başında meydana gelen isyanlardan biri olan Boksör İsyanı yabancı karşıtlığı noktasında dikkate değerdir. Başlangıçta hanedana karşı kendini gösteren isyan, İmparatoriçe Cixi'nin yönlendirmesiyle Çin'de bulunan yabancılar ve Hıristiyan Çinliler hedef olarak görülmüştür. Pekin'deki Sefaret Bölgesi ve kuzey limanı olan Tianjin'deki yabancılar, Boksörler tarafından kuşatılmış ve ölümler baş göstermiştir. İsyancılara karşı, 1900 Ağustos'unda çok uluslu bir ordu Pekin'e doğru ilerlemiş ve isyanı bastırmayı başarmıştır. Bunun üzerine, Qing Hanedanlığı Boksör Protokolü'nü (辛丑合約 Xinchou Tiaoyue) imzalayarak yüksek bir tazminat ödemeyi kabul etmiştir. Protokole göre, devletin yıllık vergi gelirinin neredeyse iki katı tutarında bir tazminat ödenmesi gerekmektedir. Bu olaylar, yönetici kadroda geç de olsa imparatorluğun Batılı tarzda reformlara kaçınılmaz olarak ihtiyacı olduğunu anlamasına yol açmıştır. Bu sürecin sonunda, 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde, Qing Hanedanlığı hızla modernleşme çabalarına girişmiştir.³⁵

³⁴ Sinan Levent, *Ejderha & Krizantem Çin-Japon Siyasi İlişkileri (1894-2006)*, (İstanbul Selenge Yayınları, 2022), 53-54

³⁵ Dillon, *Modernleşen Çin'in Tarihi*, 139-149

1. BÖLÜM

KANG YOUWEI'NİN HAYATI VE AİLESİ

Çin, 19.yüzyılın sonlarında Batılı güçler tarafından çeşitli aşağılayıcı yenilgilere maruz bırakılarak tarihinde eşi benzeri görülmemiş bir krizle yüzleşti. Bu yenilgiler, Çin'in kendisini diğer milletlere üstün gördüğü algısını sarsarak, ülke içinde bir değişim ve dönüşüm ihtiyacını gözler önüne serdi. Bu zorlu dönemde, Kang Youwei değişimin kaçınılmazlığı karşısında bir farkındalık oluşturan aydınlardan biriydi. Çalışmanın Kang Youwei'nin hayatı ve ailesinin ele alındığı bu kısmında, Kang'ın "Tarihim" (我史 Wo Shi) başlıklı otobiyografisinden, Jung-pang Lo'nun ve Thompson'ın hazırladığı biyografilerden faydalanılmıştır.

Yenilikçi bir bakış açısıyla, Çin'in bulunduğu dönemde var olan durumunu sorgulayan, Batı'dan ilham alarak ülkesinin modernleşme ve reform ihtiyacı üzerine çalışmalar gerçekleştiren Kang Youwei, 19 Mart 1858 yılında Kwangtung'da dünyaya gelmiştir. Zan Xiu (贊修-Shu Zhi 述之) isimli dedesi gibi bir öğretmen olan Kang Youwei, hayatı boyunca öğrencileri ve takipçileri için Çin'in geleneksel öğreniminin yanında yurtdışından gelen yeni fikirlerin öğrenilmesini teşvik ettiği okullar kurmuştur. Bu okullarda eğitim gören öğrenciler, 1898 yılında gerçekleştirecek reform hareketine katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca Kang; tarih, politika, ekonomi ve felsefe gibi çeşitli konularda yazılar kaleme alarak fikirlerini, sahip olduğu güçlü üslupla gazeteler ve dergiler aracılığıyla halka iletmiştir. Bu fikirler, Çin'in karşı karşıya olduğu tehlikelerin farkındalığını artırmak ve halkın zor durumdan kurtarılması için çözümler içermektedir.³⁶

Kang'ın, yazdığı otobiyografisine bakıldığında ailesinden ve aile üyelerinden bahsedildiği görülmektedir. Annesine karşı derin bir bağlılık göstermekte ve onun isteği

³⁶ Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.5, 58; Jung-pang Lo, "Chronological Autobiography of Kang Yu-wei", *K'ang Yu-wei A Biography and A Symposium*, (The University of Arizona Press, 1967), 3, 21

doğrultusunda memurluk sınavı olan Ba Gu'ya (八股) girmiştir. Ayrıca sürgün yıllarında dahi annesinin sağlığından endişe duymuş ve birden fazla kez onu görebilmek için çareler aramıştır. Gösterdiği çabalar sonucunda annesiyle birkaç kez görüşmeyi başarabilmiştir.³⁷ Kang, annesi hakkında birçok bilgi verirken, 1868 yılında henüz on bir yaşındayken kaybettiği müfettiş olan babası Zhi Mou (植謀-少農 Shaonong) hakkında çok fazla bahsetmemektedir. Hsiao, Kang'ın babasından az bahsetme sebebini, hükümet görevlisi olarak evden uzakta çalışmasına bağlamaktadır.³⁸ Ancak, otobiyografisinde babasının ölüm döşeğindeyken onunla olan konuşmasından bahsetmektedir:

“(1868) babam öldü. Hastalığı sırasında onun yanındaydım ve bana hayatta önemli bir görevim olduğunu, çok çalışmamı, büyüklerime saygı duymamı, kız kardeşlerimi ve küçük erkek kardeşimi sevmemi söyleyen son sözlerini duymak için diz çökmüştüm. Sesini ve yüzünü hatırlarken gözyaşlarım aktı.”³⁹

Kang'ın ailesinde asker ve ticaretle uğraşanların yanı sıra on üç kuşak boyunca öğretmenlerin de bulunduğunu bilinmektedir. Dolayısıyla onun erken yaştaki eğitiminde öğretmen olan büyükbabası ve amcalarının rolü büyüktür.⁴⁰ Geleneksel Çin eğitim sistemi içinde öğrenim görmeye başlayan Kang, Da Xue, Zhong Yong, Lun Yu ve Xiao Jing gibi klasik eserlerle henüz çocukken karşılaşmış ve büyükbabasının yönlendirmesiyle on iki yaşındayken memurluk sınavı için denemeler yapmaya başlamıştır.⁴¹ Kang Youwei, büyükbabasının ve amcalarının oluşturduğu kütüphaneler

³⁷ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 6; Lo, “Chronological Autobiography of Kang Yu-wei”, 138

³⁸ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 7

³⁹ Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.5, 59; Lo, “Chronological Autobiography of Kang Yu-wei”, 26

⁴⁰ Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.5, 58; Hsiao, *A Modern China and a New World*, 3-4

⁴¹ Laurence G. Thompson, *Ta T'ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, (1958), 11; Da Xue, Zhong Yong, Lun Yu ve Xiao Jing, Çin felsefesinin temel metinlerinden bazılarıdır. Da Xue: “Büyük Öğreti” veya “Büyük Bilgi” anlamına gelmektedir. Konfüçyüs öğretilerinin temel metinlerinden biridir. İçinde insanın eğitimi, toplumda doğru bir yaşamın nasıl yaşanacağı ve yönetici sınıfın sorumlulukları gibi konuları ele alır. Zhong Yong: “Orta Yol” anlamına gelmektedir. Konfüçyüs'ün torunu ve Konfüçyüsçülük'ün ikinci ana figürü olan Tzu Ssu'nun sözleri ile derlenmiş bir metindir. Ahlaki erdemler, kişisel gelişim ve uyum içinde bir yaşam üzerine odaklanır. Lun Yu: “Konuşmalar” olarak bilinmektedir. Konfüçyüs ve öğrencilerinin sözlerini ve öğretilerini içeren bir derlemedir. Xiao Jing: Konfüçyüs öğretilerinde aile değerlerini ve aile içi ilişkileri vurgular. Özellikle çocukların ebeveynlerine karşı olan sorumluluklarını ve

aracılığıyla düşünce dünyasında etkileri olan birçok eseri okuma fırsatı bulmuştur. Özellikle büyük amcası tarafından oluşturulan yirmi bin eserin bulunduğu kütüphanede uzun vakitler geçirmiştir.⁴²

Bu kütüphanelerde farklı eserlerle tanışan Kang, Xu Jiyu (徐繼畬 1795-1873) tarafından hazırlanan “Dünyanın Kısa Tanımı (瀛寰志略 Yinghuan Zhilüe-1848)” adlı eseri okuyarak, yabancı ülkelerin tarihi ve coğrafyasını daha yakından tanıma fırsatı bulmuştur. Bu eser, Kang’ın dünya üzerindeki farklı kültürler, toplumlar ve coğrafyalar hakkında bir görüşe sahip olmasını sağlamıştır. Ayrıca Kang, Da Qing Hui Dian Ze Li, Tongjian Lu, Ming Shi, San Guo Zhi okuyarak siyasi kurumlar hakkında da bilgi edinmiştir.⁴³ Bu okumalar üzerine Kang şöyle demektedir:

“...öğrenmeye olan iştahım keskinleşti. Gün batımından sonra, oda karardığında, saçakların altındaki sütunlara yaslanır ve alacakaranlığın yarı ışığında okurdum. Bazen bir kitabı bitirmek için geceden şafağa kadar okurdum ve büyükbabam öğrendiğinde beni uyuturdu. Ama o zaman bile yatak perdelerinin içine küçük bir lamba sakladım ve gizlice okurdum.”⁴⁴

saygılarını öne çıkarır; Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.5, 60; Hsiao, *A Modern China and a New World*, 8

⁴² Hsiao, *A Modern China and a New World*, 5-6; Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.5, 60

⁴³ Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.5, 59-60; Lo, “Chronological Autobiography of Kang Yu-wei”, 30; Dünyanın Kısa Tanımı adlı eser, Çin edebiyatının felsefi ve tarihî metinlerinden biridir. Xu Jiyu, bu eserde Çin edebiyatı, tarihi ve felsefesi hakkında kapsamlı bir inceleme sunar. Metin, Çin edebiyatının gelişimi, tarihi ve önemli figürleri hakkında bilgi verirken, aynı zamanda felsefi ve kültürel açıdan derinlemesine analizler sunar. Hsiao, *A Modern China and a New World*, 7; "Da Qing Huidian Ze Li: Qing Hanedanı döneminde (1644-1912) derlenen ve derlenen resmi kayıtların derlemesi ve bir tür ansiklopedik kaynak olan büyük bir derlemedir. Bu çalışma, Çin'deki Qing Hanedanı döneminin hükümet organizasyonu, yasaları, gelenekleri, törenleri, coğrafyası ve daha fazlası hakkında geniş bilgi sağlar. Tongjian Lu: Song Hanedanı döneminde (960-1279) derlenen ve 1065'te tamamlanan bir tarih çalışmasıdır. Ming shih: Ming Hanedanı döneminde (1368-1644) derlenen bir tarih çalışmasıdır. Sanguozhi: Çin'in Üç Krallık dönemini (MS 220-280) kaydeden bir tarih çalışmasıdır. Bu eser, Üç Krallık dönemindeki tarihi olayları, hükümdarları, savaşları ve diğer önemli figürleri ayrıntılı bir şekilde anlatır.

⁴⁴ Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.5, 60; Lo, “Chronological Autobiography of Kang Yu-wei”, 26

Ayrıca, Kang Pekin Gazetesini inceleyerek imparatorluk sarayı hakkında neler olup bittiği takip etmiş ve o dönem önde gelen yenilikçilerden Zeng Guo Fan (曾國藩 1811-1872), Li Hong Zhang (李鴻章 1823-1901) ve Zuo Zong Tang'ı (左宗棠 1812-1885) gözlemlene fırsatı bulmuştur.⁴⁵

Büyükbabasının Kanton'da valilik okulunda görevlendirilmesiyle Kang Youwei, orada amcası Kang Tafen ile edebi kompozisyonlar için çalmıştır. Daha sonra büyükbabasından ayrılarak Zhu Jiuxiang'dan (朱九江) eğitim almaya başlamış ve Zhu'dan aldığı eğitim düşünsel gelişiminde önemli rol oynamıştır.⁴⁶ Kang, Zhu'nun gözetimi altındayken birçok eser okumanın yanı sıra arkadaşlarından uzaklaşmış ve zihnini geliştirmek için tek başına vakit geçirmiştir. Bu anlardan birinde şunları yazmıştır:

“Sessizce tek başıma otururken, aniden evrenin ve onun sayısız şeyinin benim parçam olduğunun farkına varırdım. İçimde bir ışık doğar ve bilge olduğuma inanarak mutlu olur ve gülerdim, sonra dünyadaki insanların acılarını düşünerek üzülür ve ağlardım ya da ailemi ihmal ettiğimi düşünerek kendime çalışmanın amacının ne olduğunu sorardım.”⁴⁷

Kang Youwei'nin hayatında önemli bir yere sahip olan büyükbabası, ona Konfüçyüsçü felsefeyi öğreten, tarihle ilgili ilk bakışlarını kazandıran, birçok düşüncesinin tohumlarını eken ve öğrenme tutkusunu aşıl原因an kişiydi. Bütün bunların yanında ayrıca, ona özgüven kazandıran bir figürdü. Sahip olduğu özgüven ve erken yaşta başladığı eğitimi sebebiyle edebi yeteneği gelişmiş olan Kang, on iki yaşında yazdığı şiirler ile “dahi çocuk” (神童 Shen tong) ilan edilmiştir. Erken yaşlarda kazandığı bu özgüven, Kang'ın hatalı görüşlere sahip olabileceği kabul etmede zorlanmasına sebep olmuştur. Ayrıca Kang, alışılmadık bir zihinsel ve ahlaki yetkinliğe sahip olduğuna inanmış ve kendisini insanlara liderlik etmek ve onlara hizmet etmekle yükümlü hissetmiştir.⁴⁸

⁴⁵ Lo, “Chronological Autobiography of Kang Yu-wei”26-27

⁴⁶ Lo, “Chronological Autobiography of Kang Yu-wei”25; Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.5, 61

⁴⁷ Lo, “Chronological Autobiography of Kang Yu-wei”, 33

⁴⁸ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 8,18, 21-22

“Gençliğimde bir dinin kurucusu olma ve Konfüçyüs’ü aşma arzum vardı. Her gün arkasında bıraktığı kitapları okudum ve ona saldırmak amacıyla içlerinde kusurlar veya lekeler aradım.”

Öğrencisi Liang Qichao (梁啟超 1873-1929), Kang’ın sahip olduğu özgüven için:

“O son derece geniş bir özgüvene sahip bir adamdır. Kimse onun görüşlerini değiştiremez. Görüşlerini gerçeklere uyacak şekilde uyarlamayı reddediyor, aksine görüşlerini desteklemek için sık sık gerçekleri yeniden yorumluyor... bu nedenle, onu kınayan insanlar ona “keyfi”, “inatçı” veya “zorba” derler.”⁴⁹

Kang’ın sahip olduğu inatçılık karşısında kardeşi Kang Guangren (康廣仁 1867-1898) ise;⁵⁰

“Kardeşim planlarında çok hırslı ve görevini yerine getirmekte aşırı hevesli. Çok fazla şey yapmaya çalışır ve çok az destekçisi olduğu için çok büyük görevler üstlenir.”

Kang’ın kendisi de gençlik döneminden bahsederken sahip olduğu özgüvenden de bahsetmektedir:

“Çocuksu özgüvenle dolu, geçmişin adamlarını taklit ederdim. Bir şey yaptığımda, kendimin Zhang Shi’e eşit olduğuna inanırdım. Bir makale yazdığımda kendimi Su Shi (蘇軾 1037-1101)’a eşit olarak düşünürdüm. Bir fikir tasarladığımda altıncı pir Hui-neng (惠能 638-713) veya Qiu Chuji (丘處機 1148-1227) ile eşit sayardım ve bölümdeki diğer öğrencilere göre bir üstünlük havası varsayardım.”⁵¹

Ayrıca Kang’ın bilge olmak ve hayat amacı hakkında şunları söyler:

“...bilge olmamın mümkün olduğuna, otuz yaşından önce tüm kitapları okumanın mümkün olduğuna, hayatta kendimi tek başıma kurabildiğime ve dünyayı yeniden

⁴⁹ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 19

⁵⁰ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 20

⁵¹ Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.5, 60; Lo, “Chronological Autobiography of Kang Yu-wei”, 27

yaratabileceğime inandım.” “Kendimi geçmişin büyük ve iyi adamlarıyla ilişkilendirerek, sıradan insanların üzerinde yüksek ve yüce durdum. Gerçekten de büyük erdemli bir adamın insanlara ilham verebileceği doğrudur.”⁵²

Ailesine geri dönecek olursak, 1876 yılında Kang, ilk evliliğini Zhang Yunzhu (张云珠 1855-1922) ile gerçekleştirmiştir. 1878-1880 yıllarında doğan Kang Tongwei (康同薇 1878-1974) ve Kang Tongbi (康同璧 1881-1969) isimli kızlarına büyük sevgi besleyen Kang, onların modern bir eğitim alması için çabalamıştır. Hem Çin’deki hem de yurtdışı seyahatlerinde kızları ona eşlik etmiştir.⁵³

1877 yılına geldiğimizde Kang, son derece bağlı olduğu büyükbabasının kaybıyla yüzleşmiştir. Büyükbabasının ölümü onda derin etkiler bırakmış ve yaşadığı kaybı şu şekilde ifade etmiştir:

“Babamı çok küçükken kaybettim. Sekiz yaşından itibaren büyükbabam tarafından büyütülmüştüm. Bana öğretti ve büyüttü ve on yıldan fazla bir süredir ona yakındım. Haberi duyduğumda o kadar üzülmüştüm ki üç gün boyunca hiçbir şey yiyip içmedim ve yüz gün boyunca sadece sebze yedim.... Amcalarımla yakın bir yerde ottan bir kulübe yaptık, yas kıyafetlerini giydik ve bir yıl boyunca et yemekten kaçındık. O sırada Sanli (Yas törenlerini) okumuştum ve San Chao (Üç ayini) incelmıştim ve ritüelleri bir zerre sapma olmadan gerçekleştirdim.”⁵⁴

1879 yılında, Kang, önemli bir seyahat gerçekleştirdi ve hayatında ilk defa Hong Kong’a gitmiştir. Bu seyahat ile İngiliz kolonisiyle tanışmış, böylece Batı’nın yönetimiyle ilk kez karşılaşmıştır. Hong Kong’un sahip olduğu farklı kültür dinamikleri, onun dünya görüşünün zenginleşmesine yardımcı olmuştur. Batı’nın maddi medeniyetinden derinden etkilenmiş ve Hong Kong’un refahı, “Batı tarzı eğitime” olan ilgisini uyandırmıştır. Bu deneyim, ona Batı kültürü ve yönetim biçimleri hakkında bir bakış açısı kazandırmıştır.

⁵² Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.5, 61; Lo, “Chronological Autobiography of Kang Yu-wei”, 31

⁵³ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 9-10

⁵⁴ Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.5, 61; Lo, “Chronological Autobiography of Kang Yu-wei”, 32

Hong Kong'dayken, bir dünya haritası satın almış ve Batı eğitiminin temelini araştırmak için kitaplar edinerek, kendini Batı öğrenimine adanmıştır.⁵⁵

“... Hong Kong’u ziyaret ettim ve yabancıların binalarının zarafetini, sokakların temizliğini, polislerin verimliliğini gördüm. Yabancıların örgütlenmesinden ve yönetiminden etkilendim ve daha yaşlı ve daha muhafazakâr halkımızın yaptığı gibi onlara barbar olarak bakmamamız gerektiğini fark ettim. Haiguo Tuzhi tekrar inceledim ve Wei Yuan ve Ying Huang Zhi Lue ve diğer kitapları; dünya haritalarını ve Batı öğrenimi üzerine kitaplar satın aldım.”⁵⁶

1882 yılına geldiğimizde Kang, kaldırılmasını istediği memurluk sınavına girmek için Pekin’e gitmiş, ancak sınavda başarısız olmuştur. Geri dönüş yolunda ise Şangay’a uğrayan Kang, Batı kültürü ve düşüncesi ile ilgili eserler almıştır. Kang’ın bu deneyimleri, Batı ile ilgili bilgisinin derinleşmesine ve ilerleyen yıllarda yapacağı reform çalışmalarının şekillenmesine yardımcı olmuştur. 1883 yılında ise Kang, bir yenilikçi olarak toplumsal geleneklerden biri olan “geleneksel ayak bağlama uygulamasına” karşı çıkan bir grup örgütlemiştir. Bu uygulamanın kadınların sağlığına ve özgürlüğüne zarar verdiğini düşünen Kang, bu geleneğin sona erdirilmesi için çaba harcamıştır. Daha sonra, Kang bu meseleyi İmparatora bildirmek üzere bir dilekçe sunmuş ve ayak bağlamanın yasaklamasını talep etmiştir.⁵⁷

1888 yılı Kasım ayında Pekin’de bulunan, Kang Youwei ilk kez ülkenin ihtiyacı olan reformlar konusunda İmparatora bir dilekçe sunmuştur ancak yazdığı dilekçe İmparatora ulaşmamıştır. Kang, 1889 sonbaharına kadar Pekin’de kalmaya devam etmiş ve bu süre

⁵⁵ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 29; Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 13

⁵⁶ Lo, “Chronological Autobiography of Kang Yu-wei”, 36; Haiguo Tuzhi: İlk olarak 1842 yılında yayımlanan bu eser, Çin’in dış dünyayla ilişkilerini ve farklı ülkeleri detaylı bir şekilde tanıtan bir coğrafya ve etnografya çalışmasıdır. Eser, Çin’in o dönemdeki jeopolitik durumu ve dünya coğrafyası hakkında bilgi sağlamak amacıyla kaleme alınmıştır. Wei Yuan: Gong Zizhen tarafından kaleme alınan bu eser, o dönemdeki Çin’in içsel sorunlarına ve dış dünyayla olan ilişkilerine dair önemli fikirler sunar. Ying Huang Zhilüe: Bu eser, Guang Xu İmparatoru'nun hükümdarlığı döneminde (1875-1908) kaleme alınmıştır. İmparatorun hükümdarlık döneminin özeti ve dönemin önemli olaylarını içeren bir tarih ve politika metnidir.

⁵⁷ Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.5, 63; Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.1, 4; Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 13; Lo, “Chronological Autobiography of Kang Yu-wei”, 39

zarfında annesinin baskısı sonucunda memurluk sınavına tekrar girmiş ve başarılı olmuştur. 1890 yılında ise, Kanton’da bulunan Kang, Liang Qichao gibi aydınlarla birlikte çalışmaya ve dersler vermeye başlamıştır. Bu süre boyunca Kang, Çin’in modernleşmesi için gerekli reform önerilerini içeren eserler kaleme almıştır.⁵⁸

1894 yılında Kang, Pekin’de bulunduğu sırada Japonya ile Çin arasında bir savaş patlak vermesi üzerine, altı yıl önce hazırladığı yazısına dikkat çekerek, Çin’in o zamanki durumunu ve karşılaştığı tehlikeleri vurgulamıştır. Japon yenilgisinin ardından yapılan barış antlaşması birçok Çinliyi şaşırmıştır. Kang ve öğrencisi Liang, yapılan barış antlaşmasının imzalanmaması için karşı bir dilekçe hazırlayarak Sansür Bakanlığı’na sunmuşlardır, ancak antlaşma çoktan imzalanmıştır.⁵⁹

Çinli yöneticilerin “cüce yağmacılar (wokou)” olarak adlandırdıkları Japonlar, Çin’i ağır bir mağlubiyet ile yüzleştirmesi saray içinde ve dışında bütün aydınların başlıca sorunu haline gelmiştir.⁶⁰ Kang, bu doğrultuda ülkenin ihtiyacı olan reformlar için hem İmparatora dilekçeler vermiş hem de fikirlerini halka duyurmak için gazetelerde yayınlar yapmıştır. Pekin’de “Ulusun Güçlenmesi” adlı bir grubu örgütleyen Kang, çalışmalarını Şangay’da da sürdürmüştür. Burada da grup örgütlemiş ve gazete yayınlamıştır. Ancak, Kang’ın dikkat çeken eylemleri ve reformist faaliyetleri, muhafazakâr güçlerin tepkisini çekmiş ve örgütlediği gruplar dağıtılıp, açtığı gazete kapatılmıştır. Bunun üzerine Kang, memleketine geri dönmüştür.⁶¹

Kang, Hong Kong-Şangay ziyaretleri ve Japon yenilgisinin ardından Batılı ülkelerin uzmanlıklarını ve teknolojik ilerlemelerini fark etmiştir. Bu durum karşısında Çin’in güçlü olması için Batının bilgi ve becerilerini ithal etmesi gerektiğine inanmıştır. Ancak, Batı dillerinin çevirisinde yaşadığı zorluklar nedeniyle, Batı öğrenimini Japonca eserler üzerinden elde etmeye çalışmıştır. Japonca bir bibliyografya hazırlayan Kang, çevirileri

⁵⁸ Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 14

⁵⁹ Kang, Youwei, *Kang Youwei Quanji 康有为全集*, Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe, c.2 (Pekin: 2007), 46-64; Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 15

⁶⁰ Kirilen, “Reformcu Kişiliğiyle Kang Youwei ve Türkiye Seyahatnamesi”, 124

⁶¹ Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 16

büyük kızı Tongwei'nin yardımıyla gerçekleştirmiştir.⁶² Diğer kızı Tongbi ise babasının Hindistan, Avrupa ve ABD seyahatlerine eşlik etmiştir.⁶³

Kang, 1898 yılında çabaları sonucunda reform önerilerinin uygulanmasına başlanmıştır. Yüz Gün Reformları çalışmanın ikinci bölümünde ele alınmıştır. Bu sebeple, bu bölümde yapılan reformlardan detaylı olarak bahsedilmemektedir. 1898'de Reform Hareketinin sona erdirilmesiyle, Kang'ın siyasi etkisi sona ermiştir. Reformları destekleyen İmparator tahtan uzaklaştırılmıştır ve reform liderleri için idam cezası verilmiştir. Kang Youwei'nin kardeşi Kang Guangren da idam cezası verilenlerin arasında bulunmaktadır. Kang, başarısız reform denemesinden sonra büyük bir özgüven kaybı yaşamış ve Timothy Richard'a yazdığı mektupta kendisini "imparatorun kendisine emanet ettiği görevi yerine getiremeyen, imparatoru kurtarmak için başarısız olan yaşlı bir adam" olarak tanımlamıştır.⁶⁴

Kang, başarısız reformun ardından 26 Ekim tarihinde Tokyo'ya kaçtığında buradaki masrafları Japon hükümeti tarafından karşılanmıştır. Japonya artık hem Kang ve öğrencilerinin hem de cumhuriyet taraftarı olan Sun Yatsen (孫逸仙 1866-1925) ve takipçilerinin evi olmuş durumdadır.⁶⁵ Kang, Japonya'da bulunduğu sürece reformlar sebebiyle tahtan uzaklaştırılan ve hapis hayatı yaşayan İmparatoru kurtarmak için bir destek arayışında olmuştur. Çin'de bulunan arkadaşlarının ve destekçilerinin Japonya'ya gelmesi için uğraşmış ancak Japonya'da Şigenobu Okuma hükümetinin düşmesinin ardından burada bir destek bulamayacağını anlamıştır. Bu sebeple yönünü Amerika ve Avrupa'ya çevirmiştir. 1899 yılında Kanada'ya giden Kang, yerel yetkililerle ve Kanada'da bulunan Çinlilerle görüşmüş ve "İmparatoru Koruma Derneğini" kurmuştur.⁶⁶ Aynı yıl Mayıs ayında İngiltere'ye giden Kang, Hong Kong'da tanıştığı Amiral Lord Charles Beresford ile irtibat kurmuş onun evinde kalmıştır. Kang, Lord Beresford ile yaptığı görüşmeler sonucunda İngiliz hükümetinin, Qing İmparatorunu kurtaracağı ve

⁶² Thompson, *Ta T'ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*,17; Lo, "Chronological Autobiography of Kang Yu-wei",76

⁶³ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 11-12

⁶⁴ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 35; Timothy Richard (1845-1919), 19.yüzyılın sonlarında ve 20.yüzyılın başlarında Çin'de etkili olmuş İngiliz bir misyonerdir.

⁶⁵ Jung-pang Lo, "Sequel to the Chronological Autobiography of K'ang Yu-wei", *K'ang Yu-wei A Biography and A Symposium*, (The University of Arizona Press, 1967),178

⁶⁶ Thompson, *Ta T'ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 18

Çin’de anayasal hükümetin kurulması konusunda ikna edeceği sözünü almıştır. Bu durumu Lord tarafında Avam Kamarasında gündeme getirilse de kabul edilmemiştir. İngiltere’de aradığı ilacı bulamayan Kang tekrar Kanada’ya geri dönmüş ve “Çin Reform Derneğini” kurmuştur. Kurulan dernek aracılığıyla yayın faaliyetlerine de başlamıştır.

20.yüzyılın başına gelindiğinde Kang, Singapur’dayken Çin’de Qing Hanedanlığına karşı doğan daha sonra yabancı karşıtlığına evirilen Boksör İsyanı patlak vermiştir. Reformcular, bu isyanı tahtan uzaklaştırılan İmparatoru kurtarmak ve tekrar tahta oturmak için silahlı bir hareket fırsatı olarak görmüşlerdir. Bu doğrultuda, Liang Qichao hareket için gerekli fonu Japonya ve Amerika’dan bulmuştur. Ayrıca Japonlarla silah alış-verişi ve Filipinlilerle paralı asker konusunda görüşmeler yapılmıştır. Kang Youwei, 2 Temmuz’da taraftarlarına ve halka hitaben hareketin ihtiyacı olan para, silah ve askeri ihtiyaçlardan söz ettiği bir yazı kaleme almıştır. Yazıda ayrıca İmparatorun güneye taşınması, reform için Şangay’da ulusal meclisin açılması, yeni bir hükümetin kurulması ve yeni bir ulusun inşasına zemin hazırlamak için bir araya gelmesi gerektiğini belirtmiştir. Reformcular bu hareket için büyük umutlar beslemiş olsa da Boksör İsyanının bastırılmasıyla hareket başarısız olmuş, reformcular ve takipçileri tutuklanıp idam edilmişlerdir.⁶⁷

Yaşanan bu başarısızlığın ardından reformcuların gayretleri azalmış ve reformlar konusunda umutsuzluğa düşmüşlerdir. Ayrıca Kang’ın düşüncelerinden farklı olarak Mançuları tahtan indirmek için bir devrim başlatmanın gerekliliği üzerine konuşmalar baş göstermiştir. Bu ayrışma karşısında Kang, Hanedan karşıtlarını ikna edebilmek için monarşi olmaması durumunda Çin’de yaşanabilecek bir iç savaşın ülkeyi yabancı emperyalist güçlerin avı haline getirecek iç çekişmelere yol açacağı konusunda yazılar yazmıştır.⁶⁸

Hala Çin’in hastalığını tedavi edebileceğini düşünen Kang, 1908 yılında İmparator Guang Xu’nun (光緒帝 1875-1908) ölüm haberini almıştır. Bu olay onun için büyük bir şok etkisi yaratmıştır. Yüz Gün Reformları sebebiyle İmparatorun hapsedilmesine neden

⁶⁷ Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集 c.5, 396; Lo, “*Sequel to the Chronological Autobiography of K’ang Yu-wei*”, 184-188

⁶⁸ Lo, “*Sequel to the Chronological Autobiography of K’ang Yu-wei*”, 191

olduğu için kendisini suçlayan ve imparatorun ölümünü gerçekleştirenlerden intikam almaya çağıran bir yazı kaleme almıştır. Kang, yazıda gelecekte Çin Cumhuriyeti'nin Başbakanı olacak Yuan Shikai'yi (袁世凱 1859-1916) suçlamıştır. Ona göre Yuan, İmparatoriçe Cixi'nin zayıflaması sonucunda İmparator Guang Xu'nun tahta döneceği ve geçmişte İmparatora karşı İmparatoriçeyle iş birliği yaptığı için cezalandırılmaktan korkmaktaydı ve bu sebeple imparatorun ölümünde parmağı vardı.⁶⁹

“...yaşlı imparatoriçe hastalanıp ölüm döşeğine düşünce, Yuan Shikai korktu ve imparatorun bir gün tekrar güç kazanmasından çekindi, bu yüzden dış işleri bakanıyla gizlice anlaştı ve doktor satın alarak gizlice imparatoru zehirledi.”

Kang Youwei, on altı yıllık sürgün hayatı boyunca dört kıtada otuz bir ülkeyi ziyaret etmiş ve bu ziyaretlerindeki gözlemlerini kaleme almıştır.⁷⁰ 1911 yılında Çin Cumhuriyeti'nin ilan edilmesinden sonra ülkesine dönen Kang, gazete ve dergi yayınlarında bu seyahatlerini ve çeşitli konulardaki yazılarını yayınlamıştır. Yazılarında yönetimle doğrudan savaştan ziyade iç ve dış tehditlere odaklanmıştır. Ülke içindeki Kuzey ve Güney bölünmesinin dış güçlere karşı birleşmesini gerektiğini savunmuş ve yeni hükümette mali politikaların önemine dikkat çekmiştir.⁷¹ Ayrıca, Yuan Shikai yeni Cumhuriyetin başkanı olarak, Kang Youwei'nin ülkeye geri dönmesinin ardından ona hükümete katılma teklifinde bulunmuştur. Ancak Kang, teklifi annesinin ölümü gerekçesiyle reddetmiştir.

I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle, Japonya, Almanya'nın sömürgelerine el koymak için girişimlerde bulunmuş ve 1915'te Çin üzerindeki ekonomik ve siyasi etkisini artırmayı amaçlayan “Yirmi Bir Talebi” (二十一条 ershiyitia) Çin'e dayatmıştır. Bu talepler, Çin-Japon İlişkilerinin dönüm noktası olmasının yanı sıra Çin'de milliyetçilik hareketlerin güçlenmesine ve Japonya'ya karşı direnişin artmasına yol açmıştır. Kang

⁶⁹ Kang, Youwei, *Kang Youwei Quanji 康有为全集*, c.9, 15; Lo, “Sequel to the Chronological Autobiography of K'ang Yu-wei”, 213-214

⁷⁰ Avrupa'nın On Bir Ülkesine Seyahat Günlükleri (欧洲十一国游记-Ouzhou Shiyiguo Youji), Tüm Dünyaya Seyahat Günlükleri (万国游记-Wanguo Youji), Japonya Seyahat Günlükleri (日本游记 Riben Youji), Güney Denizi Bay Kang'ın Seyahat Günlükleri (南海康先生游记 Nanhai Kang Xiansheng Youji)

⁷¹ Thompson, *Ta T'ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 20

Youwei, ülkesindeki gelişmeleri göz önünde bulundurarak, Çin’de Amerika veya Fransa gibi tam anlamıyla bir cumhuriyet yönetim şeklinin var olmasının zor olduğunu savunmuştur. Bunu, liderlik eksikliğinden ziyade halkın kapasitesinin yetersizliğiyle ilişkilendirmiştir. 1916’da Yuan Shikai’nin ölümünden sonra Kang, ülke için yeniden reform umutlarıyla dolmuştur. Ancak, 1898’deki reform fikirlerinden sapmadığı, yine bir monarşi arayışı içinde olduğu görülmüştür. Kang Youwei tarihler 31 Mart 1927 yılını gösterdiğinde 69 yaşında hayatını kaybetmiştir.⁷²

1.1. BİR ÜTOPYA: DATONG SHU

Çin felsefesinde, “datong” (大同) kavramı asırlar boyunca önemli bir yere sahipti. Bu kavram, Konfüçyüs klasiklerinde antik çağda geliştirilmiş ve çeşitli şekillerde yorumlanmıştır. Bu kavramı, “Büyük Birlik”, “Büyük Topluluk”, “Büyük Evrensellik”, “Büyük Benzerlik”, “Büyük Uyum” olarak Türkçeye çevirebiliriz.

Yirminci yüzyılın başlarında, Çinli reformcu Kang Youwei, “Datong shu” adlı eseriyle bu kavrama özgün ve radikal bir yaklaşım getirmiştir. Kang Youwei’nin “Datong shu” adlı eseri “Büyük Topluluk” anlamına gelmekte olup, Çin’in toplumsal ve siyasi yapısında derinlemesine bir değişim önerisini içermektedir. Kang Youwei, datong’u sadece bir ideal değil, aynı zamanda somut bir hedef olarak sunmuş, toplumun tüm bireyleri arasında eşitlik, adalet ve uyumun sağlanması gerektiğini savunmuştur. Bu radikal yorum, geleneksel Çin düşüncesinde derin bir etki yaratmış ve datong’un anlamını genişletmiştir. Kang Youwei’nin çalışmaları, Çin toplumunda ve düşünce dünyasında önemli bir dönüşümün başlangıcını temsil etmiştir.

Çalışmanın bu kısmında, Kang Youwei’nin “Datong Shu” (大同書) adlı eserindeki “datong” kavramını incelerken, bu kavramın geleneksel Çin sosyal ve siyaset felsefesinde ortak iyilik anlayışının bir yansıması olduğunu göreceğiz. Kang’ın eserindeki “datong” kavramını Konfüçyüsçülük, Budizm, liberalizm, faydacılık, ütopyacılık, sosyalizm ve komünizm gibi farklı düşünce akımlarının unsurlarıyla ilişkisine değineceğiz.

⁷² Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 21-23

Kang'ın "Datong shu" adlı eseri, "datong" kavramını Konfüçyüsçü ideallerle uyumlu bir şekilde ele alırken, aynı zamanda Budist etkiler ve liberal fikirleri de içermektedir. Buna ek olarak, Kang'ın datong'u, geleneksel Çin toplumunda var olan adaletsizlik ve eşitsizlik sorunlarına çözüm bulmak için yenilikçi bir yaklaşım sunmaktadır. Faydacılık ve sosyalizm gibi Batı felsefesi akımlarının etkisi de eserde görülebilir. Ancak Kang, bu fikirleri kendi geleneksel Çin düşüncesine ve toplumsal yapıya uygun bir şekilde entegre etmeye çalışmıştır. Kang'ın "Datong Shu" adlı eseri, geleneksel Çin düşüncesinin yanı sıra çeşitli felsefi ve ideolojik akımların bir sentezi olarak görülebilir. Kang, datong'u, toplumun genel iyiliği ve adaleti için bir ideal olarak sunmakta ve bu kavramı farklı düşüncelerle zenginleştirerek, Çin'in modernleşmesi için özgün bir yol olarak önermiştir.

Çinli düşünürler Batı'nın ve modernleşmenin getirdiği zorluklarla karşı karşıya kaldıklarında, "datong" kavramı, Çin'in siyasi ve sosyal düşüncesinde yeniden merkeze yerleşmiştir. Kang Youwei, bir Konfüçyüsçü düşünür olarak, aynı zamanda bir reformist ve Çin'in siyasi ve sosyal reformlarının bir savunucusuydu. Kang'ın önemli eserlerinden biri olan "Datong shu" adlı kitabı 1902'de tamamlandı ancak ölümünden sonra, yani 1935 yılında ancak yayınlanabildi.⁷³ Kang Youwei'nin "Datong Shu" adlı eseri, Batı'nın etkileriyle karşı karşıya kalan Çin toplumunda yaşanan değişim sürecinde, geleneksel Çin düşüncesini ve ideallerini modern dünyaya uyumlu bir şekilde yeniden yorumlayan bir metindir. Kang'ın kitabı, Çin'in siyasi ve sosyal yapısında gerçekleştirmeyi hedeflediği reformların temellerini atmış ve bu reformları savunmuştur. Ancak, Kang'ın eseri, yayınlanması için uzun yıllar beklemek zorunda kalmıştır.

Kang Youwei, geleneksel Konfüçyüsçü düşünceye radikal bir bakış açısı getirmektedir:

"Şimdi devletlere, ailelere ve benliklere sahip olmak, her bireyin bir bencilik alanını sürdürmesine izin vermektir. Bu, Evrensel İlkeyi (gongli) tamamen ihlal eder ve ilerlemeyi engeller... Bu nedenle, güçlü ile zayıf arasında daha fazla mücadele kalmaması için yalnızca devletler kaldırılmamalı; aileler de ortadan kaldırılmalı, böylece [insanlar arasında] artık sevgi ve şefkat eşitsizliği yaşanmamalı ve son olarak bencilliğin kendisi sürülmeli, böylece mal ve hizmetler özel amaçlar için

⁷³ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 480; Thompson, *Ta T'ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 27

kullanılmayacaktı. ... Tek [gerçek yol] dünyayı herkes tarafından ortak paylaşmaktır (tianxia weigong)...Ortak paylaşmak, her birine aynı şekilde davranmaktır. Yüksek ve düşük arasında ayırım yapılmamalı, zengin ve fakir arasında tutarsızlık olmamalı, insan ırklarında ayırım yapılmamalı, cinsiyetler arasında eşitsizlik olmamalıdır. Herkes eğitilmeli ve ortak mülkiyet desteklenmeli; hiçbiri özel mülkiyete bağlı olmamalıdır. ... Bu, Evrensel Barış Çağında hüküm süren Büyük Topluluğun [datong] yoludur.”⁷⁴

Kang’ın kitabı on bölümden oluşmakta olup, her bir bölüm alt bölümlere ayrılmıştır. Kitabın ilk bölümü, temel fikirlerin tanıtıldığı kısımdır ve “Dünyaya Giriş ve Evrensel İstirabı Görmek” başlığını taşır. İlk alt bölüm ise “İnsanların Şefkatli Doğaları Vardır” başlığı altında incelenir. Kang, Budist bakış açısından etkilenecek, dünya üzerindeki acıların evrensel bir deneyim olduğunu vurgulamaktadır. Bölümde, insanların içinde doğuştan gelen bir şefkat duygusuna sahip olduğunu ve bu duygunun, evrensel acıları anlama ve paylaşma kapasitesini taşıdığını savunur. Bu teorinin klasik ifadesi Mencius tarafından şu şekilde yapılmıştır.⁷⁵

“Mencius dedi ki: Bütün insanların başkalarının acılarını görmeye dayanamayan bir zihni vardır... Bütün insanların başkalarının acılarını görmeye dayanamayan bir zihne sahip olduğunu söylediğimde, benim anladığım şu şekilde açıklanabilir: Günümüzde bile, insanlar aniden kuyuya düşmek üzere olan bir çocuk görürlerse, istisnasız bir endişe ve sıkıntı hissi yaşayacaklardır. Çocuğun ebeveynlerinin iyilini kazabilecekleri bir zemin olarak değil, [öyle hissedecekler], ne komşuları ve dostlarını övmek isteyebilecekleri bir zemin olarak, ne de öyle bir şeyin itibarını kazanmaktan. Bu durumda, insan için takdir duygusunun gerekli olduğunu algılayabiliriz...”

“... tüm dünya bir keder ve sefalet dünyasından başka bir şey değildir, dünyadaki tüm insanlar kederli ve sefil varlıklardan başka bir şey değildir.” Ama insan mutluluğu arar: “Doğum, yaşlılık, hastalık ve ölüm acı vericidir, bu nedenle acı

⁷⁴ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 499

⁷⁵ Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 42-43

yerine zevkli olanı aranacaktır. Bu daha büyük ölçüde mutluluk arayışı ve ıstıraptan kaçmaktır.”⁷⁶

Kang, mutluluğun artırılmasını ve ıstırapın azaltılması üzerine odaklanarak, iyi ve kötü arasındaki ayrımı belirlemekte ve bu ayrımın temelinde yatan ilkenin faydacılık olduğunu savunmaktadır. Ona göre, bir eylemin doğruluğu veya yanlışlığı, bu eylemin toplumun genel mutluluğunu artırıp artırmadığına ve aynı zamanda ıstırapı en aza indirip indiremediğine bağlıdır. “İnsanların mutluluğa sahip olması ve acı çekmemesini sağlayacak yasaların ve öğretilerin oluşturulması: [bu] iyinin en iyisidir.”⁷⁷

Kang’a göre, insanlar başkalarının acılarına duyarsız değillerdir. “Ben kendim bir bedenim. Benimle hiçbir bağlantısı olmayan başka bir beden acı çekiyor ve yine de sempati duyuyorum. Hareket etmekte zorlanıyorum; oturarak üzerine düşünüyorum.” Kang, bu durumun nedenini insanların “merhametli akla” sahip olmalarına bağlamaktadır. Merhametli akıl, insanlığın özünün bir parçasıdır. “Eğer insanlar şefkatli sevgilerini oluşturan şeyi keserlerse, insanlıkları yok olur.” Ayrıca, dünyada gerçekte neler olup bittiğini ne kadar çok anlarsak, başkalarına olan merhametimiz o kadar büyük olacaktır. “Algısı ve farkındalığı küçük olanların zihinleri de küçüktür; algısı ve farkındalığı büyük olanların zihinleri büyüktür. Sınırsız sevgi, sınırsız anlayışla gider. Sevgi ve anlayışın büyüklüğü birbiriyle orantılıdır.”⁷⁸

Kang, acı ve mutluluk arasındaki ilişkiye döndüğünde, bireylerin mutluluğunun, insanların birbiriyle etkileşim içinde olması ve birbirlerine destek olmalarıyla doğrudan ilişkili olduğunu vurgulamıştır. “Gruplar halinde olmaktan zevk almak ve yalnızlıktan nefret etmek, karşılıklı yardım etmek insanın doğasına zevk veren şeydir. Bu nedenle, babaların ve oğulların, kocaların ve eşlerin, büyük ve küçük kardeşlerin karşılıklı yakınlığı, karşılıklı sevgisi, karşılıklı misafirperverliği ve karşılıklı yardımlaşması, kar veya zarar veya zorluklar göz önünde bulundurularak değiştirilemeyen, insana zevk veren şeydir.” Kang, bunların yokluğu durumunda insanın dostları olsa dahi yardım edecek

⁷⁶ Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 63,71

⁷⁷ Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 71

⁷⁸ Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 63-67

kimsenin olmayacağını söylemektedir. Çünkü dostlar çıkarları veya karşılaştıkları zorluklar karşısında fikirlerini değiştirebilirler.⁷⁹

Kang, aile ve devletin Bilgeler tarafından insan yararı için kurulduğunu söylemektedir. “Bilgeler, insanın doğasının önleyemediği şeylerden dolayı ve insan meselelerinde zamanın koşullarında doğal olana uymak için, onlar adına devletler, kabileler, yöneticiler, bakanlar ve hükümet yasaları kurdular. Bu yöntem, insanın acı çekmekten kaçınmasını sağlamak içindir ve başka hiçbir şey değildir.” Kang, toplumsal kurumların yararlarını ve geçerliliğini onaylarken, bu kurumların zamanın değişen şartlarına uygun olduğu ve başlangıçta meşru amaçlarla kurulan kurumların zamanla kısıtlayıcı ve acı verici hale gelebileceğine de dikkat çekmektedir. “Yasaları belirleyen bilgeler olsa bile, onları zamanlarının koşullarına ve geleneklerin saygıdeğerliğine göre belirlemekten başka bir şey yapmazlar. Var olan genel koşullar ve uzun süredir devam eden baskıcı kurumlar buna göre ahlaki olarak doğru kabul edilmektedir. Bu şekilde, ilk başta karşılıklı yardım ve korumanın iyi yasaları, aşırı baskıcılıkları ve eşitsizlikleri nedeniyle ıstıraba neden olarak sona erer. Eğer durum buysa, o zaman mutluluğu bulma ve acı çekmekten kaçınma fikrinin tam tersine sahibiz.” Bu sorun karşısında çözüm arayan Kang, çözümü Konfüçyüs’ün “Üç Çağ” teorisinde bulmaktadır. “Düzensizlik çağında yaşarken, [dünya] Artan Barış ve Eşitliğin [ve son olarak] Tam Barış ve Eşitliğin [Çağlarına] dönüşecek, Küçük Barış ve Mutluluk Çağının ardından [dünya] Tek Bir Dünyaya ilerleyecektir.”⁸⁰

Kang eserinin devam eden kısmında, acı türlerini ve biçimlerini tanımlar, sınıflandırdığı acının kaynaklarını tespit etmeye çalışır ve son olarak çareler bulmaya çalışır. Kang, altı ayrı bölümde insan acılarını ayrıntılı alt başlıklarla açıklar. İlk altı bölüm şu şekildedir: “Yaşamın acıları”, “Doğal felaketlerden kaynaklanan acılar”, “İnsan hayatının olağanlığından kaynaklanan acılar”, “Yönetimin sebep olduğu acılar”, “İnsan duygularından kaynaklanan acılar”, “İnsanın saygı duyduğu şeylerden kaynaklanan acılar”. Kang, bu acı türlerini ele aldıktan sonra, tüm acının kaynaklarını dokuz farklı sebebe dayandırmıştır. Bu dokuz sebep;

⁷⁹ Thompson, *Ta T'ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 69

⁸⁰ Thompson, *Ta T'ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 69-72

“1.Ulus sınırları: bölgesel sınırlara ve kabilelere göre bölünmedir. 2.Sınıf sınırları: asil ve asil olmayana bölünmedir. 3.Irk sınırları: sarı, beyaz, kahverengi ve siyah [cilt rengine] göre bölünmedir. 4.Cinsiyet sınırları: erkek ve kadının bölünmesidir. 5.Aile sınırları: baba ve oğul, karı koca ve kardeşlerin arasındaki ilişkilerdir. 6.Meslek sınırları: tarım, sanayi, ticaret ve özel mülkiyetidir. 7.Düzensizlik sınırları: eşit olamayan, yetersiz ve adaletsiz yasaların varlığıdır. 8.Tür sınırları: insan, kuşlar, hayvanlar, böcekler ve balıklar arasındaki bir ayrılıktır. 9.Acı çekme sınırları: acı çekerek acıya yol açmaktır.”⁸¹

Kang’a göre bu dokuz sebebin ortadan kaldırılması çekilen acının sona ermesi demektir. Kitabın geri kalan her bir bölümünde, bu dokuz sınır ayrıntılı olarak ele alınmış olup, sınırların ortadan kaldırılmasından bahsedilmiştir.

Thompson tarafından Datong Shu “Çince literatürde Datong Shu için herhangi bir emsale işaret edilmez ve gerçekten orijinal bir dâhinin eseri olarak nitelendirilir. Datong Shu Batı’da veya Doğu’da türünün henüz üretilmemiş en dikkate değer eseridir.”⁸² sözleriyle tanıtılır. Bu eser, insanlığın ortak iyiliği ve geleneksel Konfüçyüs felsefesinin yeniden bir yorumunu temsil etmektedir. Kang’ın gözler önüne serdiği Datong vizyonunda, toplumun temel yapıları köklü bir değişim geçirecektir. Ailelerin ve bireyler arasındaki özel mülkiyetin, devletin ve sosyal sınıfların varlığı sona erecektir. Kang’ın datong’da en radikal yorumlarından biri ailenin ortadan kaldırılması fikridir ve bu fikir geleneksel Konfüçyüs değerleriyle çatışma içindedir. Geleneksel olarak, Konfüçyüsçü ahlak, aileyi toplumun temel birimi olarak görür ve aile içindeki ilişkilere büyük önem atfeder. Ancak Kang, ailenin datong ideali için bir engel olduğunu savunur. Datong, bireyin kendi çıkarlarını toplumun çıkarlarıyla uyumlu hale getirdiği bir ideali ifade eder. Kang, ailenin datong toplumunun oluşumunu engellediğini düşünür çünkü aile bağları, bireylerin kendi çıkarlarını ailelerinin çıkarlarıyla özleştirmesine ve bu nedenle toplumsal birlik ve ilerleme için gerekli olan geniş çıkarlara odaklanmasını engeller. Kang’a göre, aile bağları bireyleri dar bir çıkar alanına hapseder ve onları toplumun genel refahına katkıda bulunmaktan alıkoyar. Bu nedenle, ailenin datong ideali için bir engel olduğunu düşünür ve radikal bir adım olarak ailenin datong toplumunda ortadan kaldırılması gerektiğini

⁸¹ Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 74-75

⁸² Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 55

savunur. Kang, bireylerin sadece ailelerine değil, tüm insanlığa karşı sorumlu olduğunu ve bu sorumluluğunun bilincinde olmaları gerektiğini vurgular. Bu nedenle, ailenin datong ideali için feda edilmesi gereken bir kurum olduğunu savunur. Bu yoruma rağmen Kang, ailenin “... dünyadaki tüm insanlar için temel kurumdur. Beşikten mezara kadar koruma, destek ve karşı gelebilir- ancak aile güçlü veya zayıf bir şekilde birbirine yapışır ve üyeleri bazen aksini istese de bunu yapar.”⁸³ olduğunu söyler ve ebeveynler ile çocuklar arasındaki var olan sevginin “...Tanrı/Cennet tarafından verilmiş...”⁸⁴ olduğunu söyler. Ancak devam eden bölümlerde Kang, Tam Barış Çağında aileye sahip olmanın “yangını söndürmek için odun eklemek gibi” olduğunu söyler ve bu çağa ulaşmak için kademeli olarak aileyi ve devleti ortadan kaldırılması gerektiğini savunur.⁸⁵ Bunlara ek olarak Kang, ailelerde bencilliğin var olduğunu söyler: “Aile çok özeldir. Ebeveynler sadece kendi çocuklarına en iyisini vermeye çalışır. Yoksul veya varlıklı ailelerin her biri elinden geldiğince kendi ailesine verdiği için, hiçbir zaman evrensel bir eşitliğin olamayacağı ve bir ulusta her zaman güçlü olan sadece birkaç kişinin olacağı sonucu çıkar.”⁸⁶ Özel mülkiyet kaldırılacak ve mülkiyet ortaklaşa paylaşılarak, ekonomik faaliyetler toplumun genel refahını artırmak için yönlendirilmesini savunan Kang, ailenin bencilliği sebebiyle özel mülkiyetin kamu malı olarak kullanılamayacağını dolayısıyla çok sayıda fakir ve ıstırap çeken insanların var olacağından söz eder.⁸⁷

Kang, bu söylemlerine gelebilecek itirazlara karşıda Batılı devletleri örnek göstermektedir.

“Ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte olmalarının Cennetimizin doğasında var olduğu ve onlardan vazgeçmenin doğal ilkelere aykırı olduğu söylenebilir. Ancak günümüzde Fransa, Amerika ve Avustralya’da birçok gayri meşru çocuk var. ...Erkekler ve kadınlar özgür olduktan sonra mutlaka birçok gayri meşru çocuk olacaktır.”⁸⁸

⁸³ Thompson, *Ta T'ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 173

⁸⁴ Thompson, *Ta T'ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 169

⁸⁵ Thompson, *Ta T'ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 183-184

⁸⁶ Thompson, *Ta T'ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 179-180

⁸⁷ Thompson, *Ta T'ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 182

⁸⁸ Thompson, *Ta T'ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 186

Uluslararası sınırlardan da bahseden Kang, sınırların ortadan kaldırılacağı ve dünyanın tekbir merkezi otorite tarafından yönetileceğini söyler. Dünya, eşit büyüklükteki yönetim bölgelerine ayrılarak ve her biri yerel demokratik sistemlerle idare edilecektir. Kang, sınırların ortadan kaldırılıp, tek bir merkezi otoritenin kurulmasında karşılaşılabilecek zorluklardan bahsederken, çözümü ittifaklar kurarak, silahsızlandırmanın gerçekleşmesinde bulmaktadır. Ayrıca ittifak ve demokrasinin devletlerarasındaki saldırıları sonlandıracağını da düşünmektedir.⁸⁹

“Rusya’nın Türkiye’ye saldırısını [Kırım Savaşı] ele alalım. Türkiye, İngiltere ve Fransa ile bir ittifak kurdu ve Rusya’ya karşı çıktı. Ardından bu ittifaka Almanya (Prusya), Avusturya ve İtalya (Sardunya) katıldı. Rusya bu sayede niyetini gerçekleştiremedi.”

Toplumda, cinsiyet eşitliğine dayalı bir yapı savunan Kang, sosyal sınıflandırma ortadan kaldırılması gerektiğini söylemekte ve Mısır, Türkiye, İran ve Rusya gibi ülkelerde sosyal sınıflandırmanın zayıflığa sebep olduğunu ileri sürmektedir.⁹⁰ Ayrıca, “Şimdi yapmam gereken bir şey var: geçmişin hesaplanamayan kadın şikâyetlerinin haykırmak. Şimdi büyük bir dileğim var: Kendi zamanımdaki sekiz yüz milyon kadını acı denizinde boğulmaktan kurtarmak. Şimdi büyük bir arzum var: Geleceğin hesaplanamaz, düşünülemez kadınlarına eşitlik, tam birlik ve bağımsızlık mutluluğu getirmek.”⁹¹ sözleriyle kadınlar için bir kurtarıcı rolüne bürünmektedir.

Kang, ailenin ortadan kaldırılması gerektiğini söyledikten sonra ailenin sahip olduğu görevlerin kamusal kurumlar tarafından üstlenileceğini söyler. Çocuk bakımı, eğitim, sağlık ve yaşlı bakımı gibi hizmetler toplumun ortak sorumluluğu haline gelecek. Evlilik kavramı, esnek ve yenilenebilir bir sözleşme olarak algılanacak ve eşcinsel bireylerin yaşam tarzlarına tam bir kabul sağlanacak. Ötenaziye izin verilecek ve hayvanlara karşı merhametli davranılacak. Yiyecek kaynaklarının kullanımı daha sürdürülebilir hale getirilecek ve toplumda vejetaryenlik teşvik edilecektir.

⁸⁹ Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 87-88

⁹⁰ Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 134

⁹¹ Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 150

Kitabın 9.bölümünde “Tür sınırlarını ortadan kaldırmak ve tüm canlıları sevmek” başlıklı bölümde hayvanlara yapılan muameleyi örnek gösterir ve insanların diğer canlılardan “görünüm ve beden ayrımından başka bir ayrımı olmadığına” dikkat çeker. Ayrıca Kang, hayvanların “Zekada insandan çok uzak olmadıklarını, onların da korku ve acı duyguları olduğunu, hayatta kalmamız için bir tehdit olmadıklarını veya beslenmemiz için gerekli olmadıklarını düşündüğümüzde, onları öldürmek doğal ilkelere aykırı ve en büyük uyumsuzluktur.” Ancak Kang, hayvan öldürmenin yasaklanmasının aniden değil aşamalı gerçekleştirilmesi gerektiğini de söylemiştir.⁹² Toplumda eşitlik sağlamaya çalışan Kang, herhangi bir sosyal ayrım olamayacağını dile getirirse de kişisel başarıları veya bilgi birikimi olanları onur rozetleri ile ödüllendirilmesi gerektiğini öne sürer. En büyük başarı, ruhsal ve entelektüel gelişimde ve kendini gerçekleştirmede görülecektir.

Kang’ın datong dünyası, Karl Marx’ın komünist toplumunu anımsatsa da Kang ile Marx arasında temel farklılıklar vardır. Marx, belirli sosyal sınıfların üyeleri olarak insanların “bencil” maddi veya ekonomik çıkarlarını vurgularken; Kang, tüm insanların şefkatli bir zihne sahip olduğuna ve başkalarını önemsemenin insan olmanın özünün bir parçası olduğuna inanıyordu. Ayrıca Kang’ın Batılı ütopyacıların veya sosyal filozofların yazılarından hiçbirini duyduğuna dair en ufak bir belirti yoktur.⁹³

Kang, Datong Shu’da toplumsal bölünmeyi toplumdaki “dokuz sınır”dan biri olarak görmekte olup, eşitlik ve karşılıklı saygı ile karakterize ideal bir toplum olan Datong’a doğru ilerleme için uyum ve birliği gerekli olarak vurgulamaktadır. Marx, burjuvazi ile proletarya arasındaki çatışmaya odaklanarak sınıf bölünmesini toplumdaki birincil bölünme olarak görüp bu sınıf mücadelesinin tarihsel değişimin ve nihayetinde komünist bir toplumun kurulmasının merkezinde olduğunu savunmaktadır. Kang, Datong’a doğru ilerlemenin ahlaki ve kültürel gelişim, eğitim ve bireyler arasındaki farkındalığın artmasıyla kolaylaştırılan kademeli ve doğal bir evrim olacağını öne sürerken, ideal bir topluma barışçıl bir geçişi savunmaktadır. Marx, kapitalist sistemin yıkılmasının ve komünizmin kurulmasının proletaryanın devrimci eyleminin gerçekleştireceğine inanmaktadır. Sınıf mücadelesinin kaçınılmazlığı ve toplumsal değişime ulaşmak için

⁹² Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 264-267

⁹³ Thompson, *Ta T’ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*, 55

şiddetli bir devrime duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. Kang, toplumu Datong’a yönlendirmede bilge ve yardımsever ulusal sınırların ortadan kalkarak oluşan tek bir devletin rolünü vurgularken, uyum ve ilerlemeyi sağlamak için eğitimi, ahlakı ve sosyal refahı destekleyen bir hükümeti savunur. Marx, sınıf ayrımlarının ortadan kalktığı komünist bir toplumda devletin nihai olarak ortadan kalkmasını öngörür. Devleti, sınıf düşmanlıkları sona erdiğinde eskimiş olacak bir sınıf baskısı aracı olarak görmektedir. Kang’ın ideal toplumu Datong, bireyler arasında sosyal uyum, eşitlik ve karşılıklı saygı ile karakterize edilmiştir. Barışçıl ve müreffeh bir topluluğun ütopyik bir vizyonunu temsil etmektedir. Marx’ın ideal toplumu komünizm, üretim araçlarının topluca sahiplenildiği ve servetin her bireyin ihtiyaçlarına göre dağıtıldığı sınıfsız bir toplum olarak tasavvur eder. Özel mülkiyetin kaldırılması ve toplumsal eşitliğin kurulmasını amaçlar. Özetle hem Kang’ın Datong Shu’su hem de Marx’ın Komünist Manifesto’su sosyal bölünme konularını ele alırken ve ideal bir toplum tasavvur ederken, bunu farklı ideolojik perspektiflerden, sosyal değişime ve devletin rolüne farklı yaklaşımlarla yaparlar.⁹⁴

Kang, ayrıca ren’e yani “insan sevgisi”⁹⁵ düşüncesine sahiptir. Bu dikkate alındığında datong dünyası için önerilerinden bazılarının anlaşılması kolaylaşmaktadır. Yukarıda Kang’ın sahip olduğu ütopya 19.yüzyıl Çin’i için ileri bir düşünceydi. Kang’ın Datong Shu vizyonu dönemi için radikal olması sebebiyle yaşamı boyunca tam metnini yayınlamadı. Kang, her ne kadar radikal yorumlar ileri sürse de yaşamında ve siyasi düşüncelerinde dönemin var olan muhafazakarlığına o da sahiptir.

Kang, Datong Shu’da birçok farklı fikri bir araya getirerek, sosyal, ekonomik ve politik eşitliği temel alan bir ütopya çizmeye çalışmıştır. Bu ütopya, insan hem geniş bir özgürlük alanına sahiptir hem de toplumsal sorumluluklara sahiptir. Kang’ın öne sürdüğü yaklaşımlar Konfüçyüsçülük, Budizm ve faydacılık düşüncelerini bir araya getirmektedir, insanların maksimum özgürlükten yararlanacağı bir ütopyayı bizlere göstermektedir.

⁹⁴ Daha detaylı bir okuma için: Laurence G. Thompson, “Ta-t’ung Shu and The Communist Manifesto”, *K’ang Yu-wei A Biography and A Symposium* by Jung-pang Lo, (The University of Arizona Press, 1967), 341-353

⁹⁵ Bülent Okay, *Konfüçyüs ve Çin Felsefesinin Temelleri*, (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayın, 2017), 32

2. BÖLÜM

REFORM DÖNEMİ (1860-1911)

Qing Hanedanlığının son döneminde modernleşme çabalarının bir parçası olarak birden fazla reform hareketi yaşanmıştır. Çin'de 1860 ile 1911 yılları arasında gerçekleşen bu reform hareketleri oldukça karmaşık bir süreci temsil etmektedir. Bu reformlar, Çin'in modernleşme çabalarının ve geleneksel hanedanlık rejiminin zayıflamasının bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu reform hareketlerinden ilki İmparator Tongzhi (同治帝 1861-1875) döneminde gerçekleşen Kalkınma Hareketidir (自强运动 Ziqiang Yundong).⁹⁶ İkincisi ise, bu çalışmanın ana konusunu oluşturan Kang Youwei'nin liderliğini yaptığı Yüz Gün Reformlarıdır (戊戌变法 Wuxu Bianfa). Son olarak, Boksör İsyanının ardından güç durumda kalan Qing Hanedanlığına bir çözüm arayan İmparatoriçe Cixi'nin liderlik ettiği reformlardır. Bu reformlar, Çin'in modernleşme ve ulusal yeniden yapılanma sürecinin bir parçasıdır. Ancak, çeşitli iç ve dış faktörler nedeniyle bu reformlar genellikle yetersiz kalmıştır. Bu dönemde Çin kendini Qing Hanedanının çöküşü ve Cumhuriyet dönemi boyunca istikrarsızlık ile karmaşa içinde bulmuştur.

2.1. KALKINMA HAREKETİ (1860-1895)

Taiping İsyanının bastırılması ve Afyon Savaşlarının ardından Batının sahip olduğu silah gücü Qing Hanedanlığı üzerinde silinmez bir etki bırakmış ve Hanedanının büyük bir krizle karşı karşıya olduğu anlaşılmıştır. Ancak, ileri gelen bazı yetkililer ve aydınlar

⁹⁶ Kalkınma Hareketi olarak adlandırdığımız bu dönem, İngilizce literatürde Self-Strengthening Movement olarak geçmektedir. Türkçe literatürde ise İngilizce çevirilerden kaynaklı Kendini Güçlendirme Hareketi olarak da kullanılmaktadır.

Çin'in geri kalmışlığı ve Batı'nın askeri üstünlüğünü fark etmiş olsa da Batılılarla nasıl başa çıkılacağı konusunda bir fikir birliği sağlanamamıştır.⁹⁷

1860'ların başından itibaren, Batı'nın endüstriyel üretimi, teknolojisi ve askeri teçhizatı Çin'de önem kazanmaya başlamıştır. Böylece, Batı üretimi olan gemiler ve ateşli silahların satın alınması, modern askeri sanayinin kurulması ve askerlerin eğitilmesi gibi alanlara odaklanılmıştır. Bu süreçte İmparator Tongzhi liderliğinde Çin ilk defa kendini sorgulayarak büyük bir dönüşüm gerçekleştirmeye başlamıştır. “Kalkınma Hareketi” olarak adlandırılan bu dönem, Çin'in Batı'yı örnek alarak eğitim, askeri ve politik alanlarda reform yapmaya başladığı bir zaman dilimini ifade etmektedir. Bu dönem, eyalet valisi olan Li Hong Zhang (李鴻章 1823-1901), Zeng Guo Fan (曾國藩 1811-1872), Zhang Zhi Dong (張之洞 1837-1901) ve Zuo Zong Tang (左宗棠 1812-1885) gibi idarecilerin önderliğinde Çin'in modernleşme yolunda önemli adımlar attığı bir dönem olarak bilinir. Bu kişiler, Çin'in geleceğini şekillendirmek için çeşitli reformları hayata geçirerek ülkenin tarihinde iz bırakan isimler haline gelmişlerdir.

Bu dönemde, Çinli aydınların öncülüğünde başlatılan reform hareketinin temel amacı, Batı'nın teknolojik ve askeri üstünlüğünü kavramak ve bu avantajı kullanarak dış güçlerin ülkeyi kontrol etmesine son vermektir. Bunlara ek olarak iç ayaklanmaları bastırabilmek ve Çin'in gücünü artırıp zenginleşmesini sağlaması da amaçlanmaktadır.⁹⁸ Hareket süresinde, “Öz olarak geleneksel (Çin) öğretisi, uygulama olarak Yeni (Batı) öğretisi” sloganı benimsenmiş ve bu doğrultuda hareket edilmiştir.⁹⁹ Hareket, Qing Hanedanının, Batı dillerini öğrenmek, askeri teknoloji satın almak ve modern silahların üretilmesi gibi adımlarla neredeyse otuz yıl aşkın sürmüştür. Elman, bu hareketi “...gelecek Çin sanayi devriminin habercisi” olarak görmüştür.¹⁰⁰ Ancak Meiji dönemi Japonya'sının aksine Çin,

⁹⁷ Y.P. Hao - E.M. Wang, “Changing Chinese Views of Western Relations, 1840– 95”, *The Cambridge History of China: vol.11*, ed. J. K. Fairbank ve K.-C. Liu, (Cambridge University Press, 1980), 142–201.

⁹⁸ Mukaddes Koç, “İmparatoriçe Cixi'nin Çin modernleşmesindeki rolü”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, sy. Ö13, (2023), 1170

⁹⁹ Çile Maden Kalkan, “Erken Modern ve Modern Dönemde (1644-1911) Çin'de Bilimsel Metin Çevirilerinin Gelişim”, (Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi 2022), 10

¹⁰⁰ Benjamin A. Elman, “Naval Warfare and the Refraction of China's Self-Strengthening Reforms into Scientific and Technological Failure, 1865–1895”, *Modern Asian Studies* 38, sy. 2 (2004), 283–326.

sanayileşememiştir. Kalkınma Hareketi 1895 yılında Japonya ile yapılan savaş sonrasında başarısız görülmüştür.

Batıya karşı yapılan mücadelede, henüz yönetime yeni geçmiş ve deneyimsiz olan İmparatoriçe Cixi bir karar alarak Kalkınma Hareketini desteklemiştir. İmparatoriçenin desteğiyle Batılılaşma hareketlerinin yönetimi ve dış ilişkiler için Zongli Yamen (總理衙門) ve ona bağlı olarak Çinli yetkililerin ve aydınların Batı dillerini öğrenmesini sağlamak için Tongwen Guan (同文館) kurulmuştur.¹⁰¹

Reformların ilk amacı askeri alandaki yenileşme olması sebebiyle donanmaya odaklanılmıştır. Bu doğrultuda Zeng Guo Fan, Anqing Cephaneliğini kurmuştur. Ardından Li Hong Zhang da Nanjing ve Tianjin’de donanmanın güçlendirilmesi için cephanelikler inşa ettirmiştir. Zuo Zong Tang ise, Fuzhou eyaletinde bir tersane inşa etmiştir. Ayrıca, Beiyang Donanması ve Tianjin’de askeri akademi kurulmuştur. Hareketin liderleri, tersanelerde ve cephaneliklerde teknik konularda mühendis olan Fransız Leonce Verny ve Prosper Giquel gibi yabancılardan destek almıştır.¹⁰²

Örneğin kurulan cephanelikler arasında bulunan en büyük mühimmat fabrikası olan Şangay Jiangnan Cephaneliği, 1868’de inşa ettirdiği ek binalar ve teknolojik ilerlemeler sayesinde on dokuzuncu yüzyıl Asya’sında önemli bir konuma gelmeyi başarmıştır.¹⁰³ Jiangmen Cephaneliği 1868-1876 yılları arasında motorları ve tüm parçaları dâhil olmak üzere on bir gemi inşa etmiştir. Bu gemilerin on tanesi savaş gemisidir.¹⁰⁴ Ayrıca cephanelik makine yapımı ve silah üretmenin yanı sıra bir okul görevi de görmüştür. Batı ile var olan dil engelini ortadan kaldırmak için bir dil okulu kurulmuştur. Sarayın inisiyatifinde bulunan bu okullarda Çinli mühendislerin yetişmesini sağlamak amacıyla yabancılar tarafından eğitim verilmiş, mühendislik, denizcilik ve askeri teknoloji ile ilgili

¹⁰¹ Koç, “İmparatoriçe Cixi’nin Çin modernleşmesindeki rolü”, 1170; Knight Biggerstaff, *The Earliest Modern Government Schools in China*, (New York: Cornell University Press, 1961)

¹⁰² Karlova, *Çin Modern Tarihinde Yolculuk “Bir Süper Gücün Yakın Geçmişi”*, (İstanbul: Başlık Yayın Grubu, 2011), 85-86

¹⁰³ Shiyu Bo- Cong Liu- Yan Zhou, “Military Investment and the Rise of Industrial Clusters: Evidence from China’s Self-Strengthening Movement”, (2022), 7

¹⁰⁴ Elman, *Naval Warfare and the Refraction of China’s Self-Strengthening Reforms into Scientific and Technological Failure, 1865–1895*, 294

kitaplar Çinceye çevrilmiştir. Ayrıca, reformun liderlerinden biri olan Li Hong Zhang, Japonların yurtdışına öğrenci göndermesinden etkilenmiş ve cephaneliklerde bulunan Çinli çırakların daha iyi bir eğitim almasını sağlamak amacıyla yurtdışına öğrenci gönderilmesi hususunda İmparatora dilekçeler vermiştir. Verilen dilekçeler sonucunda sarayın gümrük fonlarından finanse edeceği eğitimler için Amerika Birleşik Devletleri'ne ve Avrupa'ya öğrenciler gönderilmiştir.¹⁰⁵

1895 yılında gelindiğinde Çin, Japonya karşısında hiç ummadığı bir yenildi almıştır. Kore üzerindeki hâkimiyet mücadelesi sebebiyle ortaya çıkan çatışmalar 1 Ağustos'ta tarafların resmen savaş ilanının ardından, Japonya, Çin karşısında bir üstünlük kurmuştur. Çin'in sahip olduğu modern deniz gücü olan Beiyang Donanması Japonlar tarafından bozguna uğratılmış ve büyük ölçüde imha edilmiştir.¹⁰⁶ Bu savaş sonunda Şimonoseki Antlaşması imzalanmıştır. Çin, bu antlaşma ile Kore'nin bağımsızlığını ve Japonya'ya tazminat ödemeyi kabul etmiştir. Bu savaş ile Kalkınma Hareketinin başarısız olduğunu görülmüştür. Aslında, Çin'in Kalkınma Hareketini gerçekleştirdiği dönem, Japonya'nın da Meiji Restorasyonunu gerçekleştirdiği dönemdir. Çinli yetkililerin Japonya'da gerçekleşen reform hareketlerinden haberi olsa da savaş sonuna kadar çok ilgilenmemişlerdir. Ancak savaşın ardından Çin'de giderek artan bir şekilde Japon modernleşmesi merakı başlamıştır.¹⁰⁷ Komşu olan bu iki ülkede gerçekleşen modernleşme hareketlerinden biri başarılı olurken diğeri başarısız olmuştur. Çin, Kalkınma Hareketi sırasında modern teknoloji ve batı modeli uygulamalarına rağmen, geleneksel sistemi korunmaya devam etmiştir. Buna karşılık, Meiji Restorasyonu, daha geniş sosyal ve kültürel değişimle birlikte gelen siyasi sistemin bir reformuydu. Japonya politikaları ulusal ölçekte uygulamış ve İmparator Meiji gücü tek bir güçte yoğunlaştırmayı başarmıştır.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Ting-Yee Kuo- Kwang-Ching Liu "Self-Strengthening: The Pursuit of Western Technology", *The Cambridge History of China vol 10*, ed. J. K. Fairbank, (Cambridge University Press, 2008), 537-542

¹⁰⁶ Dillon, *Modernleşen Çin'in Tarihi*, 129

¹⁰⁷ Richard C. Howard, "Japan's Role in the Reform Program of K'ang Yu-wei", *K'ang Yu-wei a biography and a symposium*, ed Jung-pang Lo, (The University of Arizona Press, 1967), 282

¹⁰⁸ Guanqiao Huang, "China's Self-Strengthening Movement and Japan's Meiji Restoration", (2021), 13

Buna karşılık Kalkınma Hareketinin başarısız olması birkaç hususa dayanmaktadır. Askeri alana yoğunlaşmış çalışmalar Batıyı örnek almış ancak uygulamada sorun yaşamıştır. Askeri çalışmalarda belli bölgeler harekete geçmiş, modernleşme için seferber olunamamıştır. Ayrıca organizasyonda yaşanan bozukluklar, yetersiz finansman, iş bilen personelin azlığı, rüşvet, yolsuzluklar ve muhafazakâr saray yetkililerinin, Batıdan öğrenmenin Qing için bir felaketle sonuçlanacağı, kültür, dil, inanç ve Konfüçyüs düşüncesine zarar vereceği yönündeki görüşleri hareketin olumsuz yönde etkilenmesine sebep olmuştur. Son olarak hareket sosyal bilimlerle desteklenememiştir.¹⁰⁹

2.2. YÜZ GÜN REFORMLARI (1898)

Çin'in Kalkınma Hareketinden sonra Japonya'ya ağır bir şekilde yenilmesi, Batı'nın teknolojik ve kurumsal gelişimine olan ihtiyacını anlaması için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu süreç, Çin'deki aydınlar arasında modernleşme ve Batılı yöntemlere uyum sağlama isteğini artırmıştır. Özellikle Şimonoseki Antlaşmasının imzalanmasının ardından birçok aydın İmparatora reform çalışmaları için dilekçe vermiştir.¹¹⁰ Dilekçe verenler arasında Kang Youwei ön plana çıkan kişiydi. Kang'ın 1898 yılında gerçekleştirmeye çalıştığı reformlar hakkında farklı görüşler mevcuttur. Bu görüşlerden biri, Kang'ın aslında reformlar vasıtasıyla Qing Hanedanını devirmeye çalıştığını ve Konfüçyüs'ü yeniden yorumlaması ile kendini kral yapmayı amaçladığı öne sürülmektedir. Ancak, onun bu düşüncesi İmparator Guang Xu ile şahsen tanıştığında değişmiş ve İmparatorun gücünü vurgulamaya başlamıştır.¹¹¹ Bir başka görüş ise Yüz Gün Reformlarında Kang Youwei ve arkadaşlarının reform çalışmalarında iddia edilen kadar önemli olmadıklarını, liderden çok izleyici olduğunu söylemekte ve Yüz Gün Reformlarının, Kalkınma Hareketinin devamı olarak nitelendirmektedir.¹¹²

¹⁰⁹ Karlova, *Çin Modern Tarihinde Yolculuk "Bir Süper Gücün Yakın Geçmişi"*, 150-152; Koç, "İmparatoriçe Cixi'nin Çin modernleşmesindeki rolü", 1171; Jason Qu, "Self-Strengthening Movement of Late Qing China: an Intermediate Reform Doomed to Failure", *Asian Culture and History* 8, sy. 2, (2016), 151

¹¹⁰ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.4, (Pekin, Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe, 2007), 46-64

¹¹¹ Young-Tsu Wong, "Revisionism Reconsidered: Kang Youwei and the Reform Movement of 1898", *The Journal of Asian Studies* 51, sy. 3 (1992), 513

¹¹² Wong, "Revisionism Reconsidered: Kang Youwei and the Reform Movement of 1898", 514

Kang Youwei, Batı tehdidi karşısında hem ülkesini hem Konfüçyüs'ü korumak için bir reform yapılması gerektiğini düşünmektedir. İmparator Guang Xu'ya sunduğu dilekçeler bu reformun çekirdeğini oluşturmuştur. Böylelikle İmparator, reformlarda “yukarıdan aşağıya” doğru itici bir güç oluşturacaktır. Bu doğrultuda, İmparatora bağlı bir büro aracılığıyla reformların planlanıp yürütülmesi Kang'ın çalışmalarındaki ilk adımı olmuştur.¹¹³

Kang, Çin'in içinde bulunduğu durum ve değişen dünya ile mücadelesinde bir çözüm arayışındaydı. Bu arayışlar doğrultuda reform yapılması gerekliliğini vurgulayan yazılar kaleme almakta ve Türkiye, Rusya ve Japonya gibi farklı ülkelerin durumlarından örnekler göstermekteydi. Kang, Çin için çözümü Qing Hanedanlığının gözetiminde var olan bir anayasal monarşide görmekteydi.¹¹⁴

Hedefi imparatora ulaşmak olan Kang, ona yaklaşılabilecek çevre edinmeye başlamıştır. Bu noktada akla gelen ilk isim imparatorun hocası Weng Tonghe'ydi (翁同龢 1830-1904). İkili 1898 yılından önce bir araya gelmiş ve Kang'ın reform düşünceleri üzerine uzun konuşmalar gerçekleştirmişlerdir. Kang, onun aracılığıyla imparatorla görüşmek isterken, Weng'da Kang'ın reform düşüncelerini hem Çin'in yüzleştiği kriz karşısında hanedanı kurtarmak hem de kendi siyasi gücünü artırabileceği bir fırsat olarak görmekteydi. Kang, onun vasıtasıyla ilk defa 3 Haziran 1895'te İmparator Guang Xu'ya bir dilekçe ulaştırmayı başarmıştır. İmparator Guang Xu, Kang'ın dilekçesini çoğaltıp İmparatoriçe Cixi'ye iletmiştir. Bu noktada, İmparator Guang Xu'nun İmparatoriçe Cixi'nin yeğeni olduğu ve tahta çıktığı ilk yıllarda iktidarın İmparatoriçe Cixi'nin elinde olduğu hatırlanmalıdır. Ayrıca, ikili arasındaki ilişkinin kötü olduğu bilinmekle beraber imparatorun hocası Weng, Kang'a imparatorun imparatoriçenin gözetimi altında olduğunu söylemiştir.¹¹⁵ Reform dilekçesine geri dönecek olursak, Kang'ın fikirlerine

¹¹³ Hao Chang, “Intellectual Change and The Reform Movement, 1890-8”, *The Cambridge History of China Vol.11*, ed. J. K. Fairbank, K.-C. Liu, (Cambridge University Press, 2008), 285

¹¹⁴ Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.4, 311-312

¹¹⁵ Cameron, *The Reform Movement in China 1898-1912*, 33; *The Reform Movement of 1898*, By the Compilation Group for the History of Modern China Series, (Peking: Foreign Languages Press, 1976), 29

ilgisi artan İmparator, Kang'ın dilekçelerini önde gelen yetkililerle istişare etmeye başlamıştır.¹¹⁶

Kang'ın önerdiği reformlar ve imparatora sunduğu dilekçeler aslında 1895 yılında kaleme aldığı yazılara dayanmaktadır.¹¹⁷ Bu yıldan itibaren reform çalışmalarında Batı'yı örnek alsa da Kang'ın Hong Kong ve Şangay ziyareti sırasında edindiği tecrübeleri dışında Batı dünyasıyla tanışmışlığı yoktu. Kang, 30 Haziran 1895'te kaleme aldığı dilekçelerden birinde parlamento kurmanın aciliyetini vurgulamaktaydı. Aşağıdaki maddelere öncelik verilmesini önerdi:

- “1) yetkilileri ve vatandaşları siyasi görüşlerini çekinmeden belirtmeye teşvik eden bir kararname çıkarmak;
- 2) bilgili ve ileri görüşlü aydınların devlet işlerini tartışmaya davet etmek;
- 3) imparatora danışmanlık yapmak için bir danışma organı kurulması;
- 4) bilgi ve görüş alışverişinde bulunmak için gazetelerin kurulması;
- 5) devlet hizmeti için yetenekli ve dürüst insanları işe almak için özel bir organın kurulması.”¹¹⁸

Kang, reform çalışmaları için öğrencileriyle birlikte Pekin'de bir dernek kurmuştur ve Güney Eyaletlerinde taraftar toplamak için çalışmalar gerçekleştirmiştir. Haziran 1898 yılına gelindiğinde İmparator Guang Xu'nun desteğiyle Yüz Gün Reformları diğer adıyla Wuxu Reformları başlamıştır. Kang, reformların hazırlanması ve yürütülmesini sağlayacak bir büronun kurulmasını önermiştir. Bu büro bünyesinde hukuk, ekonomi, eğitim, tarım, sanayi, ticaret, demiryolu, posta, madencilik, ulaşım, ordu ve donanmayı

¹¹⁶ Wong, “Revisionism Reconsidered: Kang Youwei and the Reform Movement of 1898”, 517-518; Kang ve Weng arasındaki ilişki için bkz: Ping-Ti Ho, “Weng T'ung-Ho and the One Hundred Days of Reform”, *The Far Eastern Quarterly* 10, sy. 2 (1951), 125-135

¹¹⁷ Bu yılda yazdığı yazılar Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.2, (Pekin: Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe, 2007), 26-99

¹¹⁸ Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.2, 86-87

ele alan on iki farklı bölümden oluşacaktır.¹¹⁹ Bu doğrultuda İmparator Guang Xu, reformlarla ilgili bir kararname yayınlamıştır.

“Japonya ile savaşımızdan bu yana hem Başkent'ten hem de Eyalet yetkililerinden her rütbeden bir dizi öneri mektubu aldık. Bu mektuplarda, İmparatorluğumuzun güçlendirilmesi ve bütünlüğümüzün korunması için izlenmesi gereken yöntemler öneriliyordu. Bu tür bir şey yaklaşık iki yıldır devam ediyor, ancak dış güçlerle hayati öneme sahip konular gündeme geldiğinde, bize önerilerde bulunan bu kişilerin elleri bağlıymış gibi çaresiz kaldıklarını gördük. Bu, güçlü komşularımızın her taraftan baskı kurduğu bir krizde de durumları aynı. Bu komşularımız, bize karşı avantaj elde etmeye çalışan ve bizi etkisiz hale getirmek için bir araya gelmeye çalışan hilekâr komşularımız. Bu, savunma hazırlıklarımızın ihmal edildiği ve çürümüş bir durumda olduğu, filomuzun ise küçük ve önemsiz olduğu bir ortamda gerçekleşiyor. Dolayısıyla, günümüzdeki sorunun kendimizi yeniden yapılandırmaya ve savunmalarımızı yeniden düzenlemeye başlamamız gerektiğini düşünüyoruz.”¹²⁰

Yeni bir dönemin açıldığını ilan eden 11 Haziran tarihli iki kararnameden ilki, güçlü diplomatik temsilcilere sahip olmanın gereğini vurgulamanın yanı sıra bölge yetkililerine tavsiyelerde bulunmalarını emretmiştir. İmparator Guang Xu, "ülkemizi büyük ilerleme yolunda başlatmak için" hâlihazırda alınmış olan önlemleri özetledikten sonra, yeni düzenin kurulmasında tüm ulusun iş birliği gerekliliğini dile getirmiştir.

“Devlet hizmetinde bulunan yaşlı bazı bakanlarımız, Devlet'e olan sadakatleri tartışılmaz olanlar ve İmparatorluk için kaygı duyarak, kurumlarımızın gerçek değerlerine geri dönmemiz ve yeni bir rejimi benimsememiz gerektiğini savundular. Aslında, çoğu boş ve uygulanamaz olan, birçok öneride bulunulmuştur. Kendimizden başka hangi ülkenin, çağın gerisinde kaldığı için böyle zorluklarla uğraştığımızı soralım? Ordularımızı hemen çağdaş yöntemlere göre eğitmeye ve silahlandırmaya başlamazsak durumumuz ne olurdu? Bu tür masrafları kısabilir miyiz? Aydınlarımız şimdi sağlam ve pratik bir eğitimden yoksun; zanaatkârlarımız bilimsel eğitmenlerden yoksun, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında gücümüz ve

¹¹⁹ *The Reform Movement of 1898*, 63-64

¹²⁰ Cameron, *The Reform Movement in China 1898-1912*, 33-34; Qichao Liang, *Wuxu Zhengbian Ji* (戊戌政變記), (Şangay, Zhonghua Kitabevi, 1937), 42-43; Qing Shilu Dezong Jinghuangdi Shilu (清實錄·德宗景皇帝實錄), c.57, (Pekin, Zhonghua Kitabevi, 1897), 482

diğerlerinin gücü arasındaki çarpıcı farkı hemen görürüz ve bu İmparatorluğun hazır zenginliğini diğer ülkelerinkine karşılaştırdığımızda, fark daha da büyüktür. Herhangi biri gerçekten bugünkü durumumuzda, ordunun herhangi bir yabancı ordu kadar iyi eğitildiğini ve iyi yönetildiğini söyleyebilir mi? Onların karşısında başarılı bir şekilde durabileceğimizi düşünüyor mu? Kendi şahsımızda kararlı ve güçlü bir şekilde karar vermedikçe, emirlerimizin uygulanmasında pek ilerleyemeyeceğimizin farkındayız, en büyük tehlikeler, bilmeyen kişilerin bilmediği konularda karışmasına, konuşmasına ve tartışmasına izin vermekte yatmaktadır. Bu, amaçsız bir şekilde ateşi söndürmek için su uygulamak gibidir.

..... Değişim çağının ihtiyaçlarına uyum sağlamak zorundayız. Bu nedenle, tüm isteklerimizi anlayabilecekleri şekilde konuda açık ve cılasız bir ferman yayınlamamız gerekmektedir. Bu nedenle, bu İmparatorluğun dört köşesinde, Prens'ten Dük'e, başkent ve vilayetlerin en yüksek ve en alçak seviyedeki yetkililerine, Saray ahalisinden en alçakgönüllü vatandaşlarımıza kadar herkese, enerjik bir şekilde daha yüksek şeylere ulaşma görevine girişmeleri için ciddi ve samimi bir istek olduğunu bilmelerini sağlayalım. Bizim için birlikte ilerlememizi sağlamak için bilge kişilerin ahlaki değerlerini ve bilgelerini akılda tutarak, yeni ve daha avantajlı temeller üzerine inşa etmeliyiz. Ayrıca, çağın gereksinimleriyle bağlantıda kalacak Batı bilgisi konularını seçmeli ve onları dikkatlice incelemeli ve uygulamalıyız ki ülkemizi diğer ülkelerle aynı seviyeye getirelim. İlerlemenin ve ilerlemenin hedefleriyle bu amaçlar doğrultusunda ilerleyelim.”¹²¹

15 Haziran 1898 yılında reform sürecinin henüz başında İmparator Guang Xu, Weng Tonghe'yi görevden aldı. Ertesi gün ise imparator Kang'ı Zongli Yamen'e müdür olarak atadı. Kang, Weng'in görevden alınmasını reform çalışmalarını zayıflatmak için İmparatoriçe Cixi tarafından gerçekleştirildiğine kanaat getirse de aslında Weng'in görevden alınması Kang hakkındaki aşağılayıcı sözlerinden kaynaklanmaktaydı. İmparator, bu durumdan rahatsız olmuştu.¹²²

İmparator Guang Xu, her ne kadar reform taraftarı olsa da bu konuda aceleci bir tavra sahiptir. Birçok projeyi aynı anda hayata geçirmeyi hedeflemiş ancak, Çin'in sahip

¹²¹ Cameron, *The Reform Movement in China 1898-1912*, 36-37

¹²² Wong, “Revisionism Reconsidered: Kang Youwei and the Reform Movement of 1898”, 524-526

olduğu kurumsal ve politik kısıtlamaları unutmuştur.¹²³ Bu unutkanlık sonucunda Çin geleneksel yapısı kendini Eylül 1898’de reform çalışmalarının 103’üncü gününde bir saray darbesi ile hatırlatmıştır. Darbenin patlak vermesinden önce reformcular ve muhafazakârlar arasındaki gerilim ve güvensizlik had safhaya ulaşmıştır. Muhafazakârlar, reformların yapılmasında isteksiz ve çoğunlukla reformların yapılmasını engellemek için çabalamaktaydılar. Bunlara ek olarak, İmparatoriçe Cixi ve İmparator Guang Xu arasındaki var olan güç mücadelesi, darbeye giden yolda güçlü bir etkendi. Reformlara başlangıçta karşı çıkmayan İmparatoriçe Cixi -ki onun iznini almadan reformlar başlayamazdı- hanedanın ve iktidarının tehlikeye girmesi ihtimaline karşı müdahale etmiştir. Saray darbesini Yang Chongyi tarafından İmparatoriçe Cixi’ye gizlice gönderilen bir mektup ile baş göstermiştir. Mektup, reform çalışmaları sonucunda işlerin kötüleştiği konusunda İmparatoriçeyi uyarıyor ve İmparator Guang Xu’nun Japon Ito Hirobumi’yi danışman olarak görevlendirdiğini bildiriyordu. Ayrıca Kang hakkında yayılan söylentiler mevcuttu. Yayılan söylentilere göre Kang, Yuan Shikai aracılığıyla İmparatoriçe Cixi’yi ortadan kaldırmayı planlamaktaydı. Bu plan içinde İmparatorun parmağının da olduğu söylenmekteydi.¹²⁴ Ancak bu plan tam tersi istikamette hareket etmiş ve Yuan Shikai’nin darbesiyle İmparator Guang Xu tahttan uzaklaştırılmış ve reformcu liderler ülkeden kaçarlar da birçoğu öldürülmüştür.

İmparatoriçe Cixi’nin geri dönüşü 21 Eylül’de bir kararnameyle açıklanmıştır. Böylece Guang Xu’nun ülkeyi yenileme konusunda çabası sonlanmış olmuştur.

“Ülke şu anda bir krizden geçiyor ve kamu hizmetinin tüm kollarında bilge bir rehberliğe ihtiyaç var. Bizler, sayısız görevimizi yerine getirmek için gece gündüz çalıştık, ancak tüm endişeli enerjimize ve özenimize rağmen ülkenin çözülmesine neden olabilecek gecikmelerden sürekli korku duyuyoruz. Şimdi, İmparatoriçe Taht Naib’inin İmparator T'ung-Chih'in saltanatının başlangıcından bu yana iki kez naiplik görevlerini yerine getirdiğini saygıyla hatırlatıyoruz ve ülkeyi yönetirken her türlü zorluğun üstesinden başarıyla geldiği mükemmellik niteliklerini sergilediğini hatırlatıyoruz. Atalarımıza ve millete olan ciddi sorumluluğun ağırlığını hatırlayarak,

¹²³ Luke S. K. Kwong, “Chinese Politics at the Crossroads: Reflections on the Hundred Days Reform of 1898”, *Modern Asian Studies* 34, sy. 3 (2000), 671

¹²⁴ Kwong, a.g.e. 675; Howard, “Japan’s Role in the Reform Program of K’ang Yu-wei”, 301; Wong, “Revisionism Reconsidered: Kang Youwei and the Reform Movement of 1898”, 553-538

Majestelerini bir kez daha Hükümeti yönetmeye razı olması için defalarca yalvardık. Şimdi, lütfen bizim dua etmemizi kabul ederek, gerçekten de tüm vatandaşlarımız için bir nimet olan bu işe kutsal bir şekilde adanmıştır. Bundan sonra, Majesteleri, Hükümet işlerini Saray'ın yan salonunda yürütecek ve yarından sonraki gün bizler, prenslerimiz ve bakanlarımızın başında, onun önünde eğileceğiz.”¹²⁵

İmparatoriçe Cixi'nin tekrar iktidara gelmesi ve Yüz Gün Reformlarının sonlandırılmasının ardından, reformun önde gelenleri hakkında idam kararı çıkartılmıştır. Kang Youwei ve Liang Qichao kaçmayı başardı ancak önde gelen reformcuların yanı sıra Kang Youwei'nin küçük kardeşi Kang Guangren idam edilmiştir. Ayrıca, İmparatoriçe Kang'ın aile mezarının yıkılması içinde emir vermiştir. İdam edilenlerin altısının Kanton asıllı olması ölümlerinden sonra İmparatoriçe Cixi'nin Mançular ve Hanlar arasında ayırım yaptığı yönünde tepkilere sebep olmuştur.¹²⁶

1898 Reformları sırasında 103 günde reform tedbirleri kapsamında siyasi, idari, ekonomik, askeri, kültürel ve eğitim konularını içeren birçok imparatorluk belgesi yayınlanmıştır. Ancak, "Yüz Gün Reformları" Çin'de temelli bir dönüşümün ve yenileşmenin gerçekleşmesini sağlayamamıştır. Fakat 1898'den sonra, yeni siyasi katılım biçimleri ve yeni devlet-toplum ilişkileri Çin halkı tarafından kabul edilmeye başlanmıştır.¹²⁷

Kang Youwei tarafından Yüz Gün Reformları için siyasi, idari, ekonomik ve askeri alanla bir dizi reform önerisi vermiştir. Bu reformlar aşağıda alt başlıklarla incelenmiştir.

¹²⁵ Cameron, *The Reform Movement in China 1898-1912*, 49; Liang, *Wuxu Zhengbian Ji* (戊戌政變記), 129-132; Qing Shilu Dezong Jinghuangdi Shilu (清實錄·德宗景皇帝實錄), c.57, 598

¹²⁶ Cameron, *The Reform Movement in China 1898-1912*, 51-53; Wong, “Revisionism Reconsidered: Kang Youwei and the Reform Movement of 1898”, 537

¹²⁷ Peter Zarrow, “The Reform Movement, the Monarchy, and Political Modernity”, *Rethinking the 1898 Reform Period: Political and Cultural Change in Late Qing China*, ed. Rebecca E. Karl, Peter Zarrow, (Harvard East Asian Monographs, 2002), 18

2.2.1. Siyasi Reformlar

Kang'ın reform düşüncesinin temel amacı en basit ifade ile Çin'in siyasi, ekonomik ve entelektüel dönüşümüydü ve bu konuda en önemli modeli Batıydı. Kang, siyasi, idari, ekonomik, eğitim ve askeri alanlarda modernleşme için batıdan yeni olanın getirilmesi gerekliliğini ifade ederken bir yandan da yeni gelenin var olan ile harmanlanması gerekliliğine vurgu yapmıştır. Bununla birlikte, Kang'ın reform çabalarının amacı sadece Çin'in modernleşmesi değildir. O, Çin'i Batı ile eşit bir zemine oturtmanın yanı sıra, herkes için özgürlük ve eşitliğin sağlanması ve evrensel barışın olduğu bir dünya toplumunun gerçekleşmesini hayal etmektedir.¹²⁸

Bu doğrultuda, Kang'ın imparatora sunduğu ilk dilekçede Qing İmparatorluğuna yönelik bir reform çağrısında bulunmuş ve hükümetin krizlerle başa çıkma stratejisi hakkında bilgi vermiştir. Dilekçede, ülkenin iç ve dış sorunları, hükümetin zayıflığı ve yolsuzluklar, halkın acıları ve doğal felaketler gibi konuları ele almıştır. Kang, hükümetin var olan sorunlarına çözüm bulmak için bir anayasa hazırlanması, hukukun üstünlüğünün sağlanması, siyasi katılımın teşvik edilmesi ve krizlerle etkili bir şekilde başa çıkılması gerektiğini savunmuştur. Bu dilekçeyle Kang, reformcu fikirlerini ve Qing İmparatorluğunun sahip olduğu zayıflıklarını dile getirmiştir.¹²⁹

Kang, ülkesini modernleştirmek ve güçlendirmek için hem Batı ülkeleri hem de Japonya'nın siyasi sistemlerinden ve anayasal kavramlarından ders alınması gerektiğini savunmuştur. Bu noktada hükümetin yetkilerini, sorumluluklarını ve kapsamını açıkça belirlemek ayrıca, vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini garanti altına almak için Çin'de modern bir anayasanın ilan edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Kang Youwei, anayasanın, ülkenin siyasi sisteminin temeli, ulusal istikrarın ve kalkınmanın sağlanmasında önemli bir garantisi olduğuna inanıyordu ve bu doğrultuda siyasi

¹²⁸ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 198

¹²⁹ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.1, (Pekin: Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe, 2007), 180-184

demokratikleşmeyi savunmuştur. Onun için anayasal monarşi Çin'in cumhuriyete geçiş aşamasının başlangıcıdır.¹³⁰

Kang, anayasanın ilanı ve ulusal meclisin kurulması konularıyla ilgili 1895 ve 1898 yıllarında kaleme aldığı yazılarında bahsetmiştir. Bu yazılarda, diğer ülkelerin bu tür anayasal düzenlemeleri benimsemesinin güçlerini artırdığına ve Çin'in de benzer bir yol izlemesi gerektiğine dair bir argüman öne sürmüştür.¹³¹

“Duyduğum kadarıyla, Doğu ve Batı ülkeleri güçlü hale gelmişlerdir, çünkü anayasal düzen ve ulusal meclislerini kurmuşlardır. Ulusal Meclis, hükümdarın ve halkın bir araya gelerek ülkenin yönetimini tartıştığı bir yerdir. Üç güç ayrılığının ortaya çıkmasıyla, yasaların meclis tarafından oluşturulması, yargıçların yargılama yapması, hükümetin ise idare etmesi ve hükümdarın bu süreci kontrol etmesi sağlanır, böylece anayasa oluşturulur ve uygulanır. Hükümdar kutsal kabul edilir, sorumlu tutulmaz ve hükümet adına işler yürütülür. Doğu ve Batı ülkeleri, bu yönetim biçimini uyguladılar, bu nedenle hükümdar ve milyonlarca insan bir araya gelir, ülkenin güvenliği artar. Ülkemiz ise mutlakiyet yönetimini benimser, bir hükümdar ve birkaç bakan ülkeyi birlikte yönetir, bu nedenle ülkenin güvenliği zayıftır. Milyonlarca insanın birkaç kişiden daha güçlü olması kaçınılmazdır.”¹³²

Kang'ın siyasi durumlarını incelediği çeşitli ülkeler arasında Rusya ve Japonya'ya karşı özel bir ilgisi olduğu görülmektedir. Büyük Petro ve Meiji'yi anayasa çalışmalarında model olarak görmüştür.

“Bugün büyük bir rekabet içindeyiz ve kendimizi korumak için tek seçenek reformdur. Ekonomi konusunda yapılan tartışmaların hepsi aynı şeyi söylüyor ve bu, mücadele ettiğimiz alanların en büyük sorunudur, ancak değişiklikler yapmak kolay değildir. Bu nedenle, eskiyi terk edip yeniliğe açılmamız gerekiyor, ancak acele etmek gerekmiyor; duruma göre hareket etmeliyiz, sert ve yumuşak yönlerin farkında olmalıyız. Mevcut durumu göz önünde bulunduran çağdaş bilgiler, bu konuda konuşabilirler. Geçen yıl bu konuda ayrıntılı bir rapor sundum, şimdi aynı

¹³⁰ Hsiao, *A Modern China and a New World, 198-200*

¹³¹ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.2, 32-45; Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.4, 424

¹³² Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.4, 424

noktalara dönmek istemiyorum, ancak temel fikirleri belirtmek istiyorum: İlk strateji, Rusya ve Japonya'dan örnek alarak ülkeyi düzene sokmaktır. Majestelerinin Rusya'nın Büyük Petro dönemindeki politikalarını bir örnek olarak almasını, Japonya'nın Meiji Restorasyonu dönemindeki politikalarını bir model olarak görmesini istiyorum. Rusya ve Japonya'nın başlangıçta bizimle aynı zayıf duruma düştüğünü hatırlamak önemlidir, ancak sonunda güçlendiler. Japonya'nın coğrafi konumu bize yakın, kültürleri bizimle benzer, sonuçları hızlı ve planları ayrıntılı, bu nedenle onları taklit etmek kolay olacaktır. Majestelerinin dış politika ve Batı'nın bilgisine ilgi gösterdiğini biliyoruz, bu yüzden batılı yazarların yazdığı "taixi xin shilan yao(泰西新史攬要)" ve " lieguo biantong xingsheng ji (列國變通興盛記)" gibi kitaplar, özellikle Rusya ve Japonya örnekleri üzerinde duruyorlar. Majesteleri bu yabancı kaynaklardan faydalanmalı ve danışmanlarına dağıtmalıdır, böylece farklı bir bakış açısı kazanabiliriz. Halkın görüşlerini değiştirmek kolay değildir, ancak bir kez aydınlatıldıklarında, görüşlerini değiştireceklerdir. Yabancıların bizi nasıl gördüğünü anlamak ve onların isteklerini bilmek önemlidir. Eğer Majesteleri Rusya ve Japonya'dan örnek alırsa, Çin'in güçlü olabileceğine inanıyorum.”¹³³

Kang, bir yandan Çin için anayasanın gerekliliğinde ısrarcı olurken bir yandan da aslında halkın henüz kendi kendini yönetmeye hazır olmadığını da farkındadır. Bu sebeple bir “Halk İşleri Bürosu” kurulacak ve yerel yönetimlerde anayasa için halk hazırlanacaktır. Bürolarda ilerleme sağlandığında İmparatorluk o zaman anayasal yönetime hazır olacaktır. Ancak, Kang'ın 1898 yılından itibaren anayasal monarşi için çabalarken zamanla görüşlerinde değişikliklerin olduğu da görülmektedir. 1908 yılında İmparator Guang Xu'nun ölümüne kadar, onun tekrar iktidara gelip modernleşmenin devam ettiği, anayasal monarşinin olduğu Çin'e dair ümidini yitirmemiştir. Ancak, bir sonraki bölümde ele alınan İmparatoriçe Cixi'nin reformlarının içinde bulunan anayasa ilanına karşı çıkmıştır.¹³⁴

¹³³ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.4, 6

¹³⁴ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 215,234

2.2.2. İdari Reformlar

Kang, yolsuzluğun ve bozulmaların hâkim olduğu idari yapıda da kapsamlı değişikliklerin yapılması gerektiğini söylemekteydi. 1888 yılında yazdığı yazıda var olan sistemin sorunlarını dile getirmiştir.

“Eyaletlerdeki yönetim, askeri, cezai, mali, vergi, eğitim ve sosyal yardımları tek bir kişiye yükler. Bir hırsızlık olayı, bir hapis cezası hatası, bir kuruşluk para kullanımı ve bunların hepsi son derece ağır şekilde cezalandırılır. Ancak bu kişi seçilirken son derece dikkatsiz davranılır, maaşlar son derece düşüktür, adeta birkaç yüz altına halka hizmet edilir. Alt düzeyde ne bir vali ne de bir belediye başkanı bulunur, aynı zamanda üst düzeyde ne de devlet adamları veya eğitimciler vardır. Bu durumda halkın eğitim ve bakımını kim sağlayabilir? Bu nedenle eyaletlerde belgeler düzenlenirken kanunlar çiğnenir, yolsuzluklar yapılır. Diğer bakanlıklarda yetenekli insanlar seçilse bile hala rüşvet alınır. Yetkililer, yasaları uygularken halkı göz önünde bulundurmazlar.”¹³⁵

Var olan idari sistemle ilgili bir dilekçe kaleme alan Kang, yapılması gereken reformları vurgulamak için reform konusunda başarısız olarak gördüğü Türkiye’yi örnek göstermektedir.

“Reformlar olmazsa, tehlikeyle karşı karşıya kalırız, reform yaparsak güçleniriz. Türkiye ve Japonya'ya bakarsak; Türkiye, İslam'ın büyük bir gücüdür, iki kıtayı kapsar, 5.000 mil kareyi aşkın toprağa sahiptir, Afrika'nın 20'den fazla ülkesi ona bağlıdır, kara ordusu dünyada bir numaradır, deniz ordusu üçüncüdür, (ancak) değişiklik olmadığı için Rusya'ya iki kez boyun eğdi, bağlı topraklar olan Bulgaristan, Romanya, Makedonya, Sırbistan bağımsızlık ilan etti. Sonuç olarak, Rusya Karadeniz'i aldı, İran Kars'ı, Batum'u ve Van'ı aldı, İngiltere de Mora'ya, Yunanistan'a ve Trabzon'a el koydu, Türkiye topraklarını kaybetti.”¹³⁶

Dilekçenin devam eden kısmında içerideki engellerden bahsederek Çin'in zayıf durumda olduğunu ve bu sebeple idari yapıda bir dizi değişiklik yapılması gerektiğini dile

¹³⁵ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanjı* 康有为全集, c.1, 183

¹³⁶ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanjı* 康有为全集, c.2, 83

getirmiştir. Dilekçede, atamaların kişinin sahip olduğu yetenek doğrultusunda yapılması, görevlendirmenin yaşla ilgili olmadığı, ödül ve cezanın olması, memur sayısının azaltılması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Kang, Çin'in cehaletinden sorumlu ve faydasız olarak gördüğü “Memurluk Sınavının” kaldırılması gerektiğini başka bir dilekçede belirtmiştir.¹³⁷

1898 yılına gelindiğinde Kang, yazdığı dilekçesinde, Japon İmparatoru Meiji'nin 1870'lerin sonlarında hükümeti yenileme çabalarını savunmuştur. Çin'in geleneksel yapıların değiştirilmesi gerektiğini ve ülkenin güçlendirilmesi için büyük bir değişimin gerekli olduğunu öne sürmüştür. Ayrıca, diğer ülkelerin reform yaparak güçlendiklerini ve Japonya'nın da bu yolu izlediğini belirtmiştir. Devamında Çin'deki çeşitli kurumsal reformlar için bir planlama bürosunun kurulmasını önermiştir. Bu planlama bürosu, hukuk, ekonomi, eğitim, tarım, endüstri, ticaret, demiryolları, posta hizmetleri, madencilik, sosyal faaliyetler ve ordu gibi çeşitli alanlarda kurulacak yeni kurumlar üzerine yoğunlaşacaktır.¹³⁸

“... valilere kendi reformlarını yapma özgürlüğü tanınmalıdır. Başkent'in içişleri merkezi, vilayetlerin yönetim merkezi haline gelmelidir. Yöneticilerin değişimi ve reformun hızı artmalıdır. Hükümetin reformlarına destek vermeliler. Her vilayette, yerel koşullara göre değişen politikalar uygulamalıdır, bazen birlikte çalışmalı, bazen bağımsız hareket etmelidir, yeni yasaları kullanmalı ve uygulamalıdır.”¹³⁹

Reform çalışmalarının başlarında yukarıdaki sözlerle eyaletlerdeki valilerin durumuna değinen Kang, üç yıl içinde eyaletlerle bir uyum sağlayacağını düşünmektedir. Ancak Kang'ın bu düşüncesi zamanla değişmiştir ve eyaletlerin kaldırılmasını savunmuştur. Bunun sebebini çalışmalarında, eyaletlerin büyüklüğü ve valinin aşırı yetkilerinden doğan birçok ciddi idari soruna bağlamıştır. Çin'de anayasanın ilan edilmesi durumunda eyaletlerin ekonomi, ordu, hukuk gibi konular üzerinden güç kullanacağını ve bu durumun merkezi yönetimi tehdit edeceğini söylemiştir.¹⁴⁰

¹³⁷ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.4, 78-80

¹³⁸ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.4, 17-20

¹³⁹ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.4, 6

¹⁴⁰ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 294

2.2.3. Ekonomik Reformlar

Ekonomik reformların Çin'in modernleşme sürecinde kritik bir rol oynadığını düşünen Kang, ekonomik alanda bir reform gerçekleşmezse ülkesinin çaresiz kalmaya mahkûm olacağına inanmaktaydı. Kang, imparatora yazdığı 1888 yılındaki dilekçede paranın bir standarda kavuşması gerekliliğinden bahsetmiş, ekonomik reformlar üzerindeki görüşlerini daha sonra ele aldığı 1895 yılındaki dilekçesinde detaylandırmıştır. Dilekçeye göre; ülkeyi zenginleştirmenin altı yolu vardır: İpek yolu, demiryolları, buharlı gemiler, madencilik, standart bir para sistemi ve posta hizmeti. Buna ek olarak Kang, halkın ekonomik olarak iyileşmesi için tarım, sanayi, ticaret ve yoksullara yardım unsurlarına da dikkat çekmiştir.¹⁴¹

Kang Youwei, ekonomik reformlarıyla özel girişimciliğin önemini vurgulamıştır. Ancak, halkın genel bilgisizliği ve ilgisizliği nedeniyle hükümetin, ekonomik büyümeyi hızlandırmak için adımlar atması gerektiğini savunmuştur. Özel sermaye ve teşebbüslerin devletle iş birliği yapması gerektiğini öne sürmüş ve hükümetin rolünü özellikle eğitimde görmüştür. Hükümetin, özel sermaye sahipleri veya girişimcilerin modern yönetim ve teknik becerilerle donatılmalarına yardımcı olmalı, bu amaçla özel işletmelerin modern yönetim ve teknik beceriler kazanmalarına fayda sağlayacak eğitim programları hazırlanmalıdır. Ayrıca, buluşları korumak ve patent haklarını sağlamak gibi teşvik edici politikalar da uygulanmalıdır.

“Zeng Guo Fan, Batı'nın gücünün kaynağını anlayarak, bir teknoloji bürosunun kurulmasını önerdi. Son zamanlarda, eyaletler arası teknoloji büroları kurulmaya başladı, ancak sadece eski yöntemlere bağlı kalınıyor, yeni fikirler ve yeni sistemler geliştirilmiyor, çünkü devlet tarafından yönlendirilmiyorlar. Her eyaletin bir teknoloji kurumu kurması ve yabancı ülkelerdeki üretim kitaplarının çevrilmesi, öğrencilerin seçilmesi ve eğitilmesi için öğrenim görmeleri, sonra da birkaç yıl boyunca üretim atölyelerinde çalışmalarını gerekmektedir. Teknoloji bürolarının sayısı arttıkça, araçlar çeşitlenmeye başlayacak, gözlem ve deneyim artacak, üretim kalitesi

¹⁴¹ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.1, 173-174; Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.2, 37

yükselecektir. Yeni icatlar tasarlandığında, bunlar resmi mercilere sunulmalı, yararlı oldukları doğrulanmalı, lisans verilmeli ve patent verilmelidir.”¹⁴²

Hükümet, işsizliği azaltmak ve ekonomik yükü hafifletmek için meslek eğitimi ve arazi ıslahı gibi önlemler almalıdır. Ekonomik refahın artırılması ve ticari kalkınmanın teşvik edilmesi için hükümet, ticaret okulları kurmalı, ticaret odaları ve ticaret bakanlıkları gibi kurumlar aracılığıyla dünya ile iş birliği yapmalıdır.

“Şu anda her eyalette ticaret dernekleri, ticaret okulları, karşılaştırmalı fabrikalar kurulmalı, tüm bunlar ticaret bakanlığı tarafından yönetilmeli, yukarıdan aşağıya doğru ticaret faaliyetleri koordine edilmelidir. Bu ticareti canlandırmak için bir fırsat sunacaktır. Ticaret okulları ne işe yarar? Dünya çapında ticaret kuralları çok karmaşıktır, tüccarlar bilgisizdir ve genel bir anlayışa sahip değildirlere, bu nedenle yabancı ticaret okullarının kitapları çevrilmeli, tüccarlar eğitilmelidir. Ancak bilgi böylece açılabilir ve yabancı ülkelerden fayda sağlanabilir. Ticaret odaları ne işe yarar? Bir kişinin bilgisi yetersizdir ve bir kişinin gücü sınırlıdır. Bu yüzden büyük şirketler vardır. Devlet yardımıyla güçlendirilen ticaret, dünya genelinde etkili olabilir.”¹⁴³

Tarım ve sanayi sektörlerinde dengeli bir büyüme için çaba gösteren Kang, tarımsal üretimin sadece geçim kaynağı değil, aynı zamanda artı metalar üreten, üretken işletmelerin piyasada kâr amacıyla satış yaptığı bir modelin benimsenmesini önermiştir.¹⁴⁴ Ayrıca, modern demiryolları inşa edilmesi ve finansal istikrarı sağlamak için, hükümetin uygun bir para birimi sistemi, kâğıt banknot ve bankacılık düzenlemeleri oluşturmasını ve döviz istikrarını korumak için altın standardını benimsemesi gerektiğini vurgulamıştır.

“Bizim gümüş paralarımızın şekli itibariyle tutulması zor ve taşınması zordur, bölünmüşlerdir ve her biri aynı değildir, ayrıca aşınma, hasarlıdır. Farklı ağırlık ve değerlerde birçok türü vardır, kar ve kayıplar çoktur. Ancak, [Batılıların parasının] ağırlıkları sabittir, şekilleri kolayca tutulabilir, insanlar için uygundur, bu nedenle

¹⁴² Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.2, 40

¹⁴³ Kang, Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.2 40

¹⁴⁴ Kung-chüan Hsiao, “Economic Modernization K'ang Yu-wei's Ideas in Historical Perspective”, *Monumenta Serica* 27, (1968), 1-90,

dolaşımı kolaydır. Batı ülkeleri kendi ülkelerinin gümüşünü kullanır, Ruslar ruble kullanır, Almanlar mark kullanır, Avusturyalılar florin kullanır, İngilizler pound kullanır, yabancı gümüş paraları kabul edilmez. Biz kendi gümüş pullarımızı basmalıyız.”¹⁴⁵

Sonuç olarak, Kang Youwei'nin ekonomik reform önerileri, özel sektörün önemini vurgulayan ve hükümetin bu sektörü desteklemesi gerektiğini savunan kapsamlı bir yaklaşım sunmaktadır.

2.2.4. Eğitim Reformları

Eğitim reformları, Kang Youwei'nin 1898'de gerçekleştirmek istediği reform programının ayrılmaz bir parçasıdır. Onun, eğitim reformunda üç önemli nokta bulunmaktadır:

1) eğitimin ilköğretimden itibaren zorunlu olması;

2) eğitim yalnızca yararlı bilgi değil yeni bir entelektüel bakış sunmalı;

3) Çin'in kültürel mirası terkedilmeden Batıdan öğrenmenin gerçekleşmesi.¹⁴⁶ Bu doğrultuda Amerika, Avrupa ve Japonya örneklerini incelemiş ve yeni bir okul sisteminin temel ve acil olduğunu dile getirmiştir.

“Yabancı ülkelerdeki köylerin çoğu kütüphanelere sahiptir, müfredatta yabancı dilleri anlama ve yazma üzerine odaklanılmıştır ve yerel lehçelerin de müfredatta yeri vardır. Biz, bu değişime uygun olarak, bu fikri genişletmeye ve eğitim kurumları kurmaya teşvik edilmeliyiz. Çin tarihini, edebiyatını ve dilbilgisini öğretmeli, eskiyle yeniyi birleştirmeliyiz. Aynı zamanda yabancı dil ve edebiyatı da öğrenmeliyiz, ülke içinde ve yabancı ülkeler arasında bağlantı kurmalıyız. Bu, insan

¹⁴⁵ Youwei Kang, *Kang Youwei QuANJI* 康有为全集, c.2, 38

¹⁴⁶ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 383

yetiştirmek için ve toplumun gelişimini teşvik etmek için gerekli bir adımdır. Bütün bölge halkı, bu girişimden yararlanacaktır.”¹⁴⁷

Kang, kurulacak olan okullarda Doğu ve Batı sentezi oluşturarak ilkokuldan itibaren eğitim gören çocukları vatandaşlığa hazırlamayı ve ülkenin entelektüel seçkinlerini oluşturmayı amaçlamaktadır. Aslında daha önce Kalkınma Hareketi döneminde, Batı tarzı okullar açılmıştır ancak Kang, bu okulların niteliği konusunda şüphelidir.¹⁴⁸

Kang, kaleme aldığı bir dilekçede Japonya’dan alınan yenilginin sebebini Çin’in “kapalı kapılar ardında kalışı ve yeterli yeteneğinin olmamasının bir sonucu” olarak görmekte ve eğitim eksikliğinden bahsetmiştir. Kang, eğitim reformlarında da diğer reformlarda olduğu gibi Japonya’yı model olarak görmüştür. Japonya’nın idari, bilim, edebiyat ve askeri konularda Amerika’dan, Avrupa’dan getirilen kitapların çevrildiğinden bahsetmiş ve bu kitapların, Japoncadan Çinceye çevirisinin daha kolay olacağını söylemiştir. Ayrıca Japonya’da olduğu gibi yurtdışına öğrenci gönderilmesinden de söz etmiştir.

“Benim düşünceme göre, Japonya ile dilimiz aynıdır. Japonya’da reformlar henüz 30 yıldır devam ediyor ve Avrupa ve Amerika’nın politikası, edebiyatı, askeri donanımı ve yeni bilgileri hakkında iyi kitapları var. Ancak Japonya’nın teknolojisi eksik, Avrupa ve Amerika kadar iyi değildir. Japon kitaplarını çevirmek, Avrupa ve Amerika’dan çevirmek daha zor değil. Bu yüzden Pekin’de bir tercüme dairesi kurmak istiyorum. Uzmanları seçip onları yurtdışına göndermek, Japon kitaplarını seçmek için öncelik vermek, bölümleri ayırmak ve tercüme etmek için programlar yapmak, birkaç yıl sonra, çoğu Japon kitabı tercüme etmek istiyorum.”¹⁴⁹

Son olarak, Kang’ın eğitim reformunda faydasız gördüğü memurluk sınavının kaldırılması için birçok dilekçe kaleme almıştır.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.2, 8

¹⁴⁸ Batı tarzı okulların kurulması ile ilgili: Biggerstaff, Knight, *The Earliest Modern Government Schools in China*

¹⁴⁹ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.4, 67-68

¹⁵⁰ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.2, 8; Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.4, 78,82

“Lütfen sekiz aşamalı sınavları kaldırarak yeteneklerin geliştirilmesine ve ülke için faydalı insan kaynağının artırılmasına katkıda bulunun. Bu konuda size başvurarak saygılarımı sunuyorum. Şu anda yapılan reformlar çoktur ve en aciliyetle olanı insan yetiştirmektir; yetenek edinmenin birçok yolu vardır, ancak en öncelikli olanı imtihan sisteminin değiştirilmesidir. Şu anda okullar kurulmadı ve imtihan sistemi hemen terk edilemediğinden, sekiz aşamalı sınavlarının terk edilmesi gerekir.”¹⁵¹

Kang bu sınav sistemini Çin’deki cehaletin ve yozlaşmanın sebebi olarak görmekteydi. Bu dilekçeler ile İmparator Guang Xu’nun yayınladığı bir kararname ile sınavın kaldırılması yönünde bir adım atıldı. Ancak 1898 yılının sonunda Yüz Gün Reformlarının sonlandırılmasında rağmen Kang, hala yazılarında sekiz aşamalı sınavın kaldırılmasının Çin’in entelektüel aydınlanmasını gerçekleştireceğini düşünmekteydi.¹⁵²

2.2.5. Askeri Reformlar

Qing Hanedanının askeri sistemi oldukça karışıktır ve zaman içinde birçok değişikliğe uğramıştır. Hanedanın ilk yıllarında, Mançu etkisi altındaki askeri yapı, zamanla geleneksel Çin’in askeri kurumlarına karışmıştır. Ancak, Qing Hanedanının yönetimi altında, askeri sistem büyük ölçüde gelişip değişmiştir.

On dokuzuncu yüzyılın sonlarına kadar Qing silahlı kuvvetleri, 200 bin kişiden oluşan Sancak Ordusu ve 600 bin kişiden oluşan Yeşil Standart Ordusundan meydana gelmekteydi. Sancak Ordusu, belirli bir bölgenin valisi veya sancak beyinin emrindeki yerel askeri birimlerden oluşmaktaydı. Bu birimler, belirli bir bölgeyi korumak, sivil isyanları bastırmak ve düzeni sağlamak gibi görevlerle sorumluydu. Yeşil Standart Ordusu, Ming Hanedanının çöküşü ve Qing Hanedanının iktidarı ele geçirmesiyle ortaya çıkmıştı. Bu ordu, genellikle Ming Hanedanının çöküşü sırasında isyan eden ve Qing Hanedanının kontrolünü kabul eden grupların askeri kuvvetleriydi. Yeşil Standart Ordusu, çoğunlukla çiftçilerden, köylülere ve yerel halktan toplanan gönüllülerden oluşmakta olup askerliğin ömür boyu sürmesi amaçlanıyordu. Bu askeri yapılar, Çin tarihinde belirli dönemlerde önemli roller oynamıştır. Ancak, zamanla merkezi hükümetin kontrolü

¹⁵¹ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.4, 78

¹⁵² Hsiao, *A Modern China and a New World*, 378

altındaki modernleşmiş orduların ortaya çıkmasıyla, sancak orduları ve yeşil standart ordusu gibi geleneksel yapılar önemini yitirmiştir.¹⁵³

19. yüzyıla baktığımızda ise Çin, Afyon Savaşları sonucunda Batılı devletler karşısında ağır yenilgiler almıştır. Sonuç olarak, Çin limanlarını ve topraklarını Batılı tüccara açmak zorunda kalmıştır. Aynı zamanda, Qing Hanedanlığının en büyük ayaklanması olan Taiping İsyanı, Qing Hanedanlığının iktidarını sarsmış ve isyancıların durdurulmasında bölgesel orduların liderlerinin etkisini göstermiştir. Bu bölgesel ordular, Çin kara kuvvetlerinin düzenli parçaları haline gelmiştir ve komutanları Li Hong Zhang, Zeng Guo Fan ve Zuo Zong Tang önemli hükümet pozisyonlarıyla ödüllendirilmiştir. Onların öncülüğünde “Kalkınma Hareketi” başlamıştır. Bu hareketin temel amacı, modern silahlar üretmek ve modern bir ordu kurmaktır, böylece Qing imparatorluğu herhangi bir yabancı saldırıya karşı koyabilecekti. Ancak gerçekleşen yeniliklerin, Çin-Fransa ve Çin-Japonya Savaşlarının ardından yeterli olmadığı görülmüştür.¹⁵⁴

Kang Youwei, Çin'in gerilemesini durdurmak ve batılı güçlerle rekabet edebilecek modern bir ordunun oluşturulmasını savunmuştur. Bu nedenle, Kalkınma Hareketi'nin askeri reformlarını, Çin'in askeri gücünü artırmak ve ülkeyi dış tehditlere karşı savunmak için önemli adımlar olarak görmüştür. 1898 yılında yazdığı bir dilekçesinde Kang, askeri reformların ulusal güç ve güvenliği artırma potansiyeline dikkat çekmiş ve Batılı güçlerin teknolojik ve askeri üstünlüğünden söz etmiştir.¹⁵⁵

“Prusya'nın küçük bir ülke olarak Fransa'yı yendiği zamandan itibaren, ülkeler ordularını güçlendirdiler. atlı birlikler, piyadeler, topçular, mühendisler, sağlık birimleri gibi birçok bölüme ayrılmışlar; askerlerin hepsi okullarda eğitiliyor, okuma yazma, matematik ve harita okuma biliyorlar; askerleri öğrenciler gibi övülüyor, halkı tarafından saygı duyuluyorlar; vatanseverlik duygularını küçük yaşlardan

¹⁵³ Kwang-Ching Liu, “The Military Challenge: The North-West and The Coast”, *The Cambridge History of China: Vol. 11*, ed. J. K. Fairbank, K.-C. Liu, (Cambridge University Press, 2008), 202-273; Christine Moll-Murata and Ulrich Theobald, “Military employment in Qing dynasty China”, *Fighting for a Living: A Comparative Study of Military Labour 1500-2000*, ed: Erik-Jan Zürcher, (Amsterdam University Press, 2013), 371

¹⁵⁴ Christine Moll-Murata, *State and Crafts in the Qing Dynasty (1644-1911)*, (Amsterdam University Press, 2018), 70

¹⁵⁵ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji 康有为全集*, c.4, 328

itibaren öğreniyorlar ve özenle yetiştiriliyorlar; askerleri dağlarda tırmanır, nehirleri geçer, pusularla başa çıkar, yaralanmaya karşı hazırlıklıdır; askeri tatbikatlar gerçek savaş gibi, gece yarısı binlerce kilometre yol alırlar, hükümdar gecenin ortasında gelir, komutanlar okullara gönderilir.”

Ardından Çin'in sahip olduğu Yeşil Standart Ordusunun durumundan şöyle bahseder:

“Ancak, biz savunma için dokuz yüz bin askerimizle hala eski Yeşil Standart Ordusunun düzenine dayanıyoruz. Silahları eski tüfeklerdir, sesleri zayıftır, işleri basittir, kıyafetleri bol pantolon ve geniş kolludur; ancak, onların içinde gerçekten kimse yoktur. En büyük tehlike geldiğinde, sokak dilencilerini bile ordu için toplarız. Böyle bir orduyla, güçlü ve disiplinli bir orduya karşı savaşmak, kâğıt kaplanla gerçek bir kaplanla savaşmak gibidir. Gerçekten de Konfüçyüs'ün dediği gibi, halka savaşmayı öğretmemek, halkı terk etmek anlamına gelir. Bu şekilde ülkeyi korumak, kapıyı açıp düşmanı içeri almakla aynıdır.”

Kang Youwei, ordu içinde bulunan yararsız askerlerin tasfiye edilmesi gerektiğini dile getirmiş, modern bir ordunun oluşturulması için de askeri eğitim ve teşkilatlanmanın yeniden yapılandırılmasını önermiştir. Geleneksel orduların yerine, Batı standartlarına göre modern bir ordunun oluşturulması gerektiğini savunmuştur. Bu yeni ordu, disiplinli ve eğitilmiş askerlerden oluşmalı ve çağdaş askeri taktiklere ve teknolojiye uygun olarak organize edilmeliydi. Ayrıca, Batı'dan askeri uzmanların ve danışmanların da çağrılmasını önermiştir. Bu reformlar aracılığıyla, Çin'in sadece askeri olarak güçlenmekle kalmayacağı, aynı zamanda ulusal gururunu da artıracığına inanmıştır.¹⁵⁶

“Askeri eğitim meselesi, genel güvenlik ve tehlike ile doğrudan ilgilidir. Huzur içindeyken güçlü olmak, savaş durumunda zafer kazanmak için, eğitilmiş, bilgili, cesur ve sadık kişilere ihtiyaç vardır. Yeni kurulan kara ordusunun eğitimi konusunda, seçkin liderlerin seçilmesi, disiplinin sıkı tutulması, ödüllerin ve cezaların adaletle uygulanması, komutların ciddiyetle verilmesi önemlidir. Bu sayede askerler, her gün eğitim alır, her gün incelenir ve sürekli olarak hazır bulunurlar. Ayrıca, boş

¹⁵⁶ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanjı* 康有为全集, c.1, 31; Youwei Kang, *Kang Youwei Quanjı* 康有为全集, c.4, 445

zamanlarında savaş taktikleri, silah kullanımı ve vatanseverlikle ilgili teşvik edici şarkılar gibi konular üzerinde çalışırlar.”

Kang Youwei'nin Yüz Gün Reformları sırasında ortaya koyduğu bu askeri reform önerileri, Çin'in askeri gücünü güçlendirme ve modernleştirme çabalarının bir parçası olarak dikkate alınmıştır. Ancak, reformların genellikle sınırlı kalmasıyla ve Yüz Gün Reformlarının sona ermesiyle birlikte daha geniş bir modernizasyon programı gerçekleştirilememiştir.

2.3. İMPARATORİÇE CIXI'NİN REFORMLARI (1901-1911)

Kalkınma Hareketi ve Yüz Gün Reformlarının ardından Qing Hanedanlığının son reform girişimi İmparatoriçe Cixi'nin öncülüğünde 1901-1911 Reformları başlamıştır. Kang Youwei'nin gerçekleştirmeye çalıştığı reformların başarısız olmasının ardından meydana gelen Boksör İsyanı sonucunda Çin, Xinchou Antlaşmasını (辛醜條約) imzalamak zorunda kalmıştır. Bu antlaşmadan sonra İmparatoriçe Cixi, zayıf durumdaki Çin ve Hanedanın iyiliği için Batı'yı örnek alarak reformlar yapması gerektiğini fark etmiş ve Aralık 1900'de üst düzey yetkililerden idari, eğitim, ekonomi, askeri ve sosyal alanlarla ilgili fikirlerini aktaran dilekçeleri sunmalarını emretmiştir. 29 Ocak 1901 tarihinde İmparator Guang Xu adına yayınlanan bir kararname ile reform çalışmalarına başlanılmıştır. Kararnamede, Çin'in gelenekleri ve Batı düşüncesi harmanlanması gerekliliği vurgulanmış ve bu doğrultuda Batı ülkelerinde uygulanan yöntemlerin ve sistemlerin incelenmesi için görevlendirme yapılmıştır.¹⁵⁷ Çin'in yenilemeye çalıştığı bu günlerde İmparatoriçe Cixi'nin en büyük yardımcısı Yuan Shikai olmuştur.

Dönemin dikkat çeken kararnamelerinden biri 1 Şubat 1902 yılında ilan edilmiştir. Bu kararname, daha önce yasak olan Mançular ve Çinliler arasındaki evliliğin serbest bırakılması hakkındadır. Cixi, bu değişikliğin Qing Hanedanının ömrünü uzatacağını

¹⁵⁷ Chuzo Ichiko, “Political and Institutional Reform 1901-11”, *The Cambridge History of China: Vol. II*, ed. J. K. Fairbank, K.-C. Liu, (Cambridge University Press, 2008), 375; Meribeth, *The Reform Movement in China 1898-1912*, 57-58; Qing Shilu Dezong Jinghuang Shilu 清實錄·德宗景皇帝實錄, c.58, (Pekin: Zhonghua Kitabevi, 1987), 173

düşünmekteydi. Bir diğer konu ise ayak bağlama geleneğinin yasaklanmasıydı. Bu geleneğin kaldırılması gerektiği daha önce Kang Youwei tarafından da söylenmiştir.¹⁵⁸

Bu dönemde de eğitim alanında çalışmalar yapılmıştır. Bu doğrultuda, uzun süredir Çin'in modernleşmesi noktasında model olan Batı ve Japonya'dan faydalanılmıştır. Cixi'nin eğitim alanında gerçekleşmesi hedeflenen ilk faaliyetlerden biri, memur olabilmek için düzenlenen "Memurluk Sınavının" kaldırılması yönündeydi. Ancak, soylu kesimin ayrıcalıklarını kaybetme endişesi sebebiyle sınavın kaldırılmasına karşı çıkanlar olmuştur. Yayınlanan kararnamelerle ulusal bir okul sistemi kurulmaya çalışılmış ve hükümetin eğitim üzerinde kontrolü sağlanarak geleneksellikten bir kopuş yaşanmıştır. Üniversitelerle birlikte Millî Eğitim Bakanlığı da kurulmuştur. Batı tarzı eğitimin benimsenmesindeki temel amaç, Çin'in dış baskıya karşı direncini güçlendirebilmek ve Qing Hanedanının üstünlüğünü koruyabilecek bir kamu görevlileri sınıfı geliştirmektir. Bu doğrultuda yurtdışına öğrenci gönderilmiş ve ders içerikleri değiştirilmiştir. Ancak, finans ve öğretmen eksiklikleri, ileri gelen yöneticilerin engellemeleri veya ilgisizliği eğitim reformlarını olumsuz etkilemişlerdir.¹⁵⁹

Ayrıca, Cixi Çin'in bütünlüğünü koruması için elzem olan ordunun, yozlaşmış durumu karşısında yenileşmesi ve güçlenmesi için eyalet valilerinin kendi kontrolü altında bulunan birliklerin modernleşmesi ve yeniden düzenlenmesi hususunda emir vermiştir. Ardından, Yuan'in gözetimi altında Batı tarzı askeri okullar açılmış ve modern eğitim programları belirlenmiştir. Her eyalette askeri akademiler kurulmuştur. Okullarda yurtdışında eğitim almış Çinlilerin yanı sıra yabancı askeri uzmanlar da bulunmaktaydı. Merkezi bir ordu kurmak amacıyla, Pekin'de ordu yapılanması için bir komisyon kurulmuştur. Böylece, eyaletlerdeki birlikler üzerinde kontrol sağlanacaktı. Geleneksel yapıdan uzaklaşan askeri kurumlar daha modern ve merkezi bir yapıya dönüştürülmeye çalışılmıştır. Ayrıca, artan Milliyetçilik düşüncesi, orduya ve subaya karşı küçümseme eğilimini azaltmış ve bir ragbet başlatmıştır.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Meribeth, *The Reform Movement in China 1898-1912*, 62

¹⁵⁹ Meribeth, *The Reform Movement in China 1898-1912*, 68-77; Ichiko, "Political and Institutional Reform 1901-11", 375

¹⁶⁰ Ichiko, "Political and Institutional Reform 1901-11", 384-388

Bu dönemin bir diğer dikkat çekici reformlarından olan idari alanda ise, Anayasa çalışmaları gerçekleşmiştir. 1905 yılında Rus-Japon Savaşının gerçekleşmesinin ardından anayasa için ilk adım atılmış olup, Japon anayasasının emperyal ayrıcalığı Batılı hükümetlerin özellikleriyle birleştirmeyi başarması Çin için bir örnek teşkil etmekteydi. Böylece 1905 yılında yayınlanan kararname ile Çin'in ihtiyacı olan uygun bir hükümet biçimi belirlemek için yurtdışına araştırmacılar gönderilmesi kararı alınmıştır. Ağustos 1908'de anayasa hazırlık planları ilan edilmiş ve plana göre 1916 yılında anayasanın ilan edileceği ve parlamento için ilk defa seçimlerin yapılacağı duyurulmuştur. Buna ek olarak, Japon Anayasasından etkilenerek hazırlanan "Anayasa İlkeleri" yayınlanmıştır. Bu anayasaya göre "Qing imparatoru kutsal ve dokunulmazdır." İmparator, anayasa ile sınırsız yetkilere sahiptir.¹⁶¹

Qing Hanedanının ekonomik reformları; ülkede ticareti zorlaştıran gümüş, bakır ve yabancı para birimleri yerine ortak para birimi belirlenmesi çalışmalarıyla başlamıştır. Bu doğrultuda bir "Ekonomi Komisyonu" kurulmuştur. Var olan koşullarının anlaşılması ve bir standardın belirlenmesi için yabancı uzmanlardan faydalanılmıştır. Merkezileşme ile birlikte, yurtdışı borçları, fonlar, bankalar, il ve ilçelerdeki gelirler Maliye Bakanlığı kontrolüne verilmiştir. Ayrıca Maliye Bakanlığının bir bütçe sistemi kurması kararı da alınmıştır.¹⁶²

1908 yılına gelindiğinde İmparator Guang Xu ve İmparatoriçe Cixi'nin bir gün arayla ölümü, reformlara ve Çin'in umuduna büyük bir darbe vurmuştur. Çocuk yaşta Puyi'nin (溥儀 1908-1912) tahta çıkmasının ardında Qing sarayının ileri gelenleri, reformların devamını sağlayamamıştır. İmparatorluğun son yıllarında yaşanan ekonomik, siyasi ve sosyal sorunlar isyanların ortaya çıkmasına sebep olmuş ve dışarıdan gelen baskılar karşısında müdahalelerin etkisizliği halk arasında memnuniyetsizlikle karşılanmıştır. 10 Ekim 1911'de Wuhan'da bir isyan patlak vermiş ve Xinhai Devriminin (辛亥革命 Xinhai Geming) ile cumhuriyete giden yolun başlangıcı olmuştur. Qing Hanedanının hâkimiyetinin zayıflaması ve tahtan çekilme çağrısı üzerine, 12 Şubat'ta, İmparatoriçe Long Yu (隆裕 1908-1912), imparatorluk gücünden vazgeçtiğini resmi feragat fermanları

¹⁶¹ Ichiko, "Political and Institutional Reform 1901-11", 384-397

¹⁶² Ichiko, "Political and Institutional Reform 1901-11", 403-407

ile duyurmuştur. 12 Şubat tarihli üç fermanın ilki ile, Yuan Shikai'yi devrimcilerle gelecekteki hükümet biçimi konusunda görüşmek üzere ataması yapılmıştır.¹⁶³

“... Lung Yu İmparatoriçe Validesinden bir ferman; halk ordusunun ayaklanması nedeniyle, eyaletlerin desteklediği bir sesin yankısı gibi, bütün imparatorluk köpürdü ve dumanlandı, böylece halk acı içinde kıvrılmıştır. Yuan Shikai, özellikle halk ordusunun temsilcileriyle durumu görüşmek üzere Komisyoncular atamıştır ve hükümet şeklini belirlemek için bir Ulusal Meclis toplantısının yapılması düşünülmüştür. İki ay geçmesine rağmen henüz uygun bir çözüme ulaşılamamıştır. Güney ile Kuzey arasında büyük mesafe vardır, her biri diğerine karşı durmaktadır ve sonuç olarak tüccarlar yolda dururken bilim adamları tarlalarda açığa çıkar, çünkü hükümet şekli belirlenmediği takdirde halkın yaşamı sekteye uğrar.

Şimdi, halkın çoğunluğu, bütün ulus, Cumhuriyetçiliğe eğilim gösteriyor; önce Güney eyaletleri ilk adımı attı, ardından Kuzeydeki yetkililer de onların takip etmek istedi ve halkın kalbindeki evrensel arzuda milyonların hareketlilik ve bir isim [aile] için zafer arzusunu karşılamak adına gökyüzünün iradesi seçilebilir. O zaman milyonların arzusuna ve nefretine karşı direnmeye nasıl devam edebiliriz? Muhtemelen dışarıda genel konumu incelenmeli ve halkın görüşü tartışılmalıdır. Ben İmparatorla el ele vererek egemenlik gücünün ulusun ortak malı olması gerektiğine karar veriyorum ve Hükümet şeklinin bugünkü hissi memnun etmek, denizler içindeki bozukluk nefretini ve barış beklentisini karşılamak için Cumhuriyetçi anayasal olmasına karar veriyorum...”

Yayınlanan bu ferman ile Çin’de bulunan 2000 yıllık hanedanlık tarihi son bulmuştur.

¹⁶³ Meribeth, *The Reform Movement in China 1898-1912*, 197; *Qing Shilu Xuantong Zhenji* 清實錄 • 宣統政紀, c.60, (Pekin: Zhonghua Kitabevi, 1897), 1293; Erxun, Zhao, *Qing Shigao* 清史稿, c.25, (Pekin: Zhonghua Kitabevi, 1977), 1005

3. BÖLÜM

KANG YOUWEİ'NİN İSTANBUL SEYAHATI VE II. MEŞRUTİYET'E BAKIŞI

Kang Youwei'nin ilk yurtdışı seyahati, Yüz Günlük Reform Hareketinin başarısız olmasının ardından, Eylül 1898'de gerçekleşti. Kang, reform hareketinin önde gelen ismi olarak, idam cezası ile karşılaşınca Japonya'ya kaçmak zorunda kaldı. Japonya'dan başlayarak, dört kıtada otuz bir ülkeye seyahat etti. 1904'te İtalya, İsviçre, Avusturya, Macaristan, Almanya, Fransa, Danimarka, İsveç, Belçika, Hollanda ve İngiltere'yi ziyaret etti ve seyahatlerini “On Bir Avrupa Ülkesinde Seyahat (歐洲十一國遊記 Ouzhou shiyi

guo youji)” adlı bir seyahat kitabında topladı. Kang Youwei’nin denizaşırı seyahat yazılarında Çin-Batı karşılaştırmalı bir bakış açısı bulmak mümkündür. Kang, bu seyahatlerinde Batı kültürünü, Çin’in kendi değer ve ahlaki çerçevesi üzerinden anlamaya ve yorumlamaya çalışmıştır.

Kang, seyahat ettiği sürece Çin’in tedavi edilmesi gereken bir hastalığı olduğunu düşünmüş ve bunun için bir tedavi olup olmadığını sorgulamıştır. Ayrıca, Çin’in diğer devletlerin zenginliklerini ve sahip oldukları bilgileri toplaması gerektiğini, faydalı olanı ayırt ederek, tedavi için kullanması gerektiğini öne sürmüştür. Bunlara ek olarak, Kang kendisini Çin mitindeki kahraman bir figüre benzetmektedir. Shennong (神農)¹⁶⁴ gibi zorlu bir yolculuk sonunda Çin için “tedavi” bulacağını söylemektedir. Bu durum, Kang’ın seyahat amacının Batı’yı öğrenmek ve Çin’i daha güçlü ve zengin hale getirmek olduğunu göstermektedir.

“Tanrı, Çin’in hastalığını acıyıp, onu uzun ömürle mi iyileştirecek? Yoksa Çin’e diğer ülkelerin zenginliklerini almasına izin mi verecek, onların özünü, rengini, tadını inceleyecek, iyi ve kötüyü ayırt edecek, ona göre formüller oluşturacak, onları ilaç haline mi getirecek, Çin’in bunu tüketirken hatalardan kaçınmasını sağlayacak mı? O zaman bir acıya dayanıklı, ölümsüz bir shengnong (神农) seçilmeli, o her bitkiyi tadıncaya kadar dolaşmalı ve sonra tanrısal formüller ve büyük ilaçlar oluşturulabilir ve o zaman Çin’in iyileşmesi mümkün olabilir mi? Bu, Tanrı’nın verdiği büyük bir sorumluluktur, bu yüzden hem parıldar hem de korkar hem kaygı duyar hem de korkar, zayıf olduğunu düşünür. Yine de Tanrı onları öncü olarak atadı, bu sorumluluğu yükledi.”¹⁶⁵

¹⁶⁴ Çin mitolojisinde ve geleneksel Çin düşüncesinde, “Shennong” önemli bir figürdür. Shennong, “İlahi Çiftçi” veya “İlahi Tarım Tanrısı” olarak bilinir ve Çin’in efsanevi Üç Hükümdarı’ndan (三皇, Sanhuang) biri olarak kabul edilir. Shennong’un tarım ve tıp alanında birçok yenilik getirdiğine inanılır. Tarım tekniklerini geliştirdiği, çeşitli bitkileri ve tahılları ekerek insanların beslenmesine katkıda bulunduğu anlatılır. Ayrıca, bitkilerin tıbbi özelliklerini keşfettiği ve bu bilgileri halkla paylaştığına inanılır. Çin bitkisel tıbbının temellerini atan kişi olarak da görülür. Efsanelere göre, Shennong her türlü bitkiyi tatmış ve zehirli bitkileri tanımak için kendi vücudunu kullanmıştır. Bu sayede zehirli ve şifalı bitkileri ayırt edebilmiş ve insanlara hangi bitkilerin yararlı olduğunu öğretmiştir.

¹⁶⁵ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.7, (Pekin, Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe, 2007), 344-345

Kang'ın bu ifadelerinde görüldüğü gibi ahlaki cesaretini, Cennetin tarihi bir görevi emanet ettiği bir kader adamı olduğu inancından almıştır. Bu konuda, hayatının gidişatının Cennet tarafından büyük bir amaç için belirlendiğini düşünen Konfüçyüs'ten farklı değildir.¹⁶⁶

Afyon Savaşı'nın (1840-1842) ardından misyonerlerin faaliyetleri ile Batı eserleri Çin'e gelmiştir. Misyonerlerin Çin'e getirdiği eserler, Çinli entelektüeller için modernleşme faaliyetleri noktasında oldukça dikkat çekicidir. Özellikle ilk bölümde bahsettiğimiz "Taixi Xinshi Gaiyao". Bu kitap, İngiliz Misyoner Timothy Richard tarafından çevrilen Robert Mackenzie'nin "The 19th Century, a History" adlı eserinin Çince çevirisidir. Bu kitaptan oldukça etkilenen Kang, hem Osmanlı hem Çin için "tongbing tongxing (同病同形)¹⁶⁷" ifadesini kullanmıştır. Ayrıca Türklerin ve Çinlilerin aynı soydan geldiğini ifade etmiş ve çalışmalarında daha önce Türkiye anlamına gelen "Tuerqi (土耳其)" ifadesini kullanırken Tang Hanedanlığı döneminde de Türk anlamına gelen "Tujue (突厥)" ifadesini kullanmaya başlamıştır. Bu ifade ile Osmanlı İmparatorluğu'nu soyunu Orta Asya'ya dayandırmıştır. Kang, Osmanlıları Tujue'nin varisi olarak görmektedir.¹⁶⁸

Kang, Türkleri ve Çinlileri aynı soya dayandırmanın yanı sıra, ortak bir tehdit olarak da Rusya'yı işaret etmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun Rus tehdidi karşısında, İngiltere ile iş birliğinde bulunması Kang'ı etkilemiş ve Qing İmparatoruna verdiği dilekçe ile bu tehdide karşı İngiltere ve Japonya ile ittifak yapma arzusunun dile getirmiştir.¹⁶⁹

"Ruslar özellikle Sarı Deniz'e yönelmişler, Almanya ve Fransa ile yakınlaşmışlardır. Üç büyük güç karşılaştırıldığında, İngiltere tehlikedir. Bu yüzden İngiltere, Rusya'yı kıskanır ve kontrol altına almaya çalışır, hatta Avrupa'nın güç dengesini Doğu'ya taşımaya niyetlidir ve Türkiye'yi Çin için terk eder. [İngiltere] Türkiye'yi korumak

¹⁶⁶ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 25

¹⁶⁷ "同病同形" Çince bir deyimdir ve kelime kelime "aynı hastalık, aynı şekil" anlamına gelir. Bu deyim, bir grup insanın benzer zorluklarla veya sorunlarla karşılaştığını ifade etmek için kullanılır. Bu, benzer durumlar veya koşullar altında aynı türden tepkilerin veya sonuçların beklenebileceğini belirtir.

¹⁶⁸ Dai, Dongyang, "Kang Youwei (Tujue youji) gao kanben de chayi ji qi chengyin (康有为(突厥游记) 稿刊本的差异及其成因)", *Jindaishi yanjiu* (近代史研究), sy. 2 (2000), 224

¹⁶⁹ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.4, 9

için canını dişine takacak kadar güç harcaması, aynı şekilde Çin'i korumak için de aynı gücü harcayabileceği anlamına gelir. Çin'i korumak için değil, kendini Rusya'ya karşı savunmak için yapar bunu. Japonlar başta bize saldırmışlardı, ancak şimdi özel bir ilişki kurup Çin'le yakınlaşma çabası içindeler, derinlemesine düşünerek birbirine bağlanıyorlar. Bu, kendilerini savunmak için olduğu kadar birbirlerine karşı korunmak için de yapılır. Kendi kendini savunma isteklerine yönelik bir yaklaşımla onların dostça bir ittifak kurarız.”

Kang Youwei'nin Türkiye hakkındaki yukarıdaki düşüncelerinin yanında 1908'de yazdığı, bu çalışmanın ana konusunu oluşturan “Türkiye Seyahatnamesi (突厥游记 Tujue Youji)” Çin Cumhuriyeti'nin ilk yıllarına kadar resmi olarak yayınlanmamıştır. 1913'te bu seyahatname ilk defa Kang Youwei'nin çıkardığı “Bu Ren (不忍)” adlı dergide yayınlanmıştır. Buna ek olarak, Kang'ın el yazması olan seyahatnamesi ile daha sonra Bu Ren'da yayınlanan sürümü arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılığın sebebi Kang'ın, siyasi görüşlerinin Çin'in içinde bulunduğu değişim ve dönüşümden kaynaklandığı söylenebilir.

Türkiye Seyahatnamesi Kang'ın, Türkler hakkında yazdığı ilk eser değildir. Kang, daha önce Qing İmparatoruna sunmak için “Türklerin Zayıflaması Üzerine Notlar (突厥削弱記 Tujue xueruo ji)” adlı bir dilekçe hazırlamıştır. Dilekçede, Osmanlı İmparatorluğunun Qing Hanedanı ile benzerliklerine vurgu yapmıştır. Ekonomik, sanayi ve yaşam koşulları noktasında geri kalmışlığına, dünya gelişmeleri hakkında bilgisiz ve eğitimsiz halktan, anayasa yönetimi, ekonomi gibi konulardan bahsetmiştir. Ayrıca, Osmanlı İmparatorluğunun iç işlere müdahale eden İngiliz, Rus, Fransız, Avusturyalı, İtalyan Batılıların varlığının hükümdarın yönetimini tehdit ettiğine dikkat çekmiştir. Sonuç olarak, Kang, bu benzerliklerin ve zayıf yönetimlerin her iki imparatorluğun da çöküşünü şekillendirdiğine işaret etmiştir:

“Türkiye ve Çin, Batı Avrupa tarafından uzun zamandır Doğu'nun hasta adamları olarak alay ediliyor, bu da hangisinin ölümünün daha erken geleceğini merak ettikleri anlamına geliyor. Bugün Çin'in durumu Türkiye'nin durumuyla aynıdır. Çin'in hastalığı Türkiye'nin hastalığıyla aynıdır... Bu, İmparatorumuz için uygun bir örnektir. Yeni yasalar ve bir anayasa çıkarmalıyız; böylece hasta adamımız ayağa

kalkacak (aynı hataları yapmayarak) Türklerden farklı olabiliriz.” Yazının devam eden kısmında Sultan II. Abdülhamid’i eleştirip, Sadrazam Mithat Paşa’yı övmektedir. “Bu dönemde dahi bilge Sadrazam Mithat Paşa sayesinde bir anayasa uygulandı, reformlar yapıldı, yabancı ülkelerle diplomatik ilişkiler kuruldu, devletin krizi aşıldı ve ülke müreffeh oldu. Söz verdiği gibi orduyu güçlendirmeyi başardı, yirmi yıl içinde ülkeyi Fransa, Almanya, Avusturya ve İtalya ile aynı seviyeye yükseltti. Ama sonra Türklerin Sultanı Mithat Paşa’yı sürgüne gönderdi, anayasayı kaldırdı ve eski düzene geri döndü.”¹⁷⁰

Bu ifadelerden anlaşılmaktadır ki Kang, kendisini Mithat Paşa’ya benzetmektedir ve 1908 yılında gerçekleştirdiği bu seyahat ona, “(Osmanlı) Çin’e en çok benzeyen Avrupalı olmayan bir devlet” olarak bir örnek teşkil etmiştir.¹⁷¹

3.1. İSTANBUL SEYAHATI

1898’de Yüz Gün Reformlarının sürgündeki lideri Kang Youwei, Haziran 1908’de Sırbistan, Bulgaristan ve Romanya’yı ziyaret ettikten sonra Karadeniz üzerinden İstanbul’a ulaşan ve Osmanlı İmparatorluğunu ziyaret eden ilk Çinli entelektüellerindendir. İstanbul boğazını ilk gördüğü manzara karşısında “Türklerin gücünün zayıflığından” söz etmekte ve Avrupa ile Asya kıyılarını kıyaslamaktadır: “İki kıyı Avrupa ve Asya’nın sınırydı, her iki kıyı da eski şehir duvarlarına kadar denize uzanıyordu. Avrupa kıyısı yuvarlak ve surlar tamdı, bulutların üzerinde yükseliyordu; Asya kıyısındaki duvarlar büyük ölçüde yıkılmış.”¹⁷²

Kang’ın boğaz manzarasını “Wuhan ve Hankou’daki Yangtze Nehrine” benzetmekte ve İstanbul’un coğrafi konumundan da etkilendiği görülmektedir:

"Fatih'in bu yeni başkenti kurması, gerçekten doğru bir karar olarak kabul edilebilir. [İstanbul] Avrupa ve Asya'nın kontrol noktası olabilir, hatta Roma'nın bile ötesine geçebilirdi. ... Ne yazık ki, bu topraklar Türkler tarafından ele geçirildi, böyle bir manzara, nasıl da israf edilmiş olabilir! Eğer Napolyon, Bismarck gibi liderler bunu

¹⁷⁰ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.4, 311-312

¹⁷¹ Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.4, 311

¹⁷² Kang, *Kang Youwei Yigao Lieguo Youji* 康有为遗稿列国游记, 536

elde etseydi, kuzeye Rusya'ya karşı ordular gönderir, güneye gemiler gönderir ve Avrupa tek bir imparatorluk altında birleşirdi, neden gerçekleşmesin ki? "173

Seyahatnamenin devam eden kısmında İstanbul gözlemlerine devam eden Kang, sokakların kirli ve eski olmasından, bunun sebeplerinden bahsetmektedir. Ayrıca Kang, İstanbul'u Pekin'e benzetmekte ve Pekin'de olduğu gibi İstanbul'un köpek sorununa da değinmektedir.

“Türk başkentindeki kirlilik ve tahribat, Avrupa'nın hiçbir yerinde bulunmayan bir şey. Çünkü ev sahipleri her gün evlerini temizlerken, çöpleri sokaklara atarlar, bu yüzden kirli bir ortam oluşur. Türk başkentindeki insanlar genellikle köpekleri beslerler ve sokaklarda yabancı köpekler bulunur, evcil olmayanlar, devlet insanların onları öldürmesini ya da üzerlerinden geçmesini yasaklar. Arabalar ve yayalar ilerlerken, köpekler yolda yatarlar, araba sürücüleri onlardan kaçınmak zorunda kalır, bu çok zorlayıcıdır. Köpeklerin hiçbir işi yok, gün boyunca tembelce yatarlar, çöp ve pislikleri yemek için bir araya gelirler, bu yüzden sokaklar pislikle dolu olur ve yollar tıkanır. İnsanlar yürürken bazen dilencilerin yanından geçerler, dilenciler otururlar veya yatarlar, manzara pek de hoş değildir, bu kirli bir ortam yaratır. Evlerin pencereleri birbirine bakar, eski ve bakımsızdırlar, yıpranmış ve harabe olmuş, çatılar çökmüş, kiremitler uçmuştur. Yollar taşlarla doludur ve yıllardır düzeltilmemiştir, bu nedenle birçok çukur vardır. Taşlı yolların üzerinde hiçbir taş yoksa hava açıksa gözleri kör eden kum fırtınaları olur, yağmur yağarsa çamur sıçrar. Daha da kötüsü, dönüş yolunda, çöp yığınlarında, uzun süreler boyunca çürümüş ve kokmuş, bu yüzden çevre çok kirli olur. Buraya geldiğimde her gün burnumu kapayarak geçerim, büyük bir utanç duyarım. Çünkü tam on yıl önce Pekin'le aynıydı.”174

¹⁷³ Kang, *Kang Youwei Yigao Lieguo Youji* 康有为遗稿列国游记, 537-538

¹⁷⁴ Kang, *Kang Youwei Yigao Lieguo Youji* 康有为遗稿列国游记, 538; İstanbul'un köpek sorunu hakkında: Mehmet Sümer, “Osmanlı Modernleşmesini Hayvanlar Üzerinden Okumak: Abdullah Cevdet'in İstanbul'da Köpekler Risalesi”, *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 5, sy.4 (Aralık:2021) 2632 İstanbul'da uzun bir süre boyunca düzenli bir belediye hizmeti sağlanamamıştır. Şehir nüfusu arttıkça, farklı sınıflardan insanlar olan yabancı diplomatlar, seyyahlar, misyonerler ve mülteciler gibi kişilerin İstanbul'a artan sayıda gelmesiyle sokak köpeklerinin zamanla rahatsızlık vermeye başlaması kaçınılmaz hale gelmiş ve bu rahatsızlıklar nedeniyle yöneticiler, zaman zaman sokak köpeklerine karşı çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Bu girişimlerden biri köpekleri geri dönemeyecekleri yerlere sürgün etme şeklinde olmuştur.

Kang Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa'ya komşu olmasına rağmen uykuda oluşundan ve yenilik gerçekleştirme konusunda isteksiz olduklarından bahsetmiştir. Ancak son on yılda Türklerde devletin politikalarında, askeri, hukuk, eğitim ve kıyafet gibi birçok alanda bir değişimin yaşandığını da söylemektedir. Ardından Kang, ordunun durumundan ve ziyaret ettiği bir karakoldan, polisler arasındaki yolsuzluklardan şöyle bahsetmektedir:¹⁷⁵

“Türkler, sürekli olarak güçlü bir orduya sahip olduklarını iddia ediyorlar, eğitilmiş askerlerin çoğu hizmette bulunuyor, asker sayısı normal zamanlarda 400 bin, savaş zamanlarında 1,2 milyondur. Eğitilmiş askerlerin sayısı 800 bin civarında. Atlı birliklerin çoğu Makedonya eyaletinden geliyor ve özellikle başarılılar, çünkü halkı güçlü ve dayanıklı, bu nedenle anayasal düzenlemeleri talep edenler bu birliklerdir. Türklerin kara ordusu önceden ünlüydü, ancak benim gözlemime göre çok ciddi değiller, dayanıklı olmaktan başka bir özellikleri yok.”

“Sokaklar polislerle dolu. Genel müdürlük binasını da ziyaret ettim, içi ve dışı kirli, düzensizler, insanlar burada kendi keyiflerine göre oturuyorlar, sigara içip laflıyorlar, silahlı korumaların neden dolaştığını anlamak güç. Eğer yolda bir polis varsa, genellikle gereksiz nedenlerle insanları taciz eder ve para alır. Daha önce yabancı dil konuşan yabancılar hakkında kısıtlamalar vardı, ama bu sadece baskıyı artırdı.”

Kang, İstanbul'daki bir rehber eşliğinde ziyaret ettiği okullar vasıtasıyla var olan eğitim koşullarından da ayrıntılı olarak bahsetmektedir. Okullarda Batı tarzı eğitimin yanı sıra özellikle Fransa'nın hem eğitimde hem de siyasette etkili olduğunu söylemektedir. Gözlemlerinde insanların giydiği Batı tarzı ve geleneksel kıyafetlere yer veren Kang, geleneksel kıyafetlerin Sincan (Doğu Türkistan)'daki insanların giydiği kıyafetlerle benzer olduğunu ifade etmektedir. Seyahatinin devam eden kısmında Kang, Ayasofya ve Sultanahmet Caminin mimarisinden detaylı bir şekilde bahsetmekte ve Ayasofya'yı, İtalya seyahati sırasında incelediği Aziz Petrus Bazilikası ile karşılaştırmaktadır. Ayasofya Camindeki sütunlardan da söz eden Kang, bu sütunlardaki kırmızılığın Yunanlıların kanından geldiğini söylemektedir. Kapalıçarşı ziyaretinden bahseden Kang,

¹⁷⁵ Kang, *Kang Youwei Yigao Lieguo Youji* 康有为遗稿列国游记, 539-540

çarşıda bir dünya haritasının satılmadığına dikkat çekmiştir. Ayrıca İstanbul Arkeoloji Müzesini de ziyaret etmiştir.¹⁷⁶

“Müze görkemlidir, taşlar çok iyi işlenmiştir ve iki bölüme ayrılmıştır. Bir bölümü Avrupa tarzıdır; diğer bölümü Türk tarzıdır. Avrupa tarzı bina iki katlıdır. İçinde Büyük İskender’in lahdinin bulunduğu taş bir tabut var, bu tabutta Yunan-Pers savaşları oyulmuş, atın üzerindeki heykel çok güzel, generalin ve askerlerin heykeli gerçeği yansıtıyor. Tabutun üzerinde birçok insan figürü oyulmuş, dört köşesinde ise hayvan figürleri var, hepsi çok ustaca yapılmış, yaklaşık bir buçuk metre boyundalar, burada Yunan ustalığının zirvesini görmek mümkün, ayrıca uygarlık da burada görülebilir.”

Camilerin ve müze gözlemlerinin ardından Çin’deki Changshou Tapınağını müze olarak kullanılabileceğini söyleyen Kang, Çinlilerin bu konuda bilinçli olmadığını söyler:

“Ülkemiz insanları eski yapıları korumayı bilmiyorlar, bu yüzden kültürel mirasımız yok oluyor, şimdi dışarıdan gelen yabancılar için hiçbir iz yok, gelecek nesiller için de bir ilham kaynağı yok.”¹⁷⁷

Kang seyahatnamede, ziyaret ettiği mekanların yanı sıra Osmanlı ekonomisine de değinmektedir. İmparatorluğun, Rusya, İngiltere, Fransa, İtalya ve Avusturya’ya olan borçlarını ifade ettikten sonra yine Çin ile Osmanlının aynı hastalığı paylaştıklarını vurgulamıştır. Kang, Osmanlı İmparatorluğunun sahip olduğu para birimini “piyashida (啤亞士打)” olarak yazmıştır ve Osmanlı parasının yanı sıra sterlin ve frangın da kullanıldığını söylemiştir. Galata civarını ziyaret ettikten sonra bankalardan ve toplumun durumunda söz etmiştir. Onun gözüyle; Türkler fakirken Yunanlılar zengindir ve var olan on dört bankanın hepsi Avrupalılara aittir. Ayrıca, Türklerin ticaretten anlamadığını bu sebeple Avrupalılara bağlı olduğunu söylemiştir.¹⁷⁸

¹⁷⁶ Kang, *Kang Youwei Yigao Liegu Youji* 康有为遗稿列国游记, 540-548

¹⁷⁷ Kang, *Kang Youwei Yigao Liegu Youji* 康有为遗稿列国游记, 544

¹⁷⁸ Kang, *Kang Youwei Yigao Liegu Youji* 康有为遗稿列国游记, 550-560

3.2. KANG YOUWEI'NİN II. MEŞRUTİYET'E VE JÖN TÜRKLERE BAKIŞI

Kang'ın Osmanlı ile Çin'i karşılaştırması bizlere farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Hem Osmanlı İmparatorluğu hem de Qing Hanedanı, modernleşme sürecinde Batı'yı örnek olarak ve gelenekleri koruma denkleminde bir denge kurmaya çalışmışlardır. Kang'ın bu dengeyi nasıl yorumladığına ve Osmanlı ve Çin arasındaki benzerlikler ile farklılıklara bakışı, Osmanlı ve Çin tarihini okuma noktasında bizlere yeni bir yol gösterebilir. Kang'ın Jön Türklere ve II. Meşrutiyet'e bakış açısı bu noktada önemlidir. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğunda gerçekleşen olaylar modernleşme çalışmalarının bir yansımasıydı ve bu süreçte Jön Türklerin ve II. Meşrutiyet'in rolü büyük önem taşımaktadır. Kang'ın bu konudaki yorumları hem Osmanlı hem de Çin modernleşmesine dair bizlere daha geniş bir bakış açısı sunabilir ve modernleşme süreçlerinin farklı kültürel ve siyasi bağlamlardaki etkilerini anlamamıza yardımcı olabilir. Bu noktada, çalışmanın son kısmında Kang'ın, Jön Türklere ve II. Meşrutiyet'e ilişkin yorumları göz önüne getirilecektir.

Çin'in Osmanlıya olan nazarı, 1876'da I. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle değişmiştir. Çin ile Osmanlı İmparatorluğunun reform çalışmalarının benzerlik taşıması, iki ülke arasında bir ortaklığa işaret etmiştir. Çin basınında Osmanlı hakkında çeşitli yazılar yayınlanmıştır. Örneğin, “Shenbao (申報) (1872-1949)”, “Xiangdao (向导) (1922-1927)”, “North-China Herald (1850-1941)”, “Dongfang Zazhi (东方杂志) (1904-1948)” gibi yayınlar, Osmanlı İmparatorluğuna dair yazılar yayınlamıştır. Qing Hanedanı bu yayınlar ile Osmanlı reformlarını incelemiş ve 1909 yılında 1876 Anayasası'nın bir çevirisini başkent Pekin'de yayımlatmıştır.¹⁷⁹

Kang'ın seyahatnamesine bakarsak II. Meşrutiyet ile ilgili gözlemlerini anlattığı kısımda ilk olarak Sultan II. Abdülhamid'den bahsetmektedir. Anayasanın ilanı sebebiyle Sultanın, halkı selamlamak amacıyla geldiği camide Sultanın hareminden, halkın kalabalık oluşu

¹⁷⁹ Aylin Yılmaz Şaşmaz, “Çin Basınında “Osmanlı-Türkiye Algısı” ve Değişimi, 1908-1930” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 8, (Bahar 2023), 12; Giray Fidan, *Cumhuriyet'in Çinli Misafirleri*, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019), 1

ve yoğun ilgisinden, kendisinin de aralarında bulunduğu devlet erkânından ayrıntılarıyla bahsetmiştir. Kang, törenin sadeliğine dikkat çekerek bir noktada hükümdarın gücünün zayıflığına işaret etmektedir. Harem ağalarından da bahseden Kang, saraydaki ağaların Afrikalı siyahilerden oluşmasına dikkat çekmekte ve Çin'in farklı ırktan harem ağasına sahip olmaması sebebiyle geride kaldığını belirtmektedir.¹⁸⁰

“Sultan halktan uzak bir yaşam sürer, yılda bir defa dışarı çıkar. Şimdi anayasanın ilanı sebebiyle halkını selamlamak istiyor. Camiye geldi, gözlemleyenler kalabalıktı. Polisler sık sık gözüke de kutlamalar sebebiyle halkı serbest bırakır, küçük sebeplerle halkın kalbini kaybetmek istemez, sadece gerektiğinde ceza verirler. Gözlemciler giderek daha kalabalıklaşıyor, daha çok sıkıştırıyor ve sonunda bir kalabalık saray kapısına doğru ittiler, polis ne yapacağını bilemedi. Bir kez daha bir kalabalık, saray dışındaki korkulukları kırdı, sonra korkuluklara tırmandılar, bazıları ağaçlara tırmanıp gözlemlemeye başladılar, insanlar giderek saray bahçesini doldurdu, sıralı askerler bile durduramadılar, sonunda kalabalık iki katlı saray kapısına, memur ve yöneticilerin bulunduğu yere sıkıştı. Polis, nazik sözlerle yönlendirmeye çalıştı, birkaç kez düzen oluşturmaya çalıştılar, sadece bir kraliyet yolunu sultanın arabasına sığacak şekilde açabildiler. Bu kadar geniş olması halkın tembelliğine yol açar, bu doğal bir durumdur. Polis, halktan korktuğu için, ileride bir değişiklik olacağından korkuyor.

... on altı Türk paşası burada. Sultan nadiren dışarı çıktığı için gözlemciler daha da kalabalıklaşıyor, dört ülkenin elçisi de aralarında karışmış şekilde izliyor. Ben de insanların arasına karıştım, muhafızlar ve memurlarla birlikte durdum. Askerler iki sıra halinde dizilmiş, atlılar on sıra halinde dizilmiş, sonra dokuz cariye den oluşan bir grup çift atlı siyah boyalı araba ile çıktı, her arabada üç kişi vardı, arabayı sürücü siyah şapka takmış, altın kaplamalı kıyafet giymiş, cariyelerin hepsi yüzlerini beyaz bir peçe ile kapatmış, altın işlemeli veya mor kıyafetler giymiş. Onların ardından, dört atlı arabayla Sultan Abdülhamid altın kapılı kapıdan çıktı. Sultanın harem ve herkes "yaşasın" diye bağırıyor, ses gökyüzünü titretecek kadar yüksekti. Sultan da kalkıp başını eğdi ve selam verdi. Sultan altmış iki yaşında, beyaz sakalı ve kırmızı kadife fesi var, altın omuzlukları olan siyah kadife kıyafet giyiyor ve belinde kılıcı var. Sultan camiye girdi. Daha sonra bir muhafız çay, kurabiye ve limonata getirdi,

¹⁸⁰ Kang, *Kang Youwei Yigao Lieguo Youji* 康有为遗稿列国游记, 542, 552-553

herkes birbirleriyle yarıştı, ben de aldım, sonra herkes dağıldı. Sultanın etrafındaki memurlar çok değil, tören oldukça sade, binlerce atlı askerimiz olduğunu düşündüm, ülkemizin yaptığı törenlerle karşılaştırılmazlar. Başlangıçta Türklerin otoritesinin çok büyük olduğunu düşündüm, şimdi gördüğüm gibi, sonuçta ülkemizin büyüklüğüyle karşılaştırılmazlar.

... Bazıları eskiden Sultan çıktığında 20 bin muhafızla birlikte çıktığını söylüyorlar, doğru mu bilmiyorum, peki şimdi? Avrupa'nın birçok kralı ve kraliçesi, sokaklarda bastonlarıyla dolaşırken halk onları izlerler. Danimarka ve İsveç'te sık sık Kral ve Adalet Bakanı bastonla yürürken gördüm, Portekiz'de kraliçe ve bir nedimesi ile siyah giysiler içinde yolda yürürken gördüm. Bu yüzden, Doğu'nun hükümdarlarının da aynı adetleri izlediğini düşünüyorum.”

Türkiye Seyahatnamesinde Kang, Jön Türkleri Meşrutiyetin ilanında ordunun gücünden büyük ölçüde nasıl yararlandığını vurgulamaktadır. Ancak Kang, seyahatnamede 1908'de II. Meşrutiyet ve Jön Türkleri incelemek için hangi kaynakları kullandığını belirtmemektedir. Ancak eserinde, onun gözünden Türk ordusunun siyasi tutumu ve özerkliği, Osmanlı İmparatorluğunun imajını hızla yeniden şekillendirdiği görülmektedir:

“Manastır vilayetinin on farklı şehirden toplanan askerlerle önce düşük rütbeli bir asker olan Niyazi Bey'in isyan ettiği ve Anayasayı ilan edeceğine yemin ettiği söylendi. Sultan çok sinirlendi ve onlara karşı sekiz bin asker gönderdi, ancak bu askerler de isyancılara katıldı ve Sultan'a, Niyazi Bey'in sadece anayasanın ilan edilmesini ve parlamentonun açılmasını talep ettiğini, bir hain olmadığını yazan bir telgraf gönderdi. Sultan şoka uğradı, o sırada seksen bin asker Padişaha bir telgraf göndererek anayasanın ilan edilmesini talep etti. [Sonra] Sultan, isyancılara karşı Arap ve Makedon kuvvetlerinden oluşan ordunun en iyi askerlerinden bir birlik gönderdi. Ancak onlar da isyancılara katıldılar ve anayasanın ilan edilmesini, parlamentonun açılmasını talep ettiler. Bu noktada padişah çaresizdi. Paşalara gelişmelerin nedenlerini sordu. Hepsi sırasıyla eğilip Padişaha şöyle dediler: “Her ülkenin bir anayasası vardır, daha önce ilan ettik sonra kaldırdık, bu yüzden insanlar

tatmin olmuyor. Hizmetkârlarınız olarak biz de çaresiziz, lütfen Fransa'nın on altıncı Louis'inin ve İngiltere'nin I.Charles'ının feci sonlarını düşünün ve karar verin.”¹⁸¹

Daha sonra Kang, Jön Türk üyelerinden Hüseyin Şefik ile tanıştı. Hüseyin Şefik, Mithat Paşa'nın sürgüne gönderilmesinden sonra, Jön Türklerin çoğunun tıpkı Kang'ın yaptığı gibi, siyasi fikirlerini yaymak için Avrupa'ya kaçmak zorunda kaldıklarını anlatmıştır. Hüseyin Şefik'e göre, bu zafer anı gerçekten de 30 yıllık mücadelenin bir başarısıydı: ¹⁸²

“Padişahın gücü sınırsızdı, ülkemizi ancak anayasayı ilan ederek ve parlamentoyu açarak kurtarabilirdik ama askeri gücümüz yoktu. Parti üyelerimizi askerlerle birleşmeye teşvik ettik...”

Kang Youwei'nin 1898'den Çin Cumhuriyeti'nin ilanına kadar olan sürede Çin'de bir anayasanın ilanını desteklediği bilinmektedir. O, Asya'nın diğer hasta adamı olan Osmanlı İmparatorluğuna gerçekleştirdiği ziyaret ile Jön Türkleri, Çin'in iyileşmesi için gerçekleştirme arzusunda olduğu anayasal monarşi çalışmalarında bir örnek olarak görmüştür. Kang'ın siyasi sorunlarla karşılaştığında şiddet içeren veya ordunun gücünü kullanacağı eylemlere başvurmadığı ve genellikle sorunları barışçıl yollarla çözmeye çalıştığı düşünülse de Jön Türklerin ordu içindeki faaliyetleri Kang'a kendi ülkesinde gerçekleştirmeyi arzu ettiği reform çalışmasında eksik olan şeyin farkına varmasını sağlamıştır. Bu eksiklik, İmparatorun desteğine rağmen ordunun desteğinin olmamasıdır. 1900 yılında Boksör İsyanı sırasında paralı askerler gündeme geldikten sonra 1910'da ordunun bir güç unsuru olarak kullanılabileceğini dile getirmiştir. Kang bu konu hakkında Qing hükümetinde üst düzey yetkili olan Sun Baoqi (孙宝琦 1867-1931)'ya bir mektup yazmıştır. Bu mektupta, Çin ordusunun Jön Türkler gibi anayasa ilanına müdahil olması gerektiğini söylemiştir. Hatta Sun Yatsen'e bu taktiği kullanmasını önermiştir. Ayrıca, Qing Hanedanlığını tehlikeye sokmak pahasına Batılılardan da askeri destek alma olasılığı üzerine düşünmüştür. Bu mektuplar, Kang'ın İstanbul seyahatinden sonra Çin'de

¹⁸¹ Kang, *Kang Youwei Yigao Lieguo Youji* 康有为遗稿列国游记, 562-563

¹⁸² Kirilen, “Reformcu Kişiliğiyle Kang Youwei ve Türkiye Seyahatnamesi”, 153; Kang, *Kang Youwei Yigao Lieguo Youji* 康有为遗稿列国游记, 563

barışçıl reformlarla değişimi sağlama isteğinin zaman zaman radikal bir düşünceye yönlendiğini ortaya koymaktadır.¹⁸³

Ancak, Osmanlıda gerçekleşen II. Meşrutiyetin ilanına Kang ve taraftarlarının ilgisi olmakla beraber Fransız Devriminden kaynaklı endişeler de duydukları bilinmektedir. Fransız Devimi konusunda Kang'ın farklı ifadeleri bulunmaktadır. Yazılarında bu konu ile ilgili, halkın özgürlüklerini ve haklarını elde etmek için kanlı mücadelelerin kaçınılmazlığını öne sürmekte ve “Fransız devrimcileri kan dökmek yerine boyun eğmeye devam etselerdi, bugün Fransız halkı hala hükümdarın ve aristokrasinin kölesi olacaktı.” ifadesine yer vermektedir. Ona göre, devrimcilerin fedakârlığı ve insanların haklarını güvence altına alan anayasa sayesinde Fransa, dünyada güçlü bir medeniyet haline gelmiştir. Çin'i Fransa ile karşılaştırdıktan sonra Qing Hanedanlığını geride kalmış olarak gördüğü Mısır, Hindistan ve Türkiye ile aynı duruma düştüğü konusunda uyarmıştır.¹⁸⁴

1902 yılında ise Kang, Fransız Devriminin bir getirisi olan Milliyetçilik üzerine odaklanmıştır. Qing Hanedanına ve İmparatora sadakatle bağlı olarak hedefini anti-Mançulara yöneltmiştir. Bazı kesimler tarafından ülkenin içinde bulunduğu durumun sebebi Qing Hanedanına bağlanmaktadır. Kang, onlarla mücadele ederken Çin'in içinde bulunduğu durumun kaynağını İmparatoriçe Cixi ve saray içindeki muhafazakârlara bağlamaktadır. İmparator Guang Xu'nun reform destekçisi olduğu ve bu sebeple Mançuların devrilmesine gerek olmadığını öne sürmüş ve sürgünde olduğu yıllarda İmparator Guang Xu'yu tahta geri getirebileceğine inanmıştır. 1905 yılına gelindiğinde, Kang Fransız Devrimini ele aldığı bir çalışmada, Fransız devrimcileri kralı idam ettikleri için eleştirmiştir.

“Seyahat etmemiş olanlar genellikle Paris'in ününe hayran kalır, fakat gerçekte bunun pek de değerli olduğunu bilmezler! Devrim hikâyelerine bakın, kan izlerini görün, 83 yıl boyunca yürek parçalayıcı manzaralarla karşılaşıldı. Ve şimdi

¹⁸³ Youwei Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.9, (Pekin: Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe, 2007), 181; Dai, “Kang Youwei (Tujue youji) (康有为《突厥游记》稿刊本的差异及其成因)”, 227-228

¹⁸⁴ Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.5, (Pekin: Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe, 2007), 329-330

parlamentoda çok sayıda parti, sarayda açgözlülük, medeniyet kirliliği diğer ülkelerin gerisinde kaldıkça, birçok fayda görmedik, sadece cezalandırıldık.”¹⁸⁵

Çin’deki monarşi yanlıları haricinde cumhuriyet taraftarları da II. Meşrutiyet’e ilgi duymuşlardır. Sun Yatsen liderliğindeki bu taraf, Jön Türklerin faaliyetlerinden etkilenmiş, onların taht karşısındaki muhalefetine devrimci bir sembol olarak görmüşlerdir. Ayrıca, Sun ve taraftarları Jön Türkler’in Osmanlı’nın Batılı güçler tarafından bölünmesinin engelleyen taraf oldukları savunulmuştur.¹⁸⁶ Bu farklı görüşler, taraflar arasındaki artan rekabeti göstermekte ve Osmanlı İmparatorluğunda anayasanın ilanı taraflar için bir uyarı niteliği de taşımaktadır.

1908’de İstanbul’a yaptığı ziyaretten dört ay sonra Kang’ın tahta geri döneceğini umut ettiği İmparator Guang Xu ölmüştür. Bu olaydan sonra Çin için anayasal monarşi anlamını yitirmiş ve Kang’ın savunduğu reform çalışmaları ikna edici olamamıştır. Kang, yine de insanlık tarihinde sosyal ilerlemenin kaçınılmaz olarak anayasal monarşiyi gerektireceğini savunmuştur. Bu durumu Konfüçyüs ile desteklemeye çalışmıştır. Konfüçyüs’ün öngördüğü Üç Çağ (Düzensizlik Çağı, Düzen Çağı ve Büyük Barış Çağı) kavramını tarihsel evrim teorisine entegre etmiş, çağdaş siyasi kurumların bu üç kategoriye karşılık geldiğini iddia etmiştir. Kang’a göre ülkeyi anayasal monarşiye dönüştürmek gerekmekteydi. Yani Düzensizlik Çağından, Düzen Çağına geçilmeliydi. Başka bir deyişle Çin, Düzensizlik Çağının örneği olan Osmanlıdan ziyade, Düzen Çağının örneği olan Japonya’yı takip etmeliydi. Bu daha gerçekçi bir hedefti.¹⁸⁷

1913 yılında Kang Youwei’nin sürgündeki hayatı sona erdi ve ülkesine geri döndü. Kang geri döndüğünde “Bu Ren 不忍” adlı dergisinde yazılarını yayınlamaya devam etti. Kang, bu dergide Türkiye Seyahatnamesinin düzenlenmiş versiyonunu yayınlamıştır. El yazması ile dergide çıkan versiyon arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Dergide yayımlanan seyahatnamede; daha öncede dile getirdiği gibi Türkler ve Çinliler arasındaki ortak kökene ve Çin halkı ile parti mensuplarının, Jön Türkleri örnek olarak anayasal

¹⁸⁵ Kang, *Kang Youwei Quanji* 康有为全集, c.8, (Pekin, Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe, 2007), 144

¹⁸⁶ Aierken Ailijiang, “1908 Jön Türk Devrimi ile 1911 Çin Devriminin Karşılıklı Analizi”, (Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, 2019), 81-82

¹⁸⁷ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 41-96

düzene geçişmek için mücadeleye teşvik etmiştir. Bunlara ek olarak, Kang'ın Jön Türkler hakkında karmaşık bir tutum benimsediği görülmektedir. Her ne kadar, Jön Türkler anayasal düzen için bir örnek teşkil etse de Jön Türklerin Fransız modelini benimsemesi kabul edilemezdi. Ona göre, Fransız modeli Türklerin hem iç hem dış problemlerinin kaynağıydı. Kang, Jön Türklerin anayasasının krizlere sebep olacağını da dile getirmiştir. Dolayısıyla Jön Türkler, Çinliler için bir ders niteliğinde olmalıdır.¹⁸⁸

Dergide yayınlanan yazılarda ve İstanbul seyahatinin diğer versiyonunda dikkat çeken bir husus daha bulunmaktadır. “Din ve devletin” bir olduğu sistemin Türkiye'nin temellerini sağlamlaştırdığını ve İslam inancı sayesinde Türklerin, Asya, Avrupa ve Afrika'ya yayılmış büyük bir imparatorluk kurabildiklerini söyler. Ona göre, Türklerin yüzlerce yıl boyunca Avrupa ve Asya'da hakimiyet kurmasının sırrı İslam'dır. Kang, ayrıca Kuran'ın sadece Türkiye'nin anayasası ve tüm yasalarının temel kaynağı olmadığını aynı zamanda felsefe, etik, hukuk, tarih ve coğrafya ile birlikte okul eğitiminde yer aldığını ve Türkiye'nin kuruluşunun temelini oluşturduğunu da belirtir. Bu noktada Kang, Konfüçyüsçülük'ü ulusal bir din olarak görür ve Şangay'da bu fikirlerinin yaymak amacıyla Konfüçyüs Din Derneğini kurar. Türkiye örneğini kullanarak Çin'de de din ve devletin birleştiği bir siyasi yapının gerekliliğini göstermeye çalışmıştır. Ayrıca, Batılı devletlerin misyonerlik faaliyetleri ile kendi ülkesinde neler yapıldığına da dikkat çekmiştir. Bunlar üzerine Kang, Batıya karşı direnmek amacıyla Konfüçyüsçülük'ü devlet dini olarak tanımlamayı önermiştir.¹⁸⁹ Bu noktada Kang'ın, Konfüçyüsçülük dini konusunda Hıristiyanlardan, Budizm'den ve İslamcılık politikasından etkilendiği söylenebilir. Onun amacı Konfüçyüs vasıtasıyla Çin halkının imparatora olan inancını yeniden inşa etmeye çalışmaktır. Ancak Konfüçyüsçülük, dini bir düşünce olarak değil, devlet yönetimi için bir araç olarak görülmüştür ve geleneksel Çin eğitiminin merkezinde bulunmaktadır. Buna ek olarak Konfüçyüsçülük beraberinde İmparatora bağlılık ve evladın ebeveyne bağlılığından ibarettir.¹⁹⁰ Bu nedenle, Cumhuriyet döneminde,

¹⁸⁸ Dai, “Kang Youwei (Tujue youji) gao kanben de chayi ji qi chengyin (康有为(突厥游记) 稿刊本的差异及其成因)”, 225

¹⁸⁹ Dai, “Kang Youwei (Tujue youji) gao kanben de chayi ji qi chengyin (康有为(突厥游记) 稿刊本的差异及其成因)”, 231-233

¹⁹⁰ Hung-Ming Ku, *Çin Halkının Zihniyeti*, trc. Hanife Güven, (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2020), 73

Osmanlı'da etkisi olduğu kadar Çin'de bir etkisi olmamıştır. Ancak Kang'ın Konfüçyüs düşüncesini bir din olarak benimsemesi ve benimsetmeye çalışması başarısızlıkla sonuçlanmıştır.¹⁹¹

¹⁹¹ Hsiao, *A Modern China and a New World*, 115-116,

SONUÇ

19.yüzyılda Batıdaki modernleşme dalgası Çin'e ulaştığında, Çin geleneklerine sıkı sıkıya bağlı ve kendi kendine yeterli olduğuna inanmaktaydı. Bu durum, Çin'in dış dünyaya kapalı olmasına, Batının modernleşmesinden bir haber olmasına, daha sonra Batı ile karşılaştığında ise kayıtsızlığına sebep olmuştur. Ancak, bu kayıtsızlık sert bir yüzleşmeyi doğurmuştur. 1840'dan sonra Batının etkisi günden güne artmış, Qing Hanedanlığı sona yaklaşmıştır. Batı ile yapılan savaşlar sonucunda büyük yenilgilerle ve eşit olmayan anlaşmalarla yüzleşen Çin, artık ülkenin bir yeniliğe ihtiyacının olduğunu farkına varmış ve bir dönüşüm tetiklenmiştir.

İmparator Tongzhi'nin tahta geçtiği dönemde Batılılaşma hareketi ilk defa kendini göstermiştir. Kalkınma Hareketi ile başlayan bu süreç Yüz Gün Reformları ve İmparatoriçe Cixi'nin Reformları ile devam etmiştir. Kalkınma Hareketi 1861 ile 1895 yılları arasında gerçekleşmiştir. Bu dönemde Çinli reformcular, Batının tekniklerini kendi içinde harmanlayarak Batıya karşı durmayı amaçlamıştır. Ancak hareket 1895 yılında gerçekleşen Çin-Japon Savaşındaki ağır yenilgiyle son bulmuş ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Siyasi ve idari reformlardan uzak kalan harekette ağırlıklı olarak askeri alana yoğunlaşmıştır. Batının örnek alındığı bu harekette uygulama hususunda sorunlar yaşanmıştır. Ayrıca reform çalışmaları belirli bölgelerle sınırlı kalmış, yetersiz finansman, yolsuzluk, muhafazakârların faaliyetleri, bilgiden ve beceriden yoksunluk, hareketin başarısız olmasında etkili olmuştur.

1895 Çin-Japon Savaşının ardından Çin'deki Japon algısında belirli bir değişim yaşanmıştır. Çinliler, Japonya'nın Batılılar karşısında gösterdiği başarıları ve modernleşme çabalarını takdir etmeye başlamışlardır. Japonya'nın siyasi, idari, ekonomik, eğitim ve askeri alanlarda gerçekleştirdiği yenileşme faaliyetleri Çin'deki modernleşme hareketlerine ilham kaynağı olmuştur. Kang Youwei, Japonya'nın modernleşme çabalarını yakından takip etmiştir. Yüz Gün Reformları sırasında, Japonya'nın modernleşme deneyimlerinden esinlenerek, Çin'de siyasi, idari, eğitim, askeri ve ekonomik alanlarda geniş kapsamlı reformlar önermiştir.

Qing Hanedanının son döneminde gerçekleşen modernleşme çalışmalarının başat figürlerinden biri olan Kang Youwei, dönemi anlamlandırma açısından önemli bir örnektir. Aile içinde geleneksel eğitimle başlayan hayatı, batılıları tanınmasıyla farklı düşüncelere sahip olmasını sağlamıştır. Ülkesini içinde bulunduğu zor durumdan çıkarma gayesiyle reform çalışmalarına başlamış ve İmparatora yaklaşılarak yukarıdan aşağıya bir yenileşme hareketi gerçekleştirmek istemiştir. Bu yenileşme faaliyetleri siyasi, idari, ekonomik, eğitim ve askeri alanları içermektedir. Ancak, reformlar yüz gün gibi kısa bir sürenin ardından İmparatoriçe Cixi'nin muhafazakâr düşünceleri, kişisel iktidar hırsı, geleneksel düşünceye sahip olan kişilerle ilişkileri ve reformcularla olan çatışma gibi faktörlerden dolayı hayata geçirilememiş, reformların durdurulmasına yol açmıştır. Reformun durdurulmasının ardından İmparator Guang Xu tahtan uzaklaştırılmış ve reform liderleri ölümle yüzleşmiş, bazıları ülkeden kaçmak zorunda kalmıştır.

1900 yılına geldiğimizde hanedan karşıtı bir isyan başlamıştır. Boksör İsyanı olarak bilinen bu isyan, İmparatoriçe Cixi'nin yönlendirmesiyle Batı karşıtı bir isyana dönüşmüştür. Çin bu durum karşısında batılı devletlerle karşı karşıya gelmiş ve bir çıkmaza girmiştir. Bu çıkmazdan kurtulmak amacıyla İmparatoriçe Cixi, daha önce durdurduğu reformları bu sefer kendi eliyle uygulamaya çalışmıştır. Reformlar, siyasi, idari, askeri, eğitim, ekonomi ve sosyal alanları içermektedir. Ancak, gerçekleştirilmek istenen reformlar için hem geç kalınmış hem de 1908 yılında İmparator Guang Xu'nun ve İmparatoriçe Cixi'nin ölümleri reformların durmasına sebep olmuştur. Böylece, Qing Hanedanı sona yaklaşmıştır. Cixi, ardında Puyi adında çocuk yaşta bir imparator ve muhtelif yerlerde ortaya çıkan isyanları bırakmıştır. İsyanların hızla yayılması ve dış baskılar sonucunda İmparator Puyi, 12 Şubat 1912'de tahttan çekilmiştir. Bu olay, Çin'in 2000 yıllık hükümdarlık geleneğine son vermiş ve modern Çin'in doğuşuna sebep olmuştur.

19.yüzyıldan itibaren Çin modernleşmesi üzerinde Kalkınma Hareketi'nin, Yüz Gün Reformlarının ve İmparatoriçe Cixi'nin Reformlarının etkisi bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, bu reformlar nazarından Kang Youwei'nin reform düşüncesini ve sürgün yıllarında İstanbul seyahati sırasında şahit olduğu II. Meşrutiyet ile Jön Türklerin onun üzerindeki etkisini ortaya koymaktır.

Kang Youwei'nin reform düşüncesi, Çin'in modernleşmesini teşvik etmek için Kalkınma Hareketine kıyasla daha kapsamlı değişiklikleri öneren bir yaklaşımı temsil etmektedir. Kang, Batının siyasi ve teknolojik üstünlüğü karşısında, geleneksel Çin toplumunun zayıflıklarının farkına varmış ve siyasi geri kalmışlığını görmüştür. Ülkenin gerilemesi ve yabancılar karşısındaki güçsüzlüğü durdurmanın yollarını aramıştır. Bu doğrultuda Çin'de siyasi değişimle, modernleşmenin gerçekleşeceğini düşünmüştür. 1898 tarihli siyasi reform önerilerinin en önemlisi halkın siyasi sürece nihai katılımı olmuştur. Kang, başlangıçta kurumları yukarıdan aşağıya daha sonra da aşağıdan yukarıya doğru geliştirmeyi amaçlamıştır. Ancak, İmparatoriçenin müdahalesinin ardından Kang reform faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmıştır.

Kang Youwei'nin reform faaliyetleri durdurulup, siyasi hedefine ulaşmış olmasa da daha sonra İmparatoriçe Cixi'nin eliyle gerçekleştirilmeye çalışılan reformlarda onun etkisini görmenin yanı sıra, yol açtığı entelektüel değişikliklerin sonucunda Çin toplumu ve kültürü üzerinde ülke çapında uzun vadeli bir etkisi olduğu söylenebilir. Kang'ın reform fikirlerinin etkisiyle geliştiği bir ortamda, Batının gerçekleşmesini sağlayan demokrasi ve bilim mirası Çinliler arasında entelektüel bir mayanın oluşmasını sağlamıştır.

Çalışmanın son bölümünde Kang'ın Türkiye Seyahatnamesi ele alınmıştır. Kang'ın daha önceki seyahatleri ve İstanbul seyahatlerini incelendiğinde onun, seyahat yazılarında Çin ve Batıyı karşılaştırmalı bir bakış açısıyla sunmanın yanı sıra, vatanseverliğini ve modernleşme süresindeki düşüncelerini de göstermiştir. Ayrıca, Batı'dan sadece maddi değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel açıdan da öğrenmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda Kang, Kalkınma Hareketi sırasında, selefleri tarafından benimsenen sadece ekonomik ve askeri modernleşme değil, aynı zaman da sosyal ve kültürel reformları da düşünerek Batıyı daha derinlemesine anlama yoluna gitmiştir. Batılılar ile yüzleşmenin ardından, Çin'in modernleşme sürecinde Batı modernleşmesini daha kapsamlı bir şekilde anlamak önemli hale gelmiştir. Kang'ın denizaşırı seyahatleri sırasında Batı modernleşmesi hakkındaki bilgisini genişletmesi, Çin'in modernleşme sürecinde Çin-Batı karşılaştırmasının önemli bir unsuru haline gelmiştir. Bu yeni bakış açısı, Çin modernleşmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Osmanlıda yaşanan reform çalışmaları hakkında ise sınırlı bilgiye sahip olan Kang, Osmanlı İmparatorluğunu ziyaret eden ilk Çinli aydınlardan biri olmuştur. Çin'in önde gelen reformcularından olan Kang, bu ziyareti ile II. Meşrutiyet'in ilanına şahit olmuştur. Kendi ülkesinde de bir anayasanın ilan edilmesi arzusunda olan Kang Youwei, İstanbul'da şahit olduğu olayları Çin için bir örnek olarak görmüş ve dikkat çekmiştir. Ayrıca Qing (Mançu) Hanedanı ile Osmanlı İmparatorluğu'nu birbirine benzer gören Kang Youwei, Çinlilerin bir anayasa oluşturamazken, Türklerin bir anayasa ilan etmesi merakla sorgulamaktaydı. Kang, sorularına yanıt ararken yaşadığı deneyimleri seyahatnamesine detaylı bir şekilde kaydetmiştir. Böylece Türkiye Seyahatnamesi ile Osmanlı tarihinde II. Abdülhamid dönemine dair farklı bir bakışı bizlere sunulmuştur. İstanbul seyahati boyunca Kang, Osmanlı İmparatorluğunun yaşadığı değişim ve dönüşümü tarafsız bir şekilde gözler önüne sermiştir. Osmanlının içinde bulunduğu ekonomik zorlukları, siyasi istikrarsızlık ve belirsizlikle ilişkilendirmektedir. Ona göre, Türk halkının yaşadığı fakirlik ve durgunluk, ülkenin siyasi liderliğinin etkin olmamasının bir yansımasıdır.

Kang Youwei'nin Jön Türklerden etkilenmiş olması, onun reform ve modernleşme çabalarında dış dünyadaki benzer gelişmeleri göz önünde bulundurmasını sağlamıştır. Jön Türklerin anayasal monarşi ilan etmedeki rolü, onun kendi ülkesinde benzer bir değişimi arzulamasına yol açmıştır. Jön Türklerin siyasi ve toplumsal reform çabalarını gözlemleyerek, Kang Youwei'nin Çin'in modernleşmesi için bir süre benzer bir yol izlemeye çalıştığı söylenebilir. Ancak, Jön Türklerin uyguladığı reformların Çin'deki koşullarla doğrudan kıyaslanamayacağını ve her iki ülkenin tarihsel, kültürel ve siyasi farklılıklarının dikkate alınması gerektiğini unutmamak önemlidir. Son olarak Kang, II. Abdülhamid dönemi İslamcılık politikasından etkilendiği de söylenebilir. İslam'ın bir ideoloji olarak benimsenmesi, onun Konfüçyüsçülük'e odaklanmasını ve siyasi düşüncelerinin yanında dini düşüncelerin de eklenmesine sebep olmuştur. Ancak Kang'ın sahip olduğu Konfüçyüsçülük'ü devlet dini haline getirme düşüncesi Çin toplumuna etki etmemiştir.

KAYNAKÇA

- Adıbelli, Barış. *Osmanlı'dan Günümüze Türk-Çin İlişkileri*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık. 2016.
- Ailijiang, Aierken. “1908 Jön Türk Devrimi ile 1911 Çin Devriminin Karşılıklı Analizi”. Yüksek Lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, 2019.
- Biggerstaff, Knight. *The Earliest Modern Government Schools in China*. New York: Cornell University Press, 1961.
- Bo, Shiyu-Liu, Cong-Zhou, Yan. “Military Investment and the Rise of Industrial Clusters: Evidence from China’s Self-Strengthening Movement”, 2022.
- Chang, Hao. “Intellectual Change and The Reform Movement, 1890-8”. *The Cambridge History of China: Vol.11*. ed. J. K. Fairbank, K.-C. Liu, 274-338. Cambridge University Press, 2008.
- Dai, Dongyang. “Kang Youwei (Tujue youji) gao kanben de chayi ji qi chengyin (康有为《突厥游记》稿刊本的差异及其成因)”. *Jindaishi yanjiu* (近代史研究), sy. 2 (2000): 223-236.
- Dillon, Michael. *Modernleşen Çin'in Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınlar. 2016.
- Doğançay, Sungur. “Mehdi Ayaklanmasında Charles George Gordun'un Rolü”. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9, sy. 26 (2020): 399-414.
- Eberhard Wolfram. *Çin Tarihi*. Ankara: T.T.K, 2019.
- Elman, Benjamin A. “Naval Warfare and the Refraction of China’s Self-Strengthening Reforms into Scientific and Technological Failure, 1865–1895”. *Modern Asian Studies* 38, sy.2 (2004): 283–326.
- Erçin, Abdülkadir. “İngiliz Doğu Hindistan Kumpanyası ve Kumpanyanın Ticari Faaliyetleri (1600-1858)”. *Bartın Üniversitesi Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları* 4. sy. 2 (2017): 111-133.

- Fidan, Giray. *Cumhuriyet'in Çinli Misafirleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 2019.
- . *Çin'den Görünen Osmanlı Çinli Düşünür Kang You Wei'in Türk Seyahatnamesi*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi. 2013.
- . “Çinli Düşünür ve Devlet Adamı Kang You Wei'ye Göre Osmanlı Modernleşme Süreci”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy. 31 (2012): 193-204.
- . *Chinee Witness of The Young Turk Revolution Kang Youwei's Turk Travelogue*. İstanbul: Kopernik. 2019.
- . “The Turk Travelogue: Kang Youwei's Journey to the Ottoman Empire”. *Bilig*. sy. 76 (2016): 227-243.
- Hao, Y.P. – Wang, E.M. “Changing Chinese Views of Western Relations, 1840–95”. *The Cambridge History of China: Vol.11*. ed. J. K. Fairbank, K.-C. Liu. 142–201. Cambridge University Press. 2008.
- Ho, Ping-Ti. “Weng T'ung-Ho and the One Hundred Days of Reform”. *The Far Eastern Quarterly* 10. sy. 2 (1951): 125-135.
- Holcome, Charles. *Doğu Asya Tarihi Çin Japonya Kore Medeniyetin Köklerinden 21. Yüzyıla Kadar*. trc. Muhammed Murtaza Özere. İstanbul: Dergâh Yayınları. 2019.
- Howard, Richard C. “Japan's Role in the Reform Program of K'ang Yu-wei”. *K'ang Yu-wei a biography and a symposium*, ed. Jung-pang Lo, 280-303. The University of Arizona Press. 1967.
- Hsiao, Kung-Chuan. *A Modern China and a New World: K'ang Yu-wei, Reformer and Utopian, 1858–1927*. Seattle and London: University of Washington Press. 1976.
- . “Economic Modernization K'ang Yu-wei's Ideas in Historical Perspective”. *Monumenta Serica* 27. (1968): 1-90.
- Huang, Guanqiao. “China's Self-Strengthening Movement and Japan's Meiji Restoration”. 2021.

- Ichiko, Chuzo. "Political and Institutional Reform 1901-11". *The Cambridge History of China: Vol. 11*. ed. J. K. Fairbank, K.-C. Liu, 375-416. Cambridge University Press. 2008
- Kang, Youwei 康有为. *Kang Youwei Quanji* 康有为全集. cilt 1. Pekin: Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe. 2007.
- . *Kang Youwei Quanji* 康有为全集. cilt 2. Pekin: Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe. 2007.
- . *Kang Youwei Quanji* 康有为全集. cilt 4. Pekin: Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe. 2007.
- . *Kang Youwei Quanji* 康有为全集. cilt 5. Pekin: Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe. 2007.
- . *Kang Youwei Quanji* 康有为全集. cilt 7. Pekin: Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe. 2007.
- . *Kang Youwei Quanji* 康有为全集. cilt 8. Pekin: Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe. 2007.
- . *Kang Youwei Quanji* 康有为全集. cilt 9. Pekin: Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe. 2007.
- . *Kang Youwei Yigao Lieguo Youji* 康有为遗稿列国游记. Shanghai: Shanghai Renmin Chubanshe. 1995.
- Karlova, U. Rifat. *Çin Modern Tarihinde Yolculuk "Bir Süper Gücün Yakın Geçmişi"*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu. 2011.
- Kırilen, Gürhan. "Reformcu Kişiliğiyle Kang Youwei ve Türkiye Seyahatnamesi". *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 3, sy. 6 (Temmuz-2013): 121-160
- . *Çinde Afyon Savaşları*. Gece Kitaplığı. 2015.
- Kissinger, Henry. *Çin Düünden Bugüne Yeni Çin*, ter. Nalan Işık Çeper. İstanbul: Kaknüs Yayınları. 2020.

- Koç, Mukaddes. “İmparatoriçe Cixi’nin Çin modernleşmesindeki rolü”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, sy.Ö13. (2023): 1167-1180
- Kwong, Luke S. K. “Chinese Politics at the Crossroads: Reflections on the Hundred Days Reform of 1898”. *Modern Asian Studies* 34. sy. 3 (2000): 663-695
- Ku, Hung-Ming. *Çin Halkının Zihniyeti*, trc. Hanife Güven. Ankara: Doğu Batı Yayınları. 2020.
- Kuo, Ting-Yee – Liu, Kwang-Ching. “Self-Strengthening: The Pursuit of Western Technology”. *The Cambridge History of China vol 10*. ed. J. K. Fairbank. 491–542. Cambridge University Press. 2008.
- Lee, Leo Qu-fan. *City Between Worlds: My Hong Kong*. Harvard University Press. 2008.
- Levent, Sinan. *Ejderha & Krizantem Çin-Japon Siyasi İlişkileri (1894-2006)*. İstanbul: Selenge Yayınları. 2022.
- Liang, Qichao, *Wuxu Zhengbian Ji* 戊戌政變記, Şangay: Zhonghua Kitabevi. 1937.
- Liu, Kwang-Ching. “The Military Challenge: The North-West and The Coast”. *The Cambridge History of China: Vol.11*, ed. J. K. Fairbank, K.-C. Liu. 202-273 Cambridge University Press. 2008.
- Lo, Jung-pang. “Chronological Autobiography of Kang Yu-wei”. *K’ang Yu-wei A Biography and A Symposium*. 17-144. The University of Arizona Press. 1967.
- . “Sequel to the Chronological Autobiography of K’ang Yu-wei”. *K’ang Yu-wei A Biography and A Symposium*. 175-279. The University of Arizona Press. 1967.
- Maden Kalkan, Çile – Yılmaz Şaşmaz, Aylin. “Çin çeviri tarihinde Batı etkisi ve modernleşme girişimleri: “Tongwen Guan (同文館)” çeviri okulu örneği”. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. sy.25 (2021): 892-909.
- Maden Kalkan, Çile. Erken Modern ve Modern Dönemde (1644-1911) Çin’de Bilimsel Metin Çevirilerinin Gelişim. Doktora Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi. 2022

- Moll-Murata, Christine. *State and Crafts in the Qing Dynasty (1644-1911)*. Amsterdam University Press. 2018.
- Moll-Murata, Christine – Theobald, Ulrich. “Military employment in Qing dynasty China”. *Fighting for a Living: A Comparative Study of Military Labour 1500-2000*. ed: Erik-Jan Zürcher. 353-392. Amsterdam University Press. 2013.
- Okay, Bülent. *Konfüçyüs ve Çin Felsefesinin Temelleri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayın. 2017.
- Qing Shilu Dezong Jinghuangdi Shilu* 清實錄·德宗景皇帝實錄, c.57, Pekin: Zhonghua Kitabevi. 1897.
- Qing Shilu Dezong Jinghuang Shilu* 清實錄·德宗景皇帝實錄, c.58, Pekin: Zhonghua Kitabevi. 1987.
- Qing Shilu Xuantong Zhenji* 清實錄·宣統政紀, c.60, Pekin: Zhonghua Kitabevi. 1897.
- Qu, Jason. “Self-Strengthening Movement of Late Qing China: an Intermediate Reform Doomed to Failure”. *Asian Culture and History* 8. sy. 2 (2016):148-154
- The Reform Movement of 1898*. By the Compilation Group for the History of Modern China Series. Peking: Foreign Languages Press. 1976.
- Thompson, Laurence G. *Ta T'ung Shu The One World Philosophy of Kang Yu-wei*. London: 1958
- . “Ta-t'ung Shu and The Communist Manifesto”. *K'ang Yu-wei A Biography and A Symposium*. ed. Jung-pang Lo. 341-353. The University of Arizona Press, 1967.
- Tsang, Steve. *A Modern Histroy of Hong Kong 1841-1997*. New York: I.B. TAURIS. 2005.
- Saray, Mehmet. *Rus işgali devrinde Osmanlı Devleti ile Türkistan Hanlıkları Arasındaki Siyasi Münasebetler (1775-1875)*. Ankara: T.T.K. 2017.
- Özel, Taha İ. *İngiliz Doğu Hindistan Şirketi*. İstanbul: Vadi Yayıncılık. 2021.

- Özgün, Tefik Orçun. “Çin’de İlk İngiliz Diplomat: George Macartney’nin Çin Seyahati”. *APAM Çin Çalışmaları-I*. ed. Prof. Dr. A. Merthan Dünder-Doç. Dr. Gürhan Kirilen. 345-364. Ankara: APAM Yayınları. 2021.
- Sırma, İ. Süreyya. *II. Abdülhamid’in İslam Birliği Siyaseti*. İstanbul: Beyan Yayınları. 1990.
- . “Sultan II. Abdülhamid’in Uzakdoğu’ya Gönderdiği Ajana Dair”. *Birinci Milli Türkoloji Kongresi, İstanbul 6-9 Şubat 1978*. İstanbul: Kervan Yayınları. 1980.
- Sümer, Mehmet. “Osmanlı Modernleşmesini Hayvanlar Üzerinden Okumak: Abdullah Cevdet’in İstanbul’da Köpekler Risalesi”. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 5. sy.4 (Aralık:2021): 2628-2652.
- Wong, Young-Tsu. “Revisionism Reconsidered: Kang Youwei and the Reform Movement of 1898”. *The Journal of Asian Studies* 51. sy. 3 (1992): 513- 544.
- Yılmaz Şaşmaz, Aylın. “Çin Basınında “Osmanlı-Türkiye Algısı” ve Değişimi, 1908-1930”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 8. (2023): 11-25.
- Yılmaz, Yasir. “Sömürgecilik Bağlamında İngilizler’in Çin’i İnşa Etme Süreci: I. Afyon Savaşı”. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 5. sy. 13 (2018): 322-329
- Zhao, Erxun, *Qing Shigao* (清史稿), cilt 25, Pekin: Zhonghua Kitabevi. 1977.
- Zarrow, Peter. “The Reform Movement, the Monarchy, and Political Modernity”. *Rethinking the 1898 Reform Period: Political and Cultural Change in Late Qing China*. ed. Rebecca E. Karl, Petter Zarrow. 17-47. Harvard East Asian Monographs. 2002.

EK 1. FOTOĞRAFLAR

Jung-pang Lo, *K'ang Yu-wei A Biography and A Symposium*, The University of Arizona Press, (1967):94

Jung-pang Lo, *K'ang Yu-wei A Biography and A Symposium*, The University of Arizona Press, (1967):216

Jung-pang Lo, *K'ang Yu-wei A Biography and A Symposium*, The University of Arizona Press, (1967): 206

EK 2. ORJİNALİK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orjinallik Raporu Master's Thesis Dissertation Originality Report	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TARİH ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA	
Tarih: .../.../.....	
Tez Başlığı: KANG YOUWEI'NİN REFORM DÜŞÜNCESİ VE II. MEŞRUTİYETE BAKIŞI Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:.....	
Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin,/...../..... tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turmitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 'dir.	
Uygulanan filtrelemeler*:	
1. ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç	
2. ☐ Kaynakça hariç	
3. ☐ Alıntılar hariç	
4. ☐ Alıntılar dâhil	
5. ☐ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç	
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
Sedanur SARIKAN	

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Sedanur SARIKAN
	Öğrenci No	
	Enstitü Anabilim Dalı	Tarih
	Programı	Tarih

DANISMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Doç. Dr. Erkin EKREM

* Tez Almanca veya Fransızca yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları ikinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF HISTORY

Date: .../.../.....

Thesis Title (In English): Kang Youwei's Reform Thought and His View of Second Constitutional

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on/...../..... for the total of pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is %.

Filtering options applied**:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. References cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Sedanur SARIKAN

Student Information	Name-Surname	Sedanur SARIKAN
	Student Number	
	Department	History
	Programme	History

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Assoc. Prof. Dr. Erkin EKREM

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 3. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
		Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TARİH ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA
Tarih: .../.../.....
Tez Başlığı (Türkçe): KANG YOUWEI'NİN REFORM DÜŞÜNCEİ VE II. MEŞRUTİYET'E BAKIŞI Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:
Yukarıda başlığı verilen tez çalışmam: 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır. 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir. 4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırma niteliğinde değildir. 5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir.
Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.
Gereğini saygılarımla arz ederim.
Sedanur SARIKAN

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Sedanur SARIKAN
	Öğrenci No	
	Enstitü Anabilim Dalı	Tarih
	Programı	Tarih

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Doç. Dr. Erkin EKREM

* Tez Almanca veya Fransızca yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF HISTORY	
Date: .../.../.....	
Thesis Title (In English): Kang Youwei's Reform Thought and His View of Second Constitutional	
My thesis work with the title given above:	
<ol style="list-style-type: none"> Does not perform experimentation on people or animals. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.). Does not involve any interference of the body's integrity. Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview. Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions. 	
I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct.	
I respectfully submit this for approval.	
Sedanur SARIKAN	

Student Information	Name-Surname	Sedanur SARIKAN
	Student Number	
	Department	History
	Programme	History

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Assoc. Prof. Dr. Erkin EKREM